

NOTARIATAS

Nr. 25 / 2017

25 Lietuvos notaras
e-patyręs. e-pasiekiamas. e-patikimas.

Lietuvos notariato reformai – 25-eri

Biržuose atidengta notaro ir poeto Prano Lemberto atminimo lenta

Biržuose atsirado naujas tarpukario istoriją menantis akcentas – skambant pagal notaro ir poeto Prano Lemberto eiles sukurtoms dainoms, 2017 m. rugsėjo 30 dieną atidengta šiam tarpukario visuomenės šviesuoliui skirta atminimo lenta.

Į trumpas iškilmes prie Rotušės gatvės 19-ojo namo, kur praėjusio amžiaus 4-jame dešimtmetyje buvo įsikūrusi Pr. Lemberto notarinė kontora, susirinko kelios dešimtys Biržų bendruomenės narių. Lentos atidengimo ceremoniją parengė ir vedė Biržų krašto muziejaus „Sėla“ darbuotoja Snieguolė Kubiliūtė. Sveikinimo žodį tarė Biržų rajono savivaldybės meras Valdemaras Valkiūnas, Lietuvai pagražinti draugijos pirmininkas Juozas Dingelis.

Lietuvos notarų rūmų prezidiumui iškilmėse atstovavusi Vilniaus notarė Svajonė Šaltauskienė, prieš tris dešimtis metų notaro profesinę veiklą pradėjusi Biržuose, savo sveikinimo žodyje sakė: „Notaras, poetas, teatro žmogus, sportininkas, šaulys, jaunimo organizacijų globėjas, Biržų pilies atstatymo iniciatorius – tiek daug veiklos sričių

vienam žmogui, tačiau kiekvienoje šių veiklų Pranas Lembertas paliko pėdsaką. Kai teisės istorikai nagrinėja notaro Prano Lemberto patvirtintus dokumentus, stebisi jų tikslumu, taisyklinga lietuvių kalba, teisiniu profesionalumu. Literatūros mokslininkai vertina jo eiles ir publicistiką. Sporte jis taip pat pirmūnas – pagarsėjęs lauko teniso propaguotojas. Biržų muziejuje saugoma taurė su ant jos išgraviruotu Prano Lemberto vardu“.

2017 metais minimos Prano Lemberto 120-sios gimimo ir 50-osios mirties metinės. Šiuos metus Lietuvos notarų rūmai paskelbė Lemberto metais ir inicijavo notaro ir poeto atminimo įamžinimą. Notarų rūmų užsakymu skulptorius Gediminas Piekuras iš granito plokštės ir nerūdijančio plieno lakšto sukūrė erdvinę kompoziciją, kurioje lakšte lazeriu išpjautas Pr. Lemberto atvaidas ir užrašas „Šiame pastate buvusiame notaro biure XX a. ketvirtajame dešimtmetyje dirbo Pranas Lembertas (1897–1967) – Biržų apskrities notaras, poetas, Lietuvos kultūros, sporto ir visuomenės veikėjas“.

Lentą atidengia notarė Svajonė Šaltauskienė ir Biržų raj. savivaldybės meras Valdemaras Valkiūnas (LNR nuotr.)

TURINYS

ĮŽANGA

5

INTERVIU:

JOSE MARQUEÑO DE LLANO, Tarptautinės notariato sąjungos (UINL) prezidentas	6
JOSE MANUELIS GARCIA COLLANTESAS, Europos Sąjungos notariatų tarybos (CNUE) prezidentas	9
HELMUTAS FESSLERIS, UINL garbės prezidentas	12
FRANZAS LEOPOLDAS, UINL Notarų tarptautinio bendradarbiavimo komisijos prezidentas	14
MICHELIS MERLOTTI, buvęs UINL Notarų tarptautinio bendradarbiavimo komisijos prezidentas	16
MAGDALENA VALUŠOVA, UINL Notarų tarptautinio bendradarbiavimo komisijos narė	19
PIERRE'AS BECQUÉ'AS, garbės notaras	22
HANNS-DIETER LOHNES, buvęs notaras, justicijos tarėjas	24
Austrija – DR. LUDWIGAS BITTNERIS	26
Baltarusija – NATALIJA BORISENKO	29
Čekija – RADIM NEUBAUER	34
Estija – MERLE SAAR-JOHANSON	36
Kazachstanas – ASEL ŽANABILOVA	38
Latvija – SANDRA STIPNIECE	41
Lenkija – JACEKAS WOJDYLO	43
Prancūzija – DIDIER COIFFARD	45
Rusija – KONSTANTINAS KORSAKAS	48
Ukraina – VOLODYMYRAS MARČENKO	53
Vokietija – DR. JENNSAS BORMANNAS	57
Vokietija – RICHARDAS BOCKAS	61

SOCIOLOGINĖ APKLAUSA

GYVENTOJŲ PASITIKĖJIMAS NOTARAIŠ IŠAUGO

65

Numerį rengė Lietuvos notarų rūmų darbuotojai:
Sandra Bradaitė (teisininkė konsultantė)
Eglė Čaplinskienė (teisininkė konsultantė)
Justas Čiomanas (teisininkas konsultantas)
Sandra Ražanaitė (teisininkė konsultantė)
Aleksandras Matonis (atstovas viešiesiems ryšiams)
Laima Mikiparavičienė (konsultantė)
Ieva Mikaliūkšytė (teisininko padėjėja)
Sima Sakalauskaitė (teisininko padėjėja)
Renesta Pudžiuvėlienė (teisininko padėjėja)
Dangyra Bružienė (specialistė)
Egidija Tiesnesienė (valdytoja)
Dalia Jūrevičienė (sekretorė)
Dalia Remeikytė (specialistė archyvarė)
Irena Zacharevičienė (būhalterė)
Notaras Marius Stračkaitis
Tekstus iš anglų, vokiečių, prancūzų ir rusų kalbų
vertė
„OKAS Language Solutions“

Nuotraukos Olgos Posaškovos ir Martyno Ambrazo
bei Notarų rūmų archyvo

Tiražas 600 egz.
ISSN 1822-8127

Olimpiečių g. 4, Vilnius
El. p. rumai@notarai.lt
www.notarurumai.lt

Rengė spaudai ir spausdino UAB „Druka“
Mainų g. 5, LT-94101 Klaipėda
Tel. (8 46) 380458
Faks. (8 46) 380459
El. p. info@druka.lt
www.druka.lt

© Lietuvos notarų rūmai, 2017

LIETUVOS NOTARIATO REFORMAI – 25-ERI!

Šis „Notariato“ numeris neeilinis. Jį skiriame gruodžio 2-ąją minimoms Lietuvos notariato reformos 25-osioms metinėms. Ta proga žurnale surinkome mūsų užsienio kolegų iš Tarptautinės notariato sąjungos, Europos Sąjungos notariatų tarybos, atskirų šalių notarų organizacijų. Teiravomės jų požiūrio į lotyniškojo notariato padėtį pasaulyje, sėkmes ir skaudulius, nuveiktus darbus ir iššūkius. Tikimės, kad paskaitę mūsų kolegų notarų mintis, darsyk įsitikinsite, jog prieš ketvirtį amžiaus mūsų notariatą reformavę vyresnieji kolegės žengė teisingu keliu.

Tai liudija vis išsiplėčiančios notarų kompetencijos sferos, priskiriami nauji notariniai veiksmai, ir žinoma, gyventojų pasitikėjimas. Žurnalo pabaigoje rasite naujausios sociologinės apklausos, kurią atliko „Vilmorus“, duomenis. Notarai ne tik pirmąją pasitikėjimo lentelėje tarp teisinių profesijų ir institucijų, bet kasmet gauna vis naujų reitingo taškų.

Linkime Jums linksmos šventės ir malonaus skaitymo,

Jūsų „Notariatas“

Unión Internacional del Notariado
 Union Internationale du Notariat
 International Union of Notaries

Jose Marqueño de Llano

UINL prezidentas

Kaip galėtumėte apibūdinti dabartinę lotyniškojo notariato padėtį visame pasaulyje?

Šiuo metu UINL priklauso 87 šalys: 19 Afrikoje, 22 Amerikoje, 6 Azijoje ir 40 Europoje. Tarp jų yra 22 iš 28 Europos Sąjungos (ES) valstybių narių, 5 Pietų Amerikos šalių bendrosios rinkos valstybės narės, 8 iš 15 Vakarų Afrikos valstybių ekonominės bendrijos narių. Jos taip pat atstovauja 2/3 viso pasaulio gyventojų ir daugiau kaip 60 proc. planetos bendrojo vidaus produkto.

Šie duomenys rodo, kad UINL yra labai galinga, ir daugelis kitų notariatų nori į ją įstoti.

Notariatas – tai profesija, kuri iš esmės susijusi su kiekvienos šalies viešąja valdžia, ir net jei kiekvienas iš 87 notariatų išlaiko savo specifiką, jų visų pagrindas yra bendras – pagrindiniai lotyniškojo tipo notariato principai. Kitaip tariant, įvairovės vienybė.

Bendrai esame pastebėję, kad pasaulyje prie visuomenės sėkmingiau prisitaiko tie notariatai, kurie įgyvendina bendradarbiavimo su valstybe ir bendrai su viešojo administravimo institucijomis politiką (kad būtų lengviau atsekti dokumentus, kovoti su pinigų plovimu ir kt.) ir socialinės naudos paslaugų piliečiams politiką (konsultacijos naudotojams, teisės į žemę, vartotojų apsauga, pažeidžiamų asmenų apsauga ir pan.).

Šiuo metu UINL politika yra sustiprinti notaro įvaizdį kaip valstybės tarnautojo, kuris pasižymi tvirta etika, taiko viešųjų dokumentų reikalavimus, suteikia teisinį saugumą dokumentui, kurį turi parengti, autorizuoti ir (arba) patvirtinti, ir glaudžiai bendradarbiauja su valstybe ir tokiomis tarptautinėmis organizacijomis kaip Pasaulio bankas, Tarptautinis valiutos fondas (TVF), Finansinių veiksmų darbo

grupė kovai su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu (FATF) ir kt.

Notariatą užgrūdino krizės, jos padidino jo socialinį naudingumą ir sustiprino bendradarbiavimą tarp skirtingų notariatų ir bendradarbiavimą su institucijomis. Mūsų sąjunga yra įsipareigojusi dirbti šiais klausimais. Ji skiria visas savo pastangas tam, kad notariniai dokumentai visada gerėtų ir būtų naudingesni, o notarai taptų geresniais profesionalais, tarnaudami viešajai valdžiai, kuri jiems suteikia įgaliojimus, ir piliečiams.

Su kokiais didžiausiais iššūkius susiduria lotyniškas notariatas?

Išlaikyti vienybę atsižvelgiant į kitas teises profesijas, taip pateisinant savo vaidmens specifiką ir naudingumą, taikant technologijas globalizuotame pasaulyje, gerinti pradinio ir tęstinio mokymo kokybę, greitai prisitaikyti prie naujų technologinių laimėjimų, įrodyti gebėjimą apsaugoti labiausiai pažeidžiamas šalis, ypač moteris, vaikus ir asmenis su negalia.

Pagaliau didelis iššūkis bus bendradarbiauti su valstybe kovoje su organizuotu nusikalstamumu ir pinigų plovimu. Taikant įvairius viešųjų dokumentų reikalavimus, nustatyti tikrąjį turėtoją ar galutinį naudos gavėją bei kitą informaciją ir šiuos duomenis išsiųsti šalių valdžios institucijoms. Tai visuomenei įrodys notariato naudingumą sprendžiant problemas, kurios svarbios dabar ir visada, pavyzdžiui, pinigų plovimo, nesąžiningo žmonių naudojimo, fiktyvių turėtojų kūrimo ir kt.

Kaip liberalizavimo procesai veikia lotyniškąjį notariatą skirtingose pasaulio dalyse? Kurie lotyniškojo notariato regionai šiuo metu yra stabiliausi ir geriausiai nuspėjami?

Sakyčiau, kad anglosaksų pasaulyje yra tendencija, ir ji pateikia lotyniškąjį notariatą kaip ekonominės pažangos stabdį, nes ten manoma, kad saugumo ir autentiškumo reikalavimai – tai laisvo judėjimo kliūtys, mažinančios rinkos efektyvumą. Na, laimei, šis požiūris keičiasi, nes notariato funkcija neprieštaruoja rinkų efektyvumui ir judrumui. Šiuo tikslu galutinai nuspręsta taikyti naujas technologijas kaip pagalbinę priemonę mūsų funkcijai, tačiau, žinoma, jei jos neiškraipys šios funkcijos.

Notarai turi atlikti svarbiausią vaidmenį liberalizavimo procese: užtikrinti teisinį dokumentų saugumą ir suteikti saugumą bei ramybę šalims, padėti persiųsti dokumentus tarp valstybių, užkirsti kelią netikriems dokumentams ir taikyti naujas technologijas, visada išlaikyti aiškų pagrindinį mūsų profesijos vaidmenį – pripažinti viešojo pobūdžio dokumentą.

Kaip rasti balansą tarp notariato funkcijų reguliacijos ir liberalizacijos? Ar yra galimybė, kad notarų įtaka dar labiau išaugtų ir jų funkcijos būtų išplėstos?

Turi būti pusiausvyra tarp notarinio dokumento kainos, parengimo greičio, teisinio saugumo ir skaidrumo. Taip pat pusiausvyra tarp socialinio naudingumo, naudingumo kiekvienam piliečiui ir visuomenei, kuriai jis priklauso. Pusiausvyra tarp valstybės ir privačiųjų interesų. Tai pagrindiniai notariatui iškilę iššūkiai. Pagalba verslui turi reikšti ne tik mažesnę kainą ir atitinkamą laiką, bet taip pat pasižymėti teisiniu tikrumu, skaidrumu ir sąžiningumu.

Niekada neturime pamiršti, kad tai, kuo mūsų profesija išsiskiria iš kitų, neabejotinai yra jos visuomeninis pobūdis ir notarinių dokumentų kokybė. Jei visuomeninis šios veiklos pobūdis, bendradarbiavimas su viešojo administravimo institucijomis ir viešųjų dokumentų reikalavimai bus stiprinami ir bus taikomos pažangiausios technologijos, notariatas gali įrodyti savo naudą prieš liberalizavimo sroves, dėl kurių mūsų funkcijos esmė tampa miglota.

Ką manote apie notarų dalyvavimą veikloje, kuri jiems yra palyginti nauja, pavyzdžiui, tvirtinant skyrybas ar santuokas?

Notarai gali būti naudingi bet kurioje teisės srityje, kurioje reikia nešališkos konsultacijos ir teisinio saugumo. Notariato funkcija gali atlikti vieną pagrindinių vaidmenų tuose reikaluose, kurie neginčijami, kuriems reikia saugumo ir teisinio įrašo. Taip įmanoma iš dalies išspręsti tokią būdingą problemą, kaip teismo institucijų perkrovimas, išvaduojant juos nuo visų klausimų, kurie nėra ginčo objektas. Nauji notarams siūlomi gebėjimai yra sveikintini. Ispanijoje, taip pat kai kuriose kitose pasaulio šalyse notarų kompetencijai priklauso klausimai, kurie vadinami savanoriškąja jurisdikcija, pavyzdžiui, santuokos ar ištuokos bendruoju sutarimu. Piliečiai vis dažniau naudojami mūsų paslaugomis tais klausimais, kurie daro įtaką jų asmeninių, šeimos ar nesusituokusių porų interesų savireguliacijos sričiai, parodydami pasitikėjimą notaro darbu ir jo įvertinimą.

Tai teigiama patirtis daugelyje šalių, ją galima eksportuoti kitoms su sėkmės garantija.

Kiek svarbus yra UINL bendradarbiavimas su regioninėmis notarų organizacijomis, pavyzdžiui, ES notariatų taryba (CNUE)? Kokie reikalai sieja UINL ir CNUE, kokias bendras problemas jos sprendžia?

Reikia atsižvelgti į du pagrindinius dalykus: pirmiausia, interesai yra tie patys, nes abiejų organizacijų tikslas yra notariato funkcijos apsauga ir skatinimas; antra, CNUE vienija kai kuriuos notariatus, kuriems taikoma unikali politinė valdžia su vykdomosiomis, teisėkūros ir teisminėmis kompetencijomis, taigi šia prasme jie veikia kaip vidaus notariatas, ir jis suderina realią abiejų institucijų veiklą.

Atsižvelgdama į tai, UINL nuolat bendradarbiauja su CNUE dviejose srityse: vienoje, kuri yra labai politinė, kad suteiktų paramą ES notariatams, jei kils problemų, ir kitoje, kuri yra išimtinai mokslinė, pavyzdžiui, bendri piliečius dominančių temų tyrimai (teisių perėmimas, nekilnojamas turtas, pažeidžiami asmenys ir t. t.), kuriuose svarbų vaidmenį atlieka UINL veikianči Europos reikalų komisija (CAE).

Ką manote apie galimą „Brexit“ įtaką teisinei padėčiai Europoje? Ar „Brexit“ gali padidinti civilinės teisės įtaką ir sustiprinti tradicinio lotyniškojo notariato pozicijas?

Skaitant vien kasdienę spaudą sunku vertinti, kokios bus „Brexit“ pasekmės. Iš tikrųjų dėl to ES turėtų sustiprėti lotyniškojo ir vokiškojo tipo notariatai

ir pagerėti jų tvirtinami dokumentai. Be to, turėtų būti priimtos tai pripažįstančios įstatymų galios priemonės.

Kita vertus, net dar labiau reikės rasti bendradarbiavimo aspektus bendrojoje teisės sistemoje norint pasiekti saugumą. Nepamirškime, kad abi sistemos veikia tame pačiame globaliame pasaulyje.

Žvelgiant retrospektyviai, kokią įtaką Europos notariatams turėjo ES direktyva dėl pilietybės po Europos Teisingumo Teismo sprendimo?

Jei kalbate apie ES piliečių teisę laisvai judėti ir gyventi visose ES šalyse, aišku, kad tai turi pasekmių kasdieniam notaro darbui, nes vis daugiau milijonų žmonių keliauja iš vienos šalies į kitą dirbti, gyventi ir būti. Notaras taip pat yra pasirengęs išmanyti tam tikros Europos šalies teisę, jei to reikia. Dėl šios priežasties vis daugiau dėmesio skiriama lyginamajai teisei notarų akademinio parengimo ir praktikos srityse.

Jei turite galvoje, kad pilietybė yra reikalavimas norint tapti notaru, turiu pasakyti, kad tai šalių vidaus reikalas, nes notarus skiria viešoji valdžia. Tačiau ta prasme, kaip mes suprantame, kas yra ES, kurioje kiekviena valstybė yra praradusi dalį savo vidaus suvereniteto, nemanau, kad būtų nepagrįsta kokią nors ES pilietį paskirti notaru bet kurioje šalyje, jei jis atitinka ją skiriančios šalies keliamus reikalavimus.

UINL ir jos komisijos nepaprastai aktyviai rėmė notariatų reformas tose šalyse, kurios atgavo nepriklausomybę subyrėjus Sovietų Sąjungai prieš 25 metus. Kaip vertinate notarų padėtį Baltijos šalyse ir Rytų Europoje?

Iš tikrųjų UINL daug dirbo dar iki sugriūnant Berlyno sienai, kad sukurtų, atkurtų arba įgyvendintų notariato sistemą šio regiono šalyse. Kitaip ir negalėjo būti, nes tai yra įstatymu nustatyti įgaliojimai. Šia prasme Notarų tarptautinio bendradarbiavimo komisija (CCNI) atlieka svarbų vaidmenį. Kaip ir visose situacijose, kuriose viskas prasideda beveik iš naujo, šie notariatai sugebėjo perimti teigiamus kitų notariatų ir bendrai notariato institucijos aspektus. Be viso kito, galėtume išskirti stiprų šio regiono notariatų informacinių technologijų (IT) vystymąsi ir didėjančią norą bendradarbiauti su viešojo administravimo institucijomis. Ir tai labai teigiama. UINL narystė leidžia mums kartu dirbti, keistis patirtimi ir teikti sprendimus. Tai turtina mus visus ir pateisina pačios sąjungos egzistavimą.

Ką manote apie spartų skaitmeninimo procesą teisinėje srityje? Kokia, jūsų nuomone, yra geriausioji notarų patirtis IT srityje? Kaip valstybė ir notarų rūmai dalijasi (arba turėtų dalytis) šia našta, atsakomybe ir indėliu, kurdami notarų darbe naudotinas elektronines sistemas? Ar yra kokia riba, vadinamoji raudonoji linija, ties kuria IT plitimas notariato srityje turėtų sustoti?

Yra keli sudėtingi klausimai, į kuriuos pabandyčiau glaustai atsakyti.

Pirmiausia, naujosios technologijos įsitvirtino ir jos yra aiškus šiuolaikiškumo ženklas. Dėl to notariatas turi jas priimti ryžtingai ir drąsiai, bet nepasiduoti tendencijai ir atrodyti šiuolaikiškas, o iš tikrųjų turi būti šiuolaikiškas ir teikti efektyvesnes ir pigesnes paslaugas. IT yra priemonė tam, kad taptume geresniais notariais, nes ji padeda formuoti, keistis ir pan., bet taip pat tam, kad mes parengtume geresnius dokumentus, kurie būtų naudojami ir įsigalioję visur, kur reikia, taip pat kad daugiau ir geriau bendradarbiautume su viešąja valdžia.

Antra, aišku, kad šio krūvio negalima prisiimti individualiai ir kad jį reikia dalytis su notarų tarybomis, taip pat turime pasidalyti atsakomybe, o tai irgi būtų palanku masto ekonomijai, ir ne tik su nacionalinėmis tarybomis, bet ir su įvairiomis kitų šalių tarybomis.

Pagaliau yra viena, bet labai svarbi raudonoji linija – naujosios technologijos turi plėstis tiek, kiek tai nepažeis notariato funkcijų esmės. Naujosios technologijos – tai viso labo tik priemonė, tarnaujanti mūsų funkcijoms.

Lietuvos notariatai 2017 metų gruodį švęs 25-ąsias notariato reformos metines. Ko jiems palinkėtumėte?

Griuvus Berlyno sienai, UINL rėmė Baltijos šalių notariatus šiems atsikuriant savo šalyse. Praėjus 25-eriams metams, Lietuvos notariatas dabar yra stiprus ir sėkmingas. Jis, vadovaujant puikiam prezidentui Mariui STRAČKAICIUI, gali paremti silpniausius notariatus, nes turi reikšmingą 25-erių metų patirtį, ir taip padėti UINL pasiekti labiau konsoliduoto notariato visame pasaulyje tikslą.

25-erius metus buvo eita tinkama kryptimi, bet tai buvo tik pirmieji 25-eri metai.

Gražaus Lietuvos notariato jubiliejaus!

Jose Manuelis Garcia Collantesas

Europos Sąjungos notariatų tarybos (CNUE) prezidentas

Kaip galėtumėte apibūdinti Europos notariatų padėtį bendrosios sudėtingos Europos teisinės sistemos kontekste?

Europos Sąjungoje (ES) yra trijų rūšių teisinės sistemos: žemyninė teisė, bendroji teisė ir mišrioji Šiaurės šalių teisinė sistema. Bendraudami su Europos institucijomis, privalome į tai atsižvelgti. Mes bendradarbiaujame su Europos institucijomis ieškodami sprendimų, kurie tiktų visiems Europos piliečiams, ir gerbiame valstybių narių tradicijas. Vis dėlto lotyniškojo notariato sistema pasaulio ir Europos mastu apima didžiausią dalį: 15 iš 19 Didžiojo dvidešimtuko šalių; 22 iš 28 ES šalių taiko žemyninę teisę – tai sudaro du trečdalius pasaulio populiacijos ir beveik 60 proc. pasaulio bendrojo vidaus produkto (BVP). Tai nėra atsitiktinumas. Civilinė teisė paremta normomis, tai yra ir reguliavimo principu. Šiandien teisinis saugumas tapo politine būtinybe. Tik jis suteikia galimybę pasitikėti, o kartu ir teikti paskolas, investuoti, užtikrina ekonomikos plėtrą ir pagaliau socialinę pažangą.

Su kokiais didžiausiais iššūkiams susiduria Europos notariatai? Kokią įtaką įvairūs procesai ES turi notarų darbui?

Dabar Europos piliečiai gali laisvai judėti, gyventi, dirbti ir pirkti namus bet kurioje ES šalyje. Kasdieniame gyvenime šie žmonės susiduria su naujais iššūkiais ir atsakymus jiems turi pateikti Europos institucijos. Taip buvo priimtas ES reglamentas 650/2012 dėl tarptautinio paveldėjimo, jis galioja nuo 2015

metų rugpjūčio. 2019 metų pradžioje įsigalios dar du nauji šeimos teisės reglamentai: vienas dėl sutuoktinių turto režimo, kitas dėl registruotosios partnerystės. Šie Europos reglamentai sujauks notarų praktiką. Dabar, norėdami suteikti kokybišką konsultaciją savo klientams, negalime apsiriboti žiniomis apie šalies, kurioje dirbame, įstatymus. Turime gilinti žinias užsienio teisės aktų srityje ir tai rimtas iššūkis, bet jį ES notariatų taryba (angl. CNUE) stengiasi įveikti, organizuodama mokymus arba skatindama Europos notarų bendradarbiauti.

Kokia yra pusiausvyra tarp notariato funkcijų reguliavimo ir liberalizavimo Europoje? Ar notarų įtaka turi galimybių augti, ar jų funkcijos gali būti plečiamos?

Notarai ir toliau lieka glaudžiai susiję su valstybe, nes ji juos skiria. Jie neįtraukti į Europos Paslaugų direktyvą ir Profesinių kvalifikacijų direktyvą. Neseniai Piringerio byloje ES Teisingumo Teismas pripažino, kad kiekviena šalis turi teisę pati nustatyti savo notarų statusą ir kompetencijas. Todėl mūsų užduotis yra įtikinti Komisiją dėl galimo Europos principų (laisvės teikti paslaugas, laisvės įsikurti) ir notariato funkcijos pagrindo (viešosios valdžios funkcijų delegavimas, oficialaus dokumento teisinis tikrumas) suderinimo. Tai sakydamas nemanau, kad kovojau su tendencija, kuri pasireiškia daugelyje ES valstybių narių. Vyriausybės dabar karo biudžetus ir siekia sumažinti teismams tenkančią našta, todėl vis dažniau nusprendžia plėsti notarų kompetencijos ribas.

Ką manote apie notarų dalyvavimą veikloje, kuri jiems yra gana nauja, pavyzdžiui, tvirtinant skrybas ar santuoką?

Tokią raidą turime skatinti. Ji parodo notariato pasiryžimą siekti, kad teisingumas efektyviau tarnautų piliečiams. Ji taip pat įrodo, kaip mūsų vyriausybės mumis pasitiki. Čia galima paminėti Latvijos, Estijos, Ispanijos ir Rumunijos notariatus, pavyzdžiui, sprendžiant skrybų klausimus (netrukus ši naujovė įsigalios ir Slovėnijoje).

CNUE labai aktyviai veikia palaikant nuolatinį dialogą su Europos Komisija (EK). Kokie yra CNUE tikslai ir uždaviniai Europoje?

Mes ištisus nuolat palaikome dialogą su EK. Turime užmezgę puikius ryšius su komisare Vera Jourová ir EK Teisingumo generaliniu direktoratu. Mūsų kompetencija vertinama ir su mumis siekiama konsultuotis, pavyzdžiui, rengiant dokumentus dėl paveldėjimo ir sutuoktinių turto režimų. Europos teisės aktų leidėjas nuolat kviečia CNUE dalyvauti savo ekspertų grupėse ir įvairiose viešosiose konsultacijose. Be to, mes gauname finansinę paramą įvairiems projektams: mūsų informaciniams tinklalapiams, Europos notarų katalogui ir notarų mokymo programoms. Būtent taip mes įsivaizduojame savo veiklą Briuselyje – kaip abipusį ir vaisingą bendradarbiavimą.

Kaip manote, kur pavyko pasiekti sėkmės ir kokiose srityse ES numato veikti?

Įsigaliojus naujam Europos reglamentui dėl tarpautinio paveldėjimo, ES pradėjo dar vieną ambicingą projektą šeimos teisės srityje. Kaip jau minėjau, 2019 metų pradžioje įsigalios dar du nauji reglamentai: vienas dėl sutuoktinių turto režimų, kitas dėl registruotosios partnerystės pasekmių turtui. Šie reglamentai piliečiams suteiks galimybę geriau pasinaudoti savo teisėmis ES.

Mes taip pat stebime pokyčius bendrovių teisės srityje. EK nori skatinti platų naujų technologijų naudojimą visais įmonės gyvavimo ciklo etapais. Manome, kad to negalima daryti pažeidžiant verslininkų, darbuotojų, akcininkų ar kreditorių teisinio tikrumo principą. Taip pat akylai stebime, kokį poveikį tokios priemonės gali turėti Europos vyriausybių kovai su pinigų plovimu. Šioje srityje CNUE taip pat labai aktyviai dalyvauja rengiant įvairių reglamentų pakeitimus.

Ką manote apie galimą „Brexit“ įtaką teisei padėčiai Europoje? Ar „Brexit“ gali padidinti civilinės teisės įtaką ir sustiprinti tradicinio lotyniškojo notariato pozicijas?

Aišku, kad Jungtinės Karalystės (JK) pasitraukimas paveiks žemyninio teisinio modelio vietą įvairiuose dokumentuose, kurie svarstomi Europos institucijose, ir tai turės neigiamos įtakos bendrajai teisei ir jos perduodamam konceptui. Pavyzdžiui, ES turės apsispręsti dėl JK pilietybę turinčių Europos tarnautojų. Dabartinė liūdna tendencija dėl anglų kalbos vartojimo ir judėjimo vienkalybės link gali sulėtėti. Todėl mes atidžiai stebime šį procesą ir mėginsime pasinaudoti atsiradusiomis galimybėmis. Niekada negali žinoti – dėl „Brexit“ Europos institucijose gali atsirasti naujų vertybių, ir jos pakeis ekonominę liberalizmą ir reglamentavimo panaikinimą; tokios vertybės kaip teisinis saugumas ir bendrai teisė.

Kur, CNUE nuomone, yra pagrindinis problemų ir iššūkių lotyniškojo notariato principams šaltinis?

Nors ES mes sudarome daugumą, iš tiesų dominuojantis naratyvas Europos institucijose ir ekonominiame elite yra tas pats kaip ir kituose forumuose, pavyzdžiui, Pasaulio banke ir EBPO. Šiuo metu ekonomikos politikos pagrindą sudaro reglamentavimo panaikinimas ir ekonominis liberalizmas, taigi plaukti prieš srovę ne visada būna lengva. Taip yra, pavyzdžiui, su EK rekomendacijomis valstybėms narėms Europos semestre, kuriame spaudžiama mažinti reguliavimą. Mes norime pasakyti, kad ekonominius santykius galima suvokti ir per prevencinio teisingumo ir teisinio saugumo prizmę, kad toks kelias labiau skatina harmoningą ekonomikos plėtrą.

Kaip aktyviai tarpusavyje bendrauja ir bendradarbiauja CNUE ir Tarpautinė notariato sąjunga (UINL)?

Mūsų santykiai su UINL yra puikūs. Tiesą sakant, aš netgi einu tam tikras pareigas UINL, kaip ir daugelis mano kolegų, kurie taip pat dirba ir CNUE. Pastaruoju metu UINL veikia suteikė galimybę paviešinti plačiai visuomenei naujas duomenų suvestines interneto svetainėse „Successions Europe“, „Vulnerable in Europe“ ir „Buying Property in Europe“. Šios duomenų suvestinės apima Europos šalis, kurios nėra ES

narės. Mes taip pat kartu dirbome prie knygos „Successions in Europe“. Būtent tokį bendradarbiavimą turime plėtoti su UINL.

Kaip vertinate notariatų padėtį Baltijos šalyse ir Rytų Europoje?

Atrodo, kad notariatų padėtis šiose šalyse yra itin gera. Notariatus labai teigiamai veikia vyriausybių pasitikėjimas jų šalyse – vyriausybės nuolat jiems patiki naujų kompetencijų.

Ką manote apie spartų skaitmeninimo procesą teisinėje srityje? Kokios turime patirties ir kiek aktyvūs yra notarai informacinių technologijų (IT) srityje?

Gyvename beprecedentės technologinės evoliucijos laikais ir turime nuolat prisitaikyti. Technologijų raida ne tik paveikė mūsų dokumentų rengimą (dabar patys dokumentai rengiami naudojant išmaniąją programinę įrangą), bet ir keičiasi mūsų klientų elgesys. Gyvename skaidrumo, skubos ir paklausos pasaulyje. Turime iš naujo permąstyti komunikacijos su klientais priemones – informacija turi būti perduodama labai greitai. Esu įsitikinęs, kad ilguoju laikotarpiu dematerializacija pakeis mūsų priemones, bet teisinio patikimumo poreikis tikrai išliks.

Ar yra kokia riba, vadinamoji raudonoji linija, ties kuria IT plitimas notariato srityje turėtų sustoti?

Mes, notarai, savo klientams suteikiame teisinį tikrumą. Kai tik technologijos tampa ne pagalbos priemone, o suvaržymu, galinčiu turėti neigiamą poveikį valstybei ir įvairiems ekonomikos dalyviams, turime iš naujo įvertinti jos naudą.

Lietuvos notarai 2017 metų gruodį švęs 25-ąsias notariato reformos metines, ko jiems palinkėtumėte?

Man, kaip CNUE prezidentui, didelė garbė lankyti Lietuvoje šią svarbią akimirką, kai švenčiamos 25-osios metinės. Europos notariatas yra didelė šeima. Jūs į šią šeimą atėjote 2004 metais besiplečiant ES. Šiandien džiaugiuosi matydamas, kaip puikiai

Lietuvos notariatas ir jo notarai įsitraukė į CNUE veiklą. Turime didžiuotis, kad greta mūsų yra notariatai su giliomis istorinėmis šaknimis ir stipriomis kompetencijomis. Mes didžiuojamės galėdami kartu su jumis Europoje atstovauti lotyniškai teisei sistemai.

■

Helmutas Fessleris

Tarptautinės notariato sąjungos (UINL)
garbės prezidentas

Lotyniškojo notariato, kaip ir įvairių teisinių sistemų ir kultūrų, situacija pasaulyje akivaizdžiai kompleksiška. Viena vertus, lotyniškasis notariatas, romanų ir germanų teisės vaisius, supriešinamas su kitomis, o konkrečiai – anglosaksų teisės tradicijomis. Kita vertus, kodifikuotosios civilinės teisės sistema vis dar nėra tokia vienybė, kokia, mūsų manymu, yra (arba norėtume, kad būtų). Tarptautinės notariato sąjungos (UINL) 87 valstybių narių įvairovei (skirtumams) priskiriami skirtumai tarp atitinkamų notariatų, visų pirma, susiję su notarų kompetencija, privaloma tvirtinant įvairias sutartis (ir labai dažnai tik neprivaloma).

Todėl didelis šios profesijos iššūkis yra išlaikyti egzistuojančias kompetencijas ir jas išplėsti. Būtina pasiekti vienodą lygį tarp civilinės teisės šalių, ir tai svarbu padaryti ne pasiekiant mažiausią bendrąjį vardiklį, o siekiant kuo didesnės apimties veiklos. Minėtą tikslą galima pasiekti tik organizuojant nuolatinius aukščiausio lygio mokymus. Notaras antspaudo tuojas, tik antspaudu tvirtinantis dokumentus, priklauso praeičiai ir nebeturi teisės egzistuoti.

Ten, kur notaro funkcijos apsiriboja tik antspaudų ir spaudų dėjimu, tiesą sakant, piliečiai nebenori nominaliojo formalizmo. Atrodo logiška, kad tokiais atvejais kovotojai už didesnę liberalizaciją galvoja apie notaro profesijos panaikinimą. Kita vertus, tuomet, kai notariatas tikrai vykdo savo misiją, t. y. užtikrinti teisinį saugumą ir socialinę ramybę, žmonės ir toliau tiki notariato reikšme. Tačiau tai įmanoma tik tada, jeigu notariatas savo darbo kokybe atitinka visuomenės poreikius. Tokiomis aplinkybėmis dokumento autentiškumo garantija (esminė šios profesijos ypatybė) yra tik vienas iš kelių elementų; prie

šių elementų prisijungia nešališko ir nepriklausomo trečiojo asmens, koks ir yra lotyniškojo notariato notaras, pagalba ir patarimas.

Būtinai notaro veiklos pagrindai – nešališkumas ir nepriklausomumas – pasireiškia dviem kryptimis: kliento ir valstybės atžvilgiu. Vienintelė notaro atsakomybė apima notaro veiklą, dokumentų sudarymą, klientų konsultavimą. Notaro įsipareigojimai numatomi tik įstatymu. Kita vertus, notaro profesinę veiklą turi organizuoti valstybė, ji ir nustato kompetencijos ribas. Pagrindiniai du reguliaciniai elementai visada kelia ginčų: ribotas notarų skaičius ir privalomasis tarifas. Praktinis abiejų minėtų elementų taikymas turi būti orientuotas išskirtinai į piliečių poreikius. Jiems reikia pakankamai notarų visoje šalies teritorijoje ir notarų paslaugų už protingą kainą. Būtent valstybė turi tikrinti savo piliečių poreikius ir, atsižvelgdama į juos, nustatyti notarų skaičių ir tarifų sistemą. Vis dėlto bet koks šių dviejų aspektų liberalizavimas gali atvesti prie tokios sandorio situacijos, kai notaras bus tik paslaugos teikėjas ir neturės nei autoriteto, nei svarbos. Valstybės suteikiami įgaliojimai notarui nėra nei matomi, nei reikalingi.

Valstybė, norėdama pabrėžti minėtą įgaliojimų suteikimą, gali pagalvoti apie naujų funkcijų suteikimą notarams, ypač santuokos ir partnerystės sudarymo srityse, kaip jau yra padaryta daugelyje šalių. Kalbant apie skyrybas, valstybė privalo kontroliuoti, kad notaras liktų nešališkas. Todėl tik taikios skyrybos ir vaikų neturinčios poros skyrybos gali būti suderinamos su notaro funkcijomis. Be to, siekiant apsaugoti piliečius notarinė forma yra naudinga asmenų sudaromos garantijos ir laidavimo sutartims.

Nacionalinės ir tarptautinės profesinės organizacijos, pavyzdžiui, UINL, savo tarptautiniuose kongresuose, kurie vyksta kas trejus metus, šias naujas sritis pateikė viešosioms diskusijoms. Šios organizacijos, siekdamos skatinti ir plėsti veiklos sritis nacionaliniu lygiu, taip pat glaudžiai bendradarbiauja su nacionalinėmis profesinėmis organizacijomis. Kaip jau buvo minėta anksčiau, būtina pasiekti bendrą aukštesnį lygį. Europos Sąjungos (ES) notariatų taryba (CNUE) šioje srityje taip pat dirba ta pačia kryptimi. Abiejų minėtų organizacijų bendradarbiavimas ypač pasireiškia kalbant apie Europos direktyvą dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo ir jos taikymo ne ES valstybėse narėse ir notarų tinkluose.

Abi organizacijos susiduria su didėjančia bendrosios teisės sistemos įtaka dėl šalių, kuriose galioja minėta teisės sistema, ekonominio progreso. Didžiosios Britanijos pasitraukimas iš ES galėtų sumažinti tiesioginę jos sistemos įtaką, tačiau britiškoji dvasia gali likti administracijoje per jos pareigūnus ir ypač per visus tuos, kurie užsikrėtė apgaulinga didžiausio amerikietiškosios teisės efektyvumo idėja. Vienu balsu mažiau Komisijoje ir Ministrų Taryboje ir keliais atstovais mažiau Strasbūre, vienu teisėju mažiau teisme ir ypač mažiau solisitorių lobizmo galėtų palengvinti kelių projektų realizavimą notarų profesijos srityje.

Teismas kelis kartus yra priėmęs sprendimus dėl notarų profesijos; juose pabrėžė profesijos specifiką, susijusią su viešaisiais įgaliojimais, pripažindamas negaliojančia sąlygą dėl pilietybės. Europos notariatai ir įstatymų leidėjai suprato visas šias nutartis ir tinkamai susitvarkė teismo nurodytoje srityje.

Pagal naujausias tendencijas judama visos teisės sistemos skaitmeninimo kryptimi. Net didelės apimties kompleksinius dokumentus tikrina mašinos, daugybę teismo sprendimų ruošia algoritmai. Mes esame klasikinėje revoliucijos, kuri yra ne tik techninė, bet ir giliai susijusi su piliečių, visuomenės, valstybių gyvenimu, situacijoje. Visų pirma, kalbama apie procesų paprastinimą ir spartinimą. Norėdama išlikti, notaro profesija turi dalyvauti šiuose procesuose ir netgi siekti būti priekinėse gretose. Tik dėl tokio siekio ši profesija išsaugos visas savo galimybes paveikti judėjimo kryptį ir greitį, kad išsaugotų savo esmines ypatybes. Pavyzdžiui, prieiga prie viešųjų registų (žemės, prekybos ir pan.), naujų registų kūrimas (testamentų, įgaliojimų, garantijų ir pan.), informacijos tinklas, jeigu valstybė neprisiims dėdą prie finansavimo, linkėtina, kad pati profesija

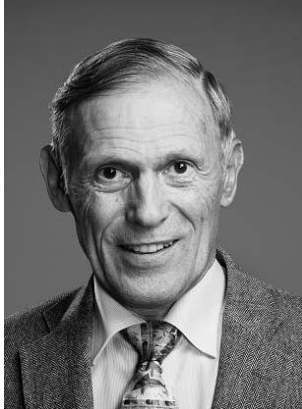
prisiimtų išlaidas, norėdama įrodyti savo naudingumą visuomenei. Kai kuriose valstybėse tai jau labai sėkmingai padaryta.

Tiesą sakant, kalbama apie informacines technologijas. Notaro profesijoje reikia sustoti tokiam taške, kuriame peržengiamos gryniosios technologijos ir kuriame mums patikimas Žmogus. Notaro akta gali parengti mechanizmas, bet jo turinį, konsultacijos ir pagalbos rezultatą visada turi nustatyti asmeninis notaro ir kliento ryšys. Fizinis atvykimas pas notarą ir asmeninis dialogas vis dar yra būtinas. Joks algoritmas negali patenkinti saugumo poreikio, o jį giliai jaučia kiekviena gyva būtybė.

Aš asmeniškai turėjau privilegiją dalyvauti reorganizuojant lotyniškąjį notariatą daugelyje valstybių, ypač postsovietinės erdvės, įskaitant rytinę šalies dalį. Tuo metu Baltijos šalys mums atrodė kaip laboratorija, kur sužinojome, ką galėtume vėliau pritaikyti kitose situacijose. Baltijos šalys buvo avangardas. Jos turėjo civilinio kodekso tekstus, juos tereikėjo ištraukti iš stalčių, nes dėl jų jau buvo balsuota arba netgi jie jau galiojo (labai trumpai) iki okupacijos. Minėtų teisės aktų pritaikymas egzistuojančiai situacijai ir lotyniškojo notariato modeliavimas pagal atitinkamą kodeksą buvo neeilinis intelektinis iššūkis labiausiai dėl to, kad kolegos ir ypač kolegės (!) rodė mus giliai sujaudinusį entuziazmą. Mums padarė įspūdį jų noras mūsų klausytis, jų tvirtos pažiūros dėl valdžios institucijų ir parlamentarų. Be abejo, mes nebuvo vieniši. Reforma buvo bendras kūrinys, ypač su Europos Taryba. Tačiau svarbiausias buvo notarų, kurie tais laikais buvo valstybės tarnautojai, bendradarbiavimas vietose. Patirtis su Baltijos valstybėmis mums tikrai palengvino darbą kitose šalyse.

Lietuva mus sutiko išskirtinai geranoriškai. Vėl atgauta laisve besididžiuojantys kolegos aiškiai išreiškė savo valią žengti į naują istorijos erą kuriant teisinę valstybę. Prieš save matau Lietuvos notariato komandą nuo pačios pradžios posėdžių salėse, Teisingumo ministerijoje, Aukščiausiajame Teisme ir biuruose. Prieš save matau į tribūną nešamą Lietuvos vėliavą, kad įsilietų į didelę mūsų tarptautinės sąjungos šeimą. Tokie prisiminimai neužmirštami.

Lietuvos notariato 25-ųjų metinių proga kuo nuoširdžiausiai linkiu toliau žengti priekinėse gretose stiprinant inovacijų dvasią, tačiau kartu išsaugant pirmiau minėtas esmines mūsų profesijos ypatybes lietuvių tautos gerovei. ■

Unión Internacional del Notariado
Union Internationale du Notariat
International Union of Notaries

Dr. Franzas Leopoldas

UINL Notarų tarptautinio bendradarbiavimo komisijos prezidentas,
Graco notaras (Austrija)

Kaip apibūdintumėte dabartinę lotyniškojo notariato padėtį pasaulyje?

Dabartinė lotyniškojo notariato situacija daugumoje šalių, kurių notariatai priklauso Tarptautinei notariato sąjungai (UINL), vertintina kaip gera; kompetentingos UINL narių institucijos deda visas pastangas notariatui stiprinti.

Kokie pagrindiniai lotyniškojo notariato iššūkiai?

Žlugus Sovietų Sąjungai, įvyko rimtų politinių pasikeitimų, jie lėmė didelius iššūkius diegiant lotyniškojo notariato sistemas buvusios sovietų įtakos šalyse.

Kaip liberalizavimo procesai veikia lotyniškąjį notariatą skirtingose pasaulio vietose? Kur yra stabiliausi ir geriausiai prognozuojami lotyniškojo notariato regionai?

Vadinamasis liberalizavimas kelia didelį spaudimą lotyniškojo notariato dokumentų tvarkymo sistemai. Todėl, mano manymu, šiuo atžvilgiu stabilių lotyniškojo notariato regionų, ko gero, nėra.

Ar notarų padėtis Europoje kaip nors skiriasi palyginti su kitais regionais?

Man atrodo, kad notarų situacija Europoje ir kituose regionuose iš esmės nesiskiria.

Kaip teisingai subalansuoti notarų funkcijų reguliavimą ir liberalizavimą? Ar egzistuoja notarų įtakos ir paslaugų plėtros galimybės?

Tinkama pusiausvyra tarp reguliavimo ir liberalizavimo labai priklauso nuo padėties atskirose valstybėse, todėl universalus atsakymas į šį klausimą nėra. Žinoma, mūsų notariato sistemos įtaka ir, atsižvelgiant į konkrečias valstybes, notarų funkcijos potencialiai gali plėstis.

Ką manote apie notarams palyginti naujas veiklos sritis, tokias kaip skyrybų ir santuokų tvirtinimas?

Naujas veiklos sritis galima plėtoti, atsižvelgiant į situaciją konkrečioje valstybėje.

Ar svarbu UINL bendradarbiauti su regioninėmis notarų organizacijomis, tokiomis, kaip Europos Sąjungos notarų taryba (CNUE)?

UINL ir regioninių notariato organizacijų bendradarbiavimas yra labai svarbus stiprinant notaro profesiją. Reikėtų vengti konkuravimo atstovaujant notarų interesams. Bendradarbiavimo tikslas turėtų būti išorės santykiuose laikytis bendros pozicijos visose srityse.

Ar „Brexit“ padarys įtakos teisei situacijai Europoje? Ar Britanijos pasitraukimas iš ES

sustiprins lotyniškojo notariato pozicijas?

Kadangi derybos dėl Jungtinės Karalystės (JK) pasitraukimo iš Europos Sąjungos (ES) dar tik prasidėjo, kol kas neįmanoma pasakyti, kokių padarinių tai turės notarui, tačiau lotyniškąjį notariatą šis pasitraukimas greičiausiai paveiks menkai.

Kaip apibūdintumėte notarų padėtį Baltijos valstybėse ir Rytų Europoje?

Kiek man žinoma, Baltijos šalyse ir Rytų Europoje po nepriklausomybės notariatas vystėsi teigiama linkme.

Kai kurių valstybių notariatai vis dar siekia pagrindinių lotyniškojo notariato standartų. Kas, Jūsų nuomone, pakrypo netinkama kryptimi?

Notariatų problemos minėtose valstybėse (pavyzdžiui, Kazachstane ar Baltarusijoje) labai skiriasi ir yra nulemtos atitinkamos politinės padėties. Kol ši padėtis iš esmės nepasikeis ir kol nebus priimti išorės pasiūlymai ir konsultacijos, jokių teigiamų pokyčių, UINL manymu, artimoje ateityje neįvyks.

Koks buvo UINL ir jos komisijų vaidmuo padedant šalių notariatams siekti deramų standartų?

Austrijos notarų rūmai iniciatyvos ėmėsi pirmiausia kaimyninėse šalyse, tačiau kolegos iš Vokietijos informavo mane apie didelę pažangą plėtojant notariatą Lietuvoje dešimtojo dešimtmečio pradžioje. Kiek man žinoma, prie šių teigiamų pokyčių nemenkai prisidėjo ir tuometiniai UINL atstovai Notarų tarptautinio bendradarbiavimo komisijoje (CCNI).

Kaip Lietuvos notariatai galėtų naudingai panaudoti savo reformų patirtį?

Lietuvos notariatas, be jokios abejonės, galėtų pasidalyti savo patirtimi su buvusiomis sovietinėmis šalimis, padėdamas joms plėtoti savo notariato sistemas.

Ką manote apie spartų teisės srities skaitmeninimą? Ar valstybės ir jų notariatų

sistemos turėtų, ir jei taip, kaip turėtų dalintis atsakomybe ir indėliu kuriant elektronines sistemas notarams?

Teisinės sferos skaitmeninimas vyksta visame pasaulyje, jos niekas nesustabdys. Tačiau šiame procese yra akivaizdūs nacionaliniai ypatumai. Nuo konkrečios teisinės sistemos priklauso, kaip ir kas pasidalins pareigas ir kompetencijas.

Ar egzistuoja „raudonoji linija“, riba, ties kuria informacinės technologijos turėtų sustoti veržtis į notarų veiklą?

Aš asmeniškai negaliu įsivaizduoti, kad būtų įmanoma tarp notaro veiklos ir informacinių technologijų (IT) srities nubrėžti „raudonąją liniją“.

Ką palinkėtumėte Lietuvos notarams, 2017 metų gruodį minintiems 25-ąsias notariato reformos metines?

Džiugu pastebėti, kad per pastaruosius 25 metus Lietuvos notarui pavyko tapti stabiliu teisinės ir ekonominės erdvės veiksmu ir susilaukti pripažinimo visose notarinės veiklos srityse. Linkiu Lietuvos notarui visokeriopos sėkmės ateityje, tačiau taip pat norėčiau priminti, kad bet kokios sėkmės sąlyga yra nuolatinis darbas.

■

Michelis Merlotti

Šveicarijos notaras,
Buvęs UINL Notarų tarptautinės bendradarbiavimo komisijos prezidentas

Kaip galėtumėte apibūdinti dabartinę lotyniškojo notariato padėtį visame pasaulyje?

Bendrai kalbant, lotyniškojo notariato padėtis yra labai nebloga. Tačiau privalome valdyti itin sparčią lotyniškojo notariato plėtrą žlugus Sovietų Sąjungai, ypač Europoje, taip pat Afrikoje ir Pietų Amerikoje. Tai darydami, turime pasirūpinti, kad būtų gerbiamos mūsų profesijos taisyklės ir kiti esminiai jos principai.

Taip pat labai džiaugiamės matydami, kad Azijoje kyla nauja susidomėjimo banga mūsų laisva teisine profesija.

Vertinant pasauliniu mastu, poreikis užtikrinti teisinių sandorių saugumą lotyniškam notariatui yra nemenkas iššūkis.

Su kokiais didžiausiais iššūkiais susiduria lotyniškas notariatas?

Pagrindiniai iššūkiai yra labai griežtai laikytis savo principų, nenukrypti nuo griežtų etikos taisyklių, savo darbu įrodyti oficialiųjų aktų svarbą ir kartu stebėti technines naujoves, protingai kasdiniame darbe naudoti naujas technologijas ir pastebėti visuomenėje vykstančius pokyčius.

Kaip liberalizacijos procesai paveikė lotyniškąjį notariatą skirtingose pasaulio dalyse? Kurie lotyniškojo notariato regionai šiuo metu yra stabiliausi ir nuspėjamiausi?

Iš esmės nesu įsitikinęs, kad liberalizacija pati savaime turi kokios nors įtakos notariatui. Žvelgdamas

plačiau, matau, kad viena klastingiausių grėsmių kyla iš anglosaksiškosios teorijos, pagal kurią teisė yra tiesiog dar viena rinka. Ši teorija teigia, kad konkurencija gali būti be jokių ribų ir, vadovaujantis tokia logika, tarnautojo statusas liks nieko vertas. Be to, gali nutikti taip, kad autentiškumui prarandant savo vertę padaugės ginčų ir teismo procesų. Tuomet teisės rinka prisisotins ir šio koncepto tikslai bus pasiekti!

Ar Europos notarų padėtis kuo nors skiriasi arba yra kuo nors išskirtinė, palyginti su kitais regionais?

Žinoma, mes jaučiame, kad Europa yra notariato gimtinė ir čia priimami sprendimai turi didelį atgarsį visame pasaulyje. Šalyse, kuriose vyrauja gryna žemyninės teisės tradicija, požiūris į notariatą iš esmės yra geresnis, bet tai nereiškia, kad šie notariatai neprivalo vystytis ir tobulėti!

Kaip rasti balansą tarp notariato funkcijų reguliacijos ir liberalizacijos? Ar yra galimybė, kad notarų įtaka dar labiau išaugtų ir jų funkcijos būtų išplėstos?

Asmeniškai manau, kad notaras iš tiesų turi veikti kaip valstybės tarnautojai, o ne kaip paprasti teisininkai. Notaras yra neteisminės procedūros magistras ir turi nepasiduoti tendencijai ir netapti „superjuristu verslininku“ (pavyzdžiui, pirkti, parduoti, valdyti nekilnojamąjį turtą ar įmones). Jei valstybės aktyve notaras yra patikimas asmuo, jam neabejotinai gali būti suteikta naujų kompetencijų ir jis gali dalyvauti įtvirtinant teisinę valstybę.

Ką manote apie notarų dalyvavimą veikloje, kuri jiems yra palyginti nauja, pavyzdžiui, tvirtinant skyrybas ar santuokas?

Manau, kad notariai turėtų aktyviau dalyvauti dinandant delikacijų sutarčių saugumo lygį, pavyzdžiui, skyrybose ar įforminant santuoką, o ne kovoti dėl kokio nors verslo.

Kiek svarbus yra Tarptautinės notariato sąjungos (UINL) bendradarbiavimas su regioninėmis notariatų organizacijomis, pavyzdžiui, Europos Sąjungos (ES) notariatų taryba (CNUE)? Kokie reikalai sieja UINL ir CNUE, kokias bendras problemas jos sprendžia?

CNUE puikiai gina notariatų poziciją Europos Komisijoje. Tai yra būtina. UINL turi pasaulinę viziją ir negali susitelkti tik į regionines problemas. Tačiau nepamirškite, kad CNUE sudaro nacionalinių notariatų prezidentai, jie yra UINL asamblėjos atstovai! Žvelgiant iš šalies (Šveicarija nėra nei ES narė, nei CNUE stebėtoja), kartais susidaro įspūdis, kad bendradarbiaujant šioms organizacijoms nemenkas vaidmuo tenka ego, tačiau jos labai gerai dirba savo darbą...

Ką manote apie galimą „Brexit“ įtaką teisei padėčiai Europoje? Ar „Brexit“ gali padidinti civilinės teisės įtaką ir sustiprinti tradicinio lotyniškojo notariato pozicijas?

Žinoma, „Brexit“ suteikia galimybę padidinti civilinės teisės notarų įtaką! Mūsų santykiai su Skandinavijos šalimis tikriausiai pagerės, nes Šiaurės šalyse turės daugiau laisvės, nejaus Jungtinės Karalystės (JK) spaudimo, dėl šios priežasties jas gali sudominti lotyniškojo notariato sistema.

UINL ir jos komisijos nepaprastai aktyviai rėmė notariatų reformas tose šalyse, kurios atgavo nepriklausomybę subyrėjus Sovietų Sąjungai prieš 25 metus. Kaip vertinate notarų padėtį Baltijos šalyse ir Rytų Europoje?

UINL plėtra Baltijos šalyse ir bendrai Rytų Europoje buvo išties nepaprastas laikotarpis. Žinoma, ne viskas ir ne visada buvo tobula, tačiau tai suteikė puikią progą diskutuoti apie notariato ateitį, įtvirtinti žemyninės teisės poziciją bendrosios teisės atžvilgiu. Esu dėkingas už tai, kad vadinamieji maži Balti-

jos šalių notariai ėmėsi lyderio pozicijos sėkmingai įgyvendinant reformas buvusioje Sovietų Sąjungoje, ir už tai, kad jie parodė, kas yra modernumas.

Esu įsitikinęs, kad 23 naujos narės padėjo sustiprinti Europos notariato sistemą. Noriu atkreipti dėmesį į Europos Tarybos vaidmenį 1992–2005 metais, ji parėmė labai daug projektų.

Dalis nacionalinių notariatų vis dar kovoja, norėdami pasiekti bazinius lotyniškojo notariato standartus (pavyzdžiui, Kazachstane ar Baltarusijoje) ar juos išlaikyti (kaip Ukrainoje). Kas, jūsų nuomone, šiose šalyse yra ne taip? Ko iš to gali pasimokyti kiti?

Trumpai apibendrinant: Kazachstanas padarė klaidų atrinkdamas, rengdamas ir egzaminuodamas būsimus notarų, Baltarusija pernelyg ilgai dvejojo, negalėdama pasirinkti tarp privačios veiklos ir kolektyvinės struktūros, o Ukraina susiduria daugiausia su organizacinio pobūdžio problemomis. Iš to galima pasimokyti: 1) laikytis pagrindinių UINL principų; 2) užtikrinti tinkamą priėmimą į šios profesijos gretas; 3) klausyti lyderio pozicijas UINL užimančių šalių patarimų. Nacionalinei notariato struktūrai vadovaujantys notariai neretai susiduria su politinėmis kliūtimis, o jas, deja, ne visada pavyksta įveikti, tačiau aš vis tiek džiaugiuosi matydamas, kaip juos remia tarptautinė notarų bendruomenė.

Ar galite pasidalyti savo prisiminimais, susijusiais su Lietuvos notariato reformomis? Kada pirmą kartą susipažinote su Lietuvos notariais? Koks buvo UINL ir jos komisijų vaidmuo padedant nacionaliniams notariatams laikytis lotyniškojo notariato standartų?

Mano pirmasis rendez-vous (liet. susitikimas) su Lietuvos notariatu 1994 metų sausio 23, 24 ir 25 dienomis neįvyko (Notarų tarptautinio bendradarbiavimo komisijos (CCNI) UINL patikra), nes, deja, susirgau! Tačiau nuo tada turėjau garbės dalyvauti visuose renginiuose, į kuriuos buvau kviečiamas! Mūsų bendradarbiavimas visada buvo sėkmingas, ir mano geriausi prisiminimai yra susiję su 2010 metų misija siekiant išsaugoti bazinius notariato tarifų principus. Visuomet su dideliu malonumu prisimečiau Šveicarijoje ir Santo Dominge organizuotus mokymus. Mus sieja daug įvairių bendrų patirčių ir aš labai didžiuojuosi, kad esu apdovanotas Juozo Vilkutaičio-Keturakio medaliu. Be to, po daugelio

metų malonu matyti, kad mūsų bendradarbiavimas yra abipusis ir kad Lietuvos notariatas šiandien yra labai atviras ir pasiruošęs ištieti pagalbos ranką kolegoms iš kaimyninių šalių. Dėl tokių veiksmingų santykių UINL ir jos CCNI gali dalytis su Lietuvos notariatu visame pasaulyje (ir ne tik ES) įgyta patirtimi ir pateikti jus kaip puikų pavyzdį.

Kaip Lietuva galėtų prisidėti skleisdama lotyniškojo notariato vertybes ir principus bei dalydamasi savo patirtimi reformų srityje?

Lietuvai nuo pat pirmos dienos 1992 metais puikiai sekėsi įgyvendinti šią reformą. Praėjus 25 metams visi mato, kad sistema puikiai veikia ir kad civilinės teisės notariatas taip pat padeda stiprinti teisinę valstybę. Tai neįkainojama, ir jūsų patirtimi gali pasinaudoti kaimyninių šalių notariatai, pavyzdžiui, Ukrainos ir Baltarusijos, kur struktūrinės reformos dar nėra iki galo įgyvendintos. Lietuva gali atlikti svarbų vaidmenį organizuodama mokymus visiems notarams šiose šalyse arba dirbdama su nacionalinių notarų rūmų taryba.

Ką manote apie spartų skaitmeninimo procesą teisinėje srityje? Kokia, jūsų nuomone, yra geriausiajį notarų patirtis informacinių technologijų (IT) srityje? Kaip valstybė ir nacionaliniai notarų rūmai dalijasi (arba turėtų dalytis) šia našta, atsakomybe ir indėliu, kurdami notarų darbe naudotinas elektronines sistemas?

Skaitmeninimo neįmanoma sustabdyti! Tai vienas didžiausių iššūkių, su kuriuo notariatui teko susidurti per visą savo istoriją. Naudodamasis naujausiomis technologijomis, kiekvienas notaras gali pasiūlyti savo klientams geresnes paslaugas (dėl greičio, tikslo, efektyvumo, saugumo ir pasirengimo paruošti dokumentus bei prieigos prie archyvų, tiesioginių ryšių su viešaisiais registrais ir kt.). Tačiau aš įžvelgiu du pagrindinius pavojus:

a) per didelis pasitikėjimas mašinomis, tikėjimas, kad dirbtinis intelektas gali pakeisti notarą, ir tikėjimas, kad jis gali būti;

b) paprastas operatorius, greitai uždirbantis pinigų, ir atsisakymas vienos svarbiausių notaro pareigų – konsultanto veiklos su vaizduotės reikalaujančia ir efektyvia juridine veikla.

Pamenu, kaip kartą susitikau su jaunu (žinoma!) ir puikiu inžinieriumi konsultantu. Jis buvo atsakingas

už nacionalinių notarų rūmų skaitmeninimą. Konsultantas buvo visiškai įsitikinęs, kad jo programinė įranga yra geresnė nei notaras, ir, rodydamas jos pranašumą, parengė nekilnojamojo turto perdavimo aktus ir su užstatu susijusius dokumentus.

Visas mokslinis ir teisinis darbas parengti tobulą dokumentą, žinoma, nuėjo į antrą planą, tačiau jis buvo įsitikinęs, kad jo aktas bus priimtas žemės registre! Kur jo klaida?

Ne tik inžinieriai konsultantai nori greitai ir efektyviai rengti notarinius aktus, bet ir „žmogus gatvėje 2.0“, kuris internete mokosi, užsisako, sumoka, ieško poros ir kt.

Dabar notaras privalo žengti koja kojon su naujausiomis technologijomis ir kartu jam tenka sunki užduotis paaiškinti, kad oficialus dokumentas – tai kai kas labai specifiško ir ypatingo, ir jis turi įrodomosios ir vykdomosios galios! Aš nerimauju, kad bent jau trumpuoju laikotarpiu bus lengviau padidinti notarų biurų apyvartą, nei ginti lotyniškojo notariato esmę... Mano komentaras šiek tiek provokuojantis, pabrėžiant faktą, kad skaitmeninimas – tai stebuklas, turintis daug įvairių aspektų!

Apibendrinamas manau, kad notarų rūmai turi pirmieji dalyvauti kuriant elektroninę sistemą, tiesiogiai susietą su notarų biuro veikla, ir kad valstybė turi sukurti viešuosius elektroninius registrus (gyventojų, įmonių, nekilnojamojo turto) ir organizuoti tiesioginį notarų ryšį su jais. Finansavimas – tai atskiras klausimas, tačiau šiame interviu nėra paprasta aptarti šią problemą!

Gal norite ką nors pasakyti Lietuvos notarams, kurie 2017 metų gruodį švęs 25-ąsias notariato reformos metines?

Su gimtadieniu, Lietuvos notari! Vadovaukitės apskritojo stalo (1927 metais Anglijoje atsiradęs klubas) šūkiu:

PRIIMK!

Priimkite pagrindinius lotyniškojo notariato principus ir tarptautinio etikos kodekso taisykles.

PRITAIKYK!

Pritaikykite savo profesijos esmę prie savo šalies pagrindų.

PAGERINK!

Sukurkite iš savo notariato svarbų sandorių saugumo ramstį, nepradėkite tarnauti skaitmeninimui, bet priverskite skaitmeninimą tarnauti jums, palaiykite sąžiningus ryšius su savo šalies Teisingumo ministerija.

■

Dr. Magdalena Valušová

UINL Notarų tarptautinio bendradarbiavimo komisijos narė,
Rimavskos Sobotos notarė,
Slovakija

Kaip galėtumėte apibūdinti dabartinę lotyniškojo notariato padėtį visame pasaulyje?

Lotyniškasis notariatas susiduria su tuo, ko negalima perkelti į socialinius ir teisinius santykius ir kas yra jo misijos bei padėties teisinėje valstybių narių sistemoje rezultatas. Teigiamas dalykas tas, kad jis išlaiko savo pagrindinius principus, o jo įtaka pasaulyje auga.

Su kokiais didžiausiais iššūkiais susiduria lotyniškasis notariatas?

Sauga, saugumas, patikimumas ir teisingumas. Šiuo metu dar vienas – konkurencingumas taikant naujų technologijų procesus.

Kaip liberalizavimo procesai paveikė lotyniškąjį notariatą skirtingose pasaulio dalyse? Kurie lotyniškojo notariato regionai šiuo metu yra stabiliausi ir labiausiai nuspėjami?

Veikiant liberalizacijos procesui, Slovakijos notariatą bandoma priderinti prie rinkos sąlygų, o tai vyksta ir kitose skirtingose pasaulio vietose. Tie regionai, kurie sėkmingai atsilaiko prieš lotyniškąjį notariatą, išlaiko savo pirminę misiją ir principus (kvotą, fiksuotąjį tarifą, monopolinę padėtį ne ginčo procesuose), yra stabiliausi ir labiausiai prognozuojami. Jie daugiausia yra Lotynų Amerikos šalyse.

Ar Europos notarų padėtis kuo nors skiriasi arba yra kuo nors išskirtinė, palyginti su kitais regionais?

Padėtis Europoje skiriasi. Europos žemyne matomas dviejų atskirų teisės tipų (žemyninės rašytinės teisės ir įprastų juridinių precedentų) poveikis, ir čia susiduriama su priešybėmis. Kol kas pastangos juos sujungti, taikyti kompromisus ar sutampančius punktus nebuvo įmanomos per 25-erius mano darbo Tarptautinės notarų sąjungos (UINL) Europos reikalų komisijose (CAE) ir Europos Sąjungos (ES) notariatų taryboje (CNUE) metus.

Kaip rasti pusiausvyrą tarp notariato funkcijų reguliavimo ir liberalizavimo? Ar yra galimybė, kad notarų įtaka dar labiau išaugtų ir jų funkcijos būtų išplėstos?

Pusiausvyros tarp notarų funkcijų reguliavimo ir liberalizavimo negalima pasiekti nepakeitus kitų socialinių santykių (pavyzdžiui, parlamentinėje demokratijoje pasirenkant vieną partiją, o tai iš tiesų yra totalitarinis režimas). Galimybės toliau stiprinti notarų įtaką ir plėsti jų funkcijas priklauso nuo to, ar jų vaidmuo ir statusas yra priimtini konkrečiai vyriausybei. Taigi vyriausybės turi tai siūlyti.

Ką manote apie notarų dalyvavimą veikloje, kuri jiems yra palyginti nauja, pavyzdžiui, tvirtinant skyrybas ar santuokas?

Notaras gali ir turi būti pasiruošęs perimti visus

veiksmus ne ginčo procesuose. Deja, pastangos yra nesėkmingos politiniu lygmeniu, priimtų įstatymų teisėkūros procese.

UINL ir jos komisijos nepaprastai aktyviai rėmė notariatų reformas tose šalyse, kurios atgavo nepriklausomybę subyrėjus Sovietų Sąjungai prieš 25 metus. Kaip vertinate notarų padėtį Baltijos šalyse ir Rytų Europoje?

Ideologinių socialistinio režimo elementų išlieka socialiniuose reformas vykdančių valstybių santykiuose. Jais piktnaudžiaujama kovojant dėl valdžios, įtakos, siekiant asmeninės naudos. Ideologija daugiau nebedaro įtakos ir net nėra taikoma. Gerųjų laikų nostalgikų prisiminimų sistemą taiko populistinės ir tautiškai orientuotos politinės partijos.

Dalis nacionalinių notariatų vis dar kovoja, norėdami pasiekti bazinius lotyniškojo notariato standartus (pavyzdžiui, Kazachstane ar Baltarusijoje) ar juos išlaikyti (kaip Ukrainoje). Kas, jūsų nuomone, šiose šalyse yra ne taip? Ko iš to gali pasimokyti kiti?

Netinkama tarptautinė komunikacija. Pagalbos iš išorės laukimas. Nenoras, aktyviai nekomunikuojant per pasiūlymų teikimą, taip pat per UINL ekspertus.

Ką manote apie notariato padėtį Serbijoje, Makedonijoje ir Kosove?

Steigiant šiuos notariatus pagrindinį vaidmenį atliko teisės srities mokslininkai. Jie pakeitė teisės aktus pagal visuomenės poreikius, pasinaudodami savo praktine patirtimi. Dabar notarų kompetencija yra išlaikyti savo užimtą poziciją.

Ar galite pasidalyti savo prisiminimais, susijusiais su Lietuvos notariato integravimu į UINL? Kada pirmą kartą jums buvo pranešta apie Lietuvos notariatą? Koks yra UINL, jos komitetų vaidmuo ir svarba padedant nacionaliniams notariatams išlaikyti lotyniškojo notariato standartus?

Remiantis asmenine patirtimi, Lietuvos notariatas yra susijęs su Baltijos šalimis UINL komitetuose, jų atstovais (delegatais) ir jų ataskaitomis. Slovakijos no-

tariatas netiesiogiai jas gauna per mano ataskaitas. Asmeniniai ir labai geri kontaktai per Laimą (Mikiparavičienė – red.) ir Marių (Stračkaitė – red.) taip pat yra didelė paspartis mūsų notariatui.

UINL labai remia į reformas orientuotus notariatus. Politikai šiose valstybėse bando pateisinti savo sprendimus socialistiniais principais (bendra gerove, egalitarizmu), tačiau jie visada susiduria su kitu nacionalinės meritokratijos principu, esančiu pagrindine kapitalizmo ypatybe, kurią rodo aktyvus individų darbas.

Padedant UINL ir jos veiklai, politikai ir valstybės atstovai reformų siekiančiose valstybėse yra kritikuojami net dėl asmeninių, individualių interesų, todėl jie siekia išorinio bendradarbiavimo.

Kaip Lietuva galėtų prisidėti skleisdama lotyniškojo notariato vertybes ir principus bei dalydamasi savo patirtimi reformų srityje?

Lietuva jau naudinga tuo, kad parengė šį klausimyną ir pateikia jį visiems reformų siekiantiems notariatams. Taip Lietuvos notariatas tampa jų atstovais UINL, ir dėl jo paties aktyvumo ir pagrindinės jėgos šiuo tikslu lotyniškojo notariato principai taip pat gali būti taikomi į reformas orientuotiems notariatams.

Norėčiau pavartoti estų posakį: „Tas, kuris pereina per kambarį, yra išmintingesnis už tą, kuris lieka toje pačioje vietoje nejudėdamas.“ Taip pat Claude'o Reppero posakį: „Gyvenimas – tarsi dviratis. Jei minsi pedalus, nenukrisi.“

Ką manote apie spartų skaitmeninimo procesą teisinėje srityje? Kokia, jūsų nuomone, yra geriausioji notarų patirtis informacinių technologijų (IT) srityje?

Spartus teisės srities skaitmeninimas yra reikalingas ir tinkamas. Jis atitinka šio laiko tendenciją, kai reikia realizuoti teisę. IT srityje Slovakijos notariatai turi geriausią patirtį, nes naudoja Slovakijos Respublikos notarų rūmų centrinę informacinę sistemą (toliau – CIS NK SR).

Kaip valstybė ir notarų rūmai dalijasi (arba turėtų dalytis) šia našta, atsakomybe ir indėliu, kurdami notarų darbe naudotinas elektronines sistemas?

Slovakijoje kol kas tik Slovakijos notarų rūmai

kuria CIS NK SR, už ją atsako ir remia ją finansiškai. Valstybė niekada jos nerėmė ir dabar neteikia finansinės paramos. Slovakijos notarų rūmai net nesitiki valstybės finansinės paramos ateityje.

Ar yra kokia riba, vadinamoji raudonoji linija, ties kuria IT plitimas notariato srityje turėtų sustoti?

Nėra jokios raudonosios linijos, ties kuria turėtų sustoti notarų veikla, taip pat jos nėra ir IT vystymosi notarų darbe procese. Raudonoji linija reiškia raudoną šviesą, kuriai degant esame priversti sustoti tuo atveju, kai galime sutrukdyti netinkamai panaudoti CIS NK SR.

■

Pierre'as Becqu'as

garbės notaras

UINL garbės generalinis sekretorius ir buvęs

CAE pirmininkas

Jau dvidešimt metų turiu garbę ir pareigą eiti vadovaujamas pareigas Tarptautinėje notariato sąjungoje (UINL): iš pradžių Europos reikalų komisijos (CAE) pirmininko pavaduotojo pareigas, vėliau primininko ir trejus metus UINL generalinio sekretoriaus pareigas.

Šis laikotarpis, prasidėjęs žlugus sovietiniam blokui, man leido būti privileijuotuoju notariatu, ypač Vidurio ir Rytų Europos, evoliucijos liudininku. Pagrindinis dalykas, kurį pastebėjau šiose šalyse, yra stulbinama sparta, su kuria šie notariatai, dažniausiai prasidėję nuo notariatų, kuriuose notarai buvo valstybės tarnautojai, turintys tik kelias antrines administravimo kompetencijas, vystėsi ir pasiekė labai gerą kokybės lygį, o jį atskleidžia jų viešieji įgaliojimai.

Paradoksalu tai, kad, palyginti su tokia puikia evoliucija, tokių valstybių kaip Prancūzija, Italija, Portugalija ar Nyderlandai notariatai sulaukė aršios kritikos dėl neoliberaliosios formos ir neapgalvoto palankumo bendrosios teisės sistemai.

Šis judėjimas ypač ryškus Europos Sąjungos (ES) valstybėse narėse. Čia esančiose ES institucijose dažnai aktyviai veikia gabūs, todėl pavojingi, technokratai, jie vadovaujasi liberaliomis idėjomis, kurioms dažnai įtaką daro britų ar amerikiečių lobistai, manantys, kad notariato sistema, kuri vadovaujasi savo ramsčiais, laikomais *numerus regulatus*, t. y. privalomuoju tarifu ir išskirtine kompetencija, yra laisvės judėti ir apsigyventi stabdys.

Šių šalių notariatai, susitelkę politiniame organe ES notariatų taryboje (CNUE), kurios kompetencija

geografiškai apsiriboja ES, susiduria su sunkumais, kovodama su minėta liberaliaja banga. Norėtuši at-sargiai tikėti, kad „Brexit“ šiek tiek sumažins anglo-saksiškąją įtaką minėtose šalyse.

Per pastaruosius 25 metus UINL priėmė daug didelių šalių, pasirinkusių žemyninės teisės sistemą, jį šiuo metu reglamentuoja 2/3 pasaulio gyventojų veiklą. Kaip išskirtinį pavyzdį reikėtų paminėti UINL įžengimą į Kiniją ir kitas Azijos šalis.

Tačiau tokia geografinė plėtra neturi slėpti tam tikros realybės: ne visų UINL notariatų narių padėtis yra lygiavertė, kai kurie tik tvirtina kitų sudarytas sutartis. Todėl kyla klausimas, kokią pridėtinę vertę notarai kuria savo bendrapiliečių gyvenime.

Taigi mūsų profesijos išskirtinumas yra išsaugoti dvigubą pasitikėjimo ryšį: iš vienos pusės su valstybe, kuri mums deleguoja savo antspaūdą, ir iš kitos pusės su piliečiais, kuriems mes turime teikti patarimų ir teisinę apsaugą. Toks pasitikėjimas nepaskelbiamas dekretu, jį reikia nusipelninti ir jis sukuriamas manant, kad kompetencija – tai išankstinis pasirengimas ir nuolatinis tobulinimasis, o etika – tai nuolatinė kontrolė ir prisitaikymas prie visuomenės pokyčių, ypač skaitmeninimo.

Šiuo klausimu norėčiau pasveikinti didelį Baltijos šalių notariatų darbą informacinių technologijų plėtros ir skaitmeninimo srityse. Tačiau aš jau turėjau galimybę atkreipti minėtų šalių notariatų vadovų dėmesį, kad žmogaus, tiksliau notaro, jokiu būdu neturi pakeisti mašina, o tiksliau kompiuteris. Notaro socialiniam vaidmeniui būtinas nuolatinis

ir efektyvus žmogiškasis kontaktas su bendrapiliečiais, nes nėra nė vieno vienodo atvejo.

Esu įsitikinęs, kad Lietuvos notariato išmintis leido suvokti ribas, kurių nereikėtų peržengti.

Nuoširdžiai apgailestaju, kad eidamas savo pareigas Lietuvoje lankiausi ne taip dažnai, kaip norėjau, tačiau turėjau daugybę progų susitikti ir pabendrauti su Lietuvos notariato vadovais. Patvirtinu jų atsidavimą harmoningam jų notariato vystymuisi ir jo vietai valstybėje.

Sveikinu Lietuvos notariatą gimtadienio proga ir perduodu geriausius linkėjimus kitiems 25 metams.

■

Hanns-Dieter Lohnes

buvęs notaras, justicijos tarėjas,
Vokietija

Kaip apibūdintumėte dabartinę lotyniškojo notariato padėtį pasaulyje?

Lotyniškąjį notariatą visame pasaulyje vienija bendros vertybės ir įsipareigojimai:

- * notaro pareigas gali eiti tik aukštos kvalifikacijos, specialų egzaminą išlaikę asmenys;
- * notarų skaičius nustatomas atsižvelgiant į gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikius;
- * notariatai dirba savarankiškai ir yra ekonomiškai nepriklausomi;
- * notariatai atlieka notarinius veiksmus tam tikrose teisės srityse, pavyzdžiui, tvirtina pirkimo–pardavimo sutartis, testamentus ir pan.;
- * už notarinius veiksmus ir paslaugas notariatai ima rinkliavą;
- * notarų veiklą prižiūri valstybė;
- * notariatai savo įgaliojimus vykdo nepriklausomai ir paklūsta tik įstatymams.

Šie Tarptautinės notariato sąjungos (UINL) nustatyti kriterijai atskirose šalyse yra išplėtoti ir įgyvendinti skirtingai. Atskirų šalių notariato sistemose šie principai gali būti realizuoti tik įtvirtinant juos nacionaliniuose įstatymuose. Taip įprastai ir yra.

Kalbėdami ir apie Vokietijos Federacinę Respubliką, ir apie Lietuvą, matome, kad nacionaliniai įstatymai yra lotyniškojo notariato egzistavimo pagrindas. Tačiau visi žinome, kad politikoje ir visuomenėje nuolat vyksta pokyčiai. Nauji teisės aktai riboja mūsų diskreciją. Ne tik Lietuvoje, bet ir Vokietijoje mums tenka susidurti su teisės normomis, prieštaraujančiomis pirmiau minėtiems

principams. Joms mes, nepaisydami nieko, turime priešintis. Europos Sąjungai (ES) šiuo metu patiriant krizę naujos grėsmės kyla net ir tiems notariato teisinio saugumo aspektams, kuriuos užtikrina bendrosios ES struktūros.

Kaip teisingai subalansuoti notarų funkcijų reguliavimą ir liberalizavimą? Ar egzistuoja civilinių notarų įtakos ir funkcijų plėtros potencialas?

Visose srityse tebevyksta diskusija tarp lotyniškojo notariato šalininkų ir palaikančiųjų bendrosios teisės (angl. Common Law) sistemą, t. y. sistemą, kurioje notarų nėra, yra tik vienos šalies interesams atstovaujantys advokatai. Džiaugiamės galėdami konstatuoti, kad kuriant notariato sistemas Rytų Europos šalyse mums pavyko neutralizuoti bendrosios teisės atstovų įtaką.

Tačiau visur, pirmiausia politiškai nestabiliuose šalyse, vis dažniau mėginama diskredituoti lotyniškojo notariato sistemą teigiant, kad ji kenkia verslui, apsunkina operacijas ir yra labai brangi; kartu teigiama, kad geriausia ją pakeisti bendrosios teisės sistema. Ši kova, ko gero, niekada nesibaigs, advokatai visada bus suinteresuoti mėginti taip atverti sau naujas verslo sritis.

Išsaugoti lotyniškojo notariato sistemą siekiama ne dėl jos pačios, bet norint tam tikrose verslo srityse užtikrinti aiškumą, skaidrumą, teisingumą ir neutralumą, jau nekalbant apie išlaidas, o jos lotyniškojo notariato sistemoje visuomet bus mažesnės nei bendrosios teisės sistemoje.

Ką manote apie spartų teisinės srities suskaitmeninimą? Kokia, Jūsų nuomone, geriausia notarų patirtis informacinių technologijų srityje?

Dėl greitos interneto ir skaitmeninės erdvės plėtos tenka pasakyti, kad šioje srityje turiu per mažai žinių ir patirties. Tačiau iš vyresniojo amžiaus notaro pozicijų galiu patarti jaunesniems kolegoms visada atidžiai stebėti naujas tendencijas ir mokytis. Tiesa, mano nuomone, nemenkų abejonių kelia tai, kad bent jau kol kas nėra užtikrinti būtini saugumo standartai ir nėra garantijų, kad visi procesai tikrai vyks sklandžiai. Gali būti, kad pasiektų standartų kitoms verslo sritims pakanka, tačiau kalbant apie notarų, kurie tvarko ypač jautrius duomenis ir faktus, šiuolaikinės informacinių technologijų (IT) sistemos dar negali pasiūlyti tinkamo saugumo lygio, o jis būtinas norint pereiti prie visiško skaitmeninimo.

Kokia Jūsų asmeninė patirtis ir atsiminimai, kuomet buvo kuriamas lotyniškasis notariatas Lietuvoje, 1992-aisiais? Ko palinkėtumėte Lietuvos notarams?

1992 metų spalio viduryje kartu su Vokietijos notarų rūmų (vok. Bundesnotarkammer) delegacija atvykau į Lietuvą prisidėti kuriant profesionalių notarų struktūras Lietuvoje. Visur buvo justai aktyvus anglosaksiškosios teisės atstovų pasipriešinimas. 1992 metų gruodį Lietuvos notarų rūmų delegacija pirmą kartą apsilankė Koblenco notarų rūmuose. Vėliau, 1993, 1994 ir 1995 metais, reguliariai vykome į Lietuvą padėti kurti nepriklausomų profesionalių notarų struktūrų Lietuvoje.

Renginių, paskaitų ir vizitų atskirose Lietuvos notarų įstaigose buvo tiek daug, kad visus susitikimus, pranešimus ir seminarus sunku prisiminti. Tačiau nuolat sutikdavau ir bendravau su supratingais ir labai motyvuotais notarų įstaigų darbuotojais.

Be susitikimų su kolegomis, nuolat vyko pasitarimai su teisininkais, politikais ir profesoriais; džiugu pastebėti, kad šios įvairialypės veiklos rezultatas – lotyniškojo notariato sistema Lietuvoje – gali būti minimas kaip pavyzdys Baltijos ir daugeliui Rytų Europos šalių.

Daug darbo šiuo atžvilgiu atliko Lietuvos ir Vokietijos prevencinės teisės saugos koliokviumas, įkurtas 1996 metais kartu su kolegomis iš Lietuvos ir Vokietijos. Lankydamasis Lietuvoje, užmezgiau draugiškus ir šiltus santykius su daugeliu lietuvių kolegų. Galiu pasakyti, kad su Lietuvos notaramis mane sie-

ja ypatingas ryšys. 2016 metų gruodžio 2 dieną iš Lietuvos notarų rūmų prezidento notaro Mariaus Stračkaičio rankų gavau 8 numeriu pažymėtą Juozo Vilkutaičio-Keturakio atminimo medalį. Man tai yra labai didelė garbė.

Vis dar aiškiai atsimetu, kaip 1992 metais Teisingumo ministerijoje, saugodamiesi nuo šalčio, su kepurėmis, paltais, pirštinėmis ir šalikais dirbome prie įstatymų, turinčių tapti lotyniškojo notariato plėtos Lietuvoje pagrindu. Koks didelis žingsnis nuo 1992-ųjų iki dabar!

Tačiau teigiami pokyčiai kuriant lotyniškojo notariato sistemas šalyse, kurios yra pasirengusios jam atsiverti, neturėtų užmigdyti mūsų budrumo: bet kur ir bet kada padėtis gali staiga pasikeisti į blogą – ar dėl įstatymų normų pasikeitimų, ar dėl kitų priežasčių. Todėl reikia būti nuolat pasirengus ginti demokratines institucijas. „Augama lėtai, bet žlungama greitai.“ (Laisvas vertimas pagal romėnų filosofą Lucijų Anėjų Seneką („Laiškai Lucilijui“))

Dr. Ludwigas Bittneris

Austrijos notarų rūmų prezidentas

Kaip galėtumėte apibūdinti Austrijos notariato padėtį bendrosios šalies teisinės sistemos kontekste?

Austrijoje notariatai atlieka svarbias funkcijas nacionalinėje teisinėje ir teismų sistemoje. Tai yra glaudžiai susiję su tuo, kad Austrijos civilinės teisės sistemoje įrodymai, pateikti remiantis viešaisiais dokumentais, ypač oficialiaisiais dokumentais, yra labai svarbūs. Šiuo pagrindu notarams patikėtos viešosios funkcijos, ir juos skiria valstybė. Tačiau notariatai nėra valstybės tarnautojai, jie yra nepriklausomi nuo valstybės, todėl prisiima ekonominę savo biuro valdymo riziką.

Mūsų šalyje notariatai atlieka šias pagrindines funkcijas:

- * sudaro ir išduoda įstatymo numatytus oficialiuosius dokumentus, turinčius ypatingos įrodomosios galios;
- * konsultuoja klientus privatinės teisės klausimais ir sudaro sutartis pagal klientų pageidavimus;
- * kaip teismo įgaliotiniai, tai yra paskirti veikti teismo vardu, notariatai atlieka oficialias užduotis neginčytinose teisminėse procedūrose, pavyzdžiui, paveldėjimo procesuose.

Su kokiais didžiausiais iššūkiais susiduria Austrijos notariatas? Kokią įtaką įvairūs procesai Europos Sąjungoje (ES) turi Austrijos notarų darbui?

Su didžiausiais iššūkiais susiduriame bene trijose pagrindinėse srityse: skaitmeninimo, aukšto paslaugų lygio palaikymo ir privačių asmenų bei įmonių

poreikių identifikavimo ir patenkinimo nuolat kintančioje aplinkoje.

Austrijos notariatas visapusiškai palaiko nuolatinį Europos teisingumo erdvės kūrimą, nes ja siekiama skatinti tarpvalstybinę notarinių aktų sklaidą. Tačiau visų specialistų, kurie dalyvauja taikant naują ES teisę, parengimas kasdienėje praktikoje iš tiesų gali būti laikomas iššūkiu. Dėl šios priežasties Austrijos notariatas prioritetine tvarka investuoja į tęstinius notarų mokymus.

Kokia yra pusiausvyra tarp notariato funkcijų reguliavimo ir liberalizavimo Austrijoje? Ar Austrijoje notarų įtaka turi galimybių augti, ar jų funkcijos gali būti plečiamos?

Apskritai, Austrijos sistemai būdingas griežtas atrankos į notarus reguliavimas – taip siekiama užtikrinti aukštą tokių specialistų darbo kokybę, nors taisyklės, reglamentuojančios notarų veiklą, yra palyginti liberalios. Esame įsitikinę, kad toks požiūris skatina teigiamus notariato pokyčius, nes užtikrina aukštą notarų profesinio parengimo lygį ir kartu suteikia pakankamai lankstumo prisitaikyti prie klientų poreikių.

Kokie yra ES notariatų tarybos (CNUE) tikslai ir uždaviniai Europoje? Kaip manote, kur pavyko pasiekti sėkmės ir kokiose srityse ES numato veikti?

Austrijos notariatas pritaria viskam, kas padeda kurti ryšius tarp nacionalinių teisinių sistemų ES, nes taip stiprinamas notarų ir jų aktų vaidmuo ES

lygmeniu ir siekiama palengvinti gyvenimą piliečiams. Tarp sėkmingų ES iniciatyvų yra tos, kuriomis nustatomos bendrosios taisyklės dėl jurisdikcijos, pripažinimo, reikalavimų vykdymo ir taikomosios teisės. Taip pat pritariame naujam viešųjų dokumentų reguliavimui, nes juo siekiama paskatinti notarinės formos dokumentų sklaidą atsisakant reikalavimo ES naudoti apostilę. Įgyvendinti šias taisykles, be abejonės, yra didelis iššūkis. Todėl notariatas turi glaudžiai bendradarbiauti su nacionalinėmis vyriausybėmis ir ES institucijomis, ypač su ES Komisija, ir užtikrinti tinkamą numatytų dokumentų taikymą.

Ką manote apie galimą „Brexit“ įtaką teisei padėčiai Europoje? Ar „Brexit“ gali padidinti civilinės teisės įtaką ir sustiprinti tradicinio lotyniškojo notariato pozicijas?

Žvelgiant iš mūsų perspektyvos, reikia užtikrinti, kad pagal Austrijos pilietinę teisę notarų išduoti oficialieji dokumentai būtų traktuojami taip pat, kaip teismo sprendimai, ir kad taip pat būtų taikomi galutiniai terminai. Tai užtikrintų teisinį saugumą dėl to, kad tokie oficialūs dokumentai bus priimti Jungtinėje Karalystėje (JK).

Galima tikėtis, kad, įsigaliojus „Brexit“ ir ES teisei sistemai nukentėjus, nes pasitraukė JK, gali sumažėti užtikrintumas tarpvalstybiniuose teisiniuose santykiuose apskritai ir ypač naudojant notarinius oficialiuosius dokumentus tarp JK ir 24 ES valstybių.

Dėl civilinės teisės tradicijos įtakos valstybėse narėse manome, kad po „Brexit“ vis dar reikės palaikyti balansą tarp visų ES teisių sistemų, nes lieka kitos narės, o jose galioja bendroji teisė (Airija, Kipras), ir Šiaurės teisės tradicijos šalys (Švedija, Suomija).

Žvelgiant retrospektyviai, kokią įtaką Austrijos notariatui turėjo ES direktyva dėl pilietybės po Europos Teisingumo Teismo sprendimo? Kaip dažnai vokiškai kalbančių ES šalių piliečiai tampa notaris Austrijoje ir atvirkščiai?

2011 metais ES Teisingumo Teismo sprendimas dėl pilietybės reikalavimo neturėjo didelio poveikio Austrijoje skiriant užsienio šalių piliečius notaris (kandidatais į notarus).

Kur, Austrijos notariato nuomone, yra pagrindinis problemų ir iššūkių lotyniškojo notariato principams šaltinis?

Iššūkiais galima laikyti galimą spaudimą liberalizuoti šią profesiją; potencialų teisių pasekmių oficialiesiems dokumentams menkinimą per naujus teisės aktus; ir, tam tikrais atvejais, poreikį pačiam notariatui kurti pajėgumus, kad galėtų prisitaikyti prie naujų teisių ir technologinių tendencijų ir pokyčių visuomenėje.

Kaip vertinate notariatų padėtį Baltijos šalyse ir Rytų Europoje?

Per pastaruosius dvidešimt metų buvo nemažai pasiekta vystant ir stiprinant teises institucijas, ir notariatas yra vienas iš tokių ramsčių. Į tai būtina atsižvelgti stiprinant teisinę valstybę. Ypač įspūdingas transformacijos procesas vyko pastaraisiais metais. Kartu su kitais, Austrijos notariatas aktyviai rėmė šią transformaciją ir stengėsi prisidėti savo technine patirtimi ir patarimais steigiant šiose šalyse gerai veikiantį notariatą. Šiandien notarai yra nusistovėję šių šalių teisinės sistemos dalis.

Ką manote apie spartų skaitmeninimo procesą teisinėje srityje? Kokios turite patirties ir kiek aktyvūs yra Austrijos notarai informacinių technologijų (IT) srityje? Ar esate patenkinti dokumentų archyvu „cyberDOC“?

Jei notarai nori išsaugoti savo konkurencinę padėtį teisinėje sistemoje, jie turi prisitaikyti prie šių laikų pokyčių. Visi matome ir patiriame, kad skaitmeninimas sparčiai skinasi kelią. Kaip ir kituose ekonomikos sektoriuose, jis turi aiškų poveikį notaro profesijai ir mūsų veiklos vykdymo būdai. Tačiau šiame kontekste asmeninių ir profesinių konsultacijų ir notarų teikiamų paslaugų poreikis gyventojams ir įmonėms lieka svarbus, nes pasitikėjimas, numatymas ir stabilumas yra pagrindiniai teisių žmonių santykių elementai.

Dėl Austrijos notarų skaitmeninio dokumentų archyvo „cyberDOC“ manome, kad jis ne tik prisideda prie to, kad procesai tarp notarų ir prie „cyberDOC“ prisijungusių viešųjų administracijų būtų paprastesni, saugesni ir greitesni, bet ir yra svarbi Austrijos notarų priemonė teikti savo paslaugoms šiuolaikinių technologijų aplinkoje, suderintoje su praktine notarų patirtimi. Taip naujasis archyvas tapo svarbiausiu Austrijos notarų, kaip modernaus partnerio Austrijos visuomeniniam (pavyzdžiui, fiskaliniam ir teisminiam) administravimui, pozicijos elementu įgyvendinant el. vyriausybės priemones ir strategijas.

Kaip valstybė ir notarų rūmai dalijasi (arba turėtų dalytis) našta, atsakomybe ir indėliu, kurdami notarų darbe naudotinas elektronines sistemas?

Austrijos notariatas savo iniciatyva investavo ir kūrė savo elektronines sistemas be jokio Austrijos valstybės finansinio indėlio. Austrijos notarų rūmai užmezgė ilgalaikę strateginę partnerystę su partneriu technologijų srityje, siekdami įgyvendinti skaitmenizacijos iniciatyvas. Taikydami šias naujoves, Austrijos notariatai galėjo sukurti partnerystes su Austrijos viešąja administracija, ji tiesiogiai naudoja šiomis elektroninėmis priemonėmis, vykdydama fiskalinį ir teisminį administravimą.

Ar yra kokia riba, vadinamoji raudonoji linija, ties kuria IT plitimas notariato srityje turėtų sustoti?

Sunku kalbėti apie „raudonąsias linijas“, nes turime nuolat pritaikyti notariato teikiamas paslaugas ir tai ypač aktualu su skaitmeninimu susijusiose srityse.

Gal norite ką nors pasakyti Lietuvos notarams, kurie 2017 metų gruodį švęs 25-ąsias notariato reformos metines?

Austrijos notariatai sveikina savo kolegas Lietuvoje 25-ųjų metinių proga ir nori palinkėti tolesnės sėkmingos notaro profesijos plėtros Lietuvoje. Remdamiesi bendrais laimėjimais ir patirtimi, tikimės, kad mūsų tarpusavio ryšiai toliau bus plėtojami, ypač CNUE, siekiant drauge stiprinti dinamiką ir ieškoti įkvėpimo kuriant notarų praktikos ir paslaugų ateities strategijas.

Natalija Borisenko

Baltarusijos notarų rūmų pirmininkė
Minsko notarė

Kaip galėtumėte apibūdinti Baltarusijos notariato padėtį bendrosios Baltarusijos Respublikos teisinės sistemos kontekste?

Apibendrinant, šiuo metu Baltarusijos Respublikoje galiojantis teisinis notarų veiklos reguliavimas suteikia galimybę ne tik užtikrinti jos efektyvumą ir pagerinti notarinių paslaugų kokybę, bet ir didina ekonominės veiklos stabilumą ir patikimumą. Notariato, kaip teisinio instituto, kuriuo siekiama ginti gyventojų ir įmonių teises ir teisėtus interesus, užtikrinti teisinį sandorių sudarančių šalių saugumą, esmė lieka nepakitusi. Notariatui svarbus yra ir jo socialinės funkcijos išsaugojimas, nes nemažai daliai socialiai pažeidžiamų gyventojų sluoksnių (veteranams, pensininkams, neįgaliesiems ir kt.) nereikia mokėti už notaro paslaugas.

Kokios priežastys lėmė, kad postsovietinio notariato reorganizacija prieš dvidešimt metų buvo sustabdyta? Kas prieš kelerius metus paskatino vėl imtis reformų?

1990 metais, priėmus deklaraciją dėl valstybės suvereniteto ir Baltarusijos paskelbimo nepriklausoma suverenia valstybe, dar nuo sovietų laikų galiojanti notariato sistema pirminiu etapu nebuvo keičiama. 1991–2000 metais notarų veiklą toliau reglamentavo 1974 metų Baltarusijos Respublikos įstatymas Nr. 216-VIII „Dėl valstybinio notariato“ (toliau – 1974 metų įstatymas dėl notariato). Pastarąjį kartą šis įstatymas buvo taisytas 1993 metų birželio 15 dieną. 1974 metų įstatymas dėl notariato reglamentavo notarų biurų veiklą, apibrėžė kitų notarinius veiks-

mus vykdančių institucijų (vietinių tarybų vykdomosios valdybos, konsulinės tarnybos) kompetenciją, įtvirtino pagrindinius notarų veiklos organizavimo ir vykdymo principus, tačiau jame nebuvo normų, apibrėžiančių, kad notariniai veiksmai yra atliekami Baltarusijos Respublikos vardu.

Pereinant prie rinkos santykių pamažu augo ir notarų veiklos apimtys, ypač verslo santykių srityje, taigi notarų veiklos reikšmė užtikrinant piliečių ir organizacijų teises ir teisėtus interesus gerokai išaugo.

Atsižvelgiant į naujas socialines ir ekonomines sąlygas, notariato ir notarų veiklos teisės aktų reformos pradžia derėtų laikyti 1992 metų lapkričio 26 dieną Baltarusijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos priimtą nutarimą, kuriuo eksperimentine tvarka Minske buvo numatyta organizuoti privačią notarų veiklą, o nuo 1994 metų eksperimentas buvo išplėstas visoje Respublikos teritorijoje.

Vietoj 1974 metų notariato įstatymo 2000 metų vasario 2 dieną Baltarusijos Respublikos prezidento potvarkiu Nr. 38 buvo priimti „Nuostatai dėl notariato ir notarų veiklos Baltarusijos Respublikoje“ (toliau – nuostatai dėl notariato). Jie veikė iki 2005-ųjų. Nuostatai dėl notariato padėjo šiuolaikinio notariato pamatus Baltarusijos Respublikoje – juose jau buvo nurodyta, kad notariniai veiksmai yra atliekami Baltarusijos Respublikos vardu, pateiktas notariato, kaip sistemos, apibrėžimas, įskaitant valstybines institucijas ir tarnautojus, kurie užtikrina, kad valstybės interesai, šalies piliečių ir juridinių asmenų teisės ir teisėti interesai būtų ginami vykdant notarinę veiklą, apibrėžti notarų veiklos principai, sugriežtinti reikalavimai asmenims, norintiems tapti notariais, – nuo šiol jie privalo turėti aukštąjį teisinį išsilavinimą, numatyta nuostata steigti žinybinius notarinius archyvus.

Tačiau priėmus pirmiau nurodytus norminius aktus ir pripažinus negaliojančiu 1974 metų įstatymą dėl notariato, tam tikrose įstatymo įgyvendinimo srityse atsirado teisinis vakuumas. Naujuose norminiuose aktuose nebuvo nuostatų dėl konkrečių notarinių veiksmų vykdymo pagrindinių principų reglamentavimo. Reikėjo susisteminti notarinę veiklą reglamentuojančius teisės aktus siekiant juos sutvarkyti ir patobulinti, atsižvelgiant į esamą padėtį. Taip, praėjus 30 metų po pirmojo notarų veiklą reglamentuojančio įstatymo, 2004 metų liepos 18 dieną buvo priimtas Baltarusijos Respublikos įstatymas Nr. 305-3 „Dėl notariato ir notarų veiklos“ (toliau – 2004 metų įstatymas dėl notariato), jis įsigaliojo 2005 metų vasario 5 dieną. Tobulinant valstybinį ir ūkinį valdymą naujajame įstatyme atsispindėjo didesnis notariato vaidmuo ekonominio ir socialinio augimo kontekste.

Toliau vystantis socialiniams ir ekonominiams santykiams notariatą teko reformuoti siekiant patobulinti jo veiklą, pakelti notaro statusą ir sustiprinti jo vaidmenį užtikrinant šalies piliečių ir juridinių asmenų teises ir teisėtus interesus. 2013 metų lapkričio 27 dieną buvo priimtas Baltarusijos Respublikos Prezidento potvarkis Nr. 523 „Dėl notarų veiklos organizavimo Baltarusijos Respublikoje“ (toliau – potvarkis Nr. 523). Juo iš esmės reformuota notarų veiklos tvarka priartinant Baltarusijos notariatą prie lotyniškojo tipo notariato. Potvarkiu buvo įtvirtinti nuostatai dėl notarų veiklos Baltarusijos Respublikoje tvarkos, ir jis reglamentuojamas notarų statusas, organizaciniai jų veiklos pagrindai Baltarusijos Respublikoje.

Potvarkiu Nr. 523 įgyvendintos notariato reformos esmė yra ta, kad nuo 2014 metų sausio 1 dienos Baltarusijos Respublikos notariatas savo veiklą grindžia dviem pagrindiniais principais – savivalda ir savarankišku finansavimu. Per notariato savivaldos organų veiklą kiekvienas notaras gali dalyvauti Baltarusijos notarų rūmuose priimant sprendimus, taip pat tuos, kurie susiję su tinkamo notarinio aptarnavimo organizavimu. Baltarusijos notariatas negauna lėšų iš valstybės biudžeto – jo veikla finansuojama iš notarams mokamų mokesčių gautų pinigų.

Potvarkiu Nr. 523 numatyta, kad ir valstybiniais, ir privatiems notarams suteikiamas vienodas notaro statusas; taip pat nustatyta, kad savo veiklą notarai vykdo pagal leidimą vykdyti notarinę veiklą; apibrėžtos dvi notarinės veiklos vykdymo formos – notariatai ir notarų biurai. Notarai įsteigė notarų savivaldos organizaciją – Baltarusijos notarų rūmus. Šie rūmai yra ne pelno siekianti organizacija, jos nariais privalo tapti visi Respublikos notarai.

Kokiais principais grindžiama atlygio už notaro veiksmus kainodaros politika?

Notarų mokesčio tarifas nustatomas Baltarusijos Respublikos Vyriausybės nutarimu. Nutarime apibrėžiamas ne tik notaro mokesčio tarifas už notaro atliktus veiksmus, bet ir už notaro teikiamas teisinio ir techninio pobūdžio paslaugas. Taip valstybė reguliuoja šiuos teisinius santykius, atsižvelgdama į pagrindinius notariatui keliamus uždavinius, toks reguliavimas yra pagrįstas.

Nustatant notaro mokesčio dydį iš esmės buvo remiamasi tais pačiais principais kaip ir iki reformos, tiesiog notaro mokesčio tarifas buvo siek tiek diferencijuotas, atsižvelgiant į atliekamo notarinio veiksmo arba teikiamos paslaugos sudėtingumą. Lengvatų tokiems mokesčiams taikoma netgi daugiau, nei buvo planuota iš pradžių. Be to, Baltarusijos notarų rūmų ir teritorinių notarų rūmų sprendimu mokesčiai gali būti iš viso netaikomas. Mes naudojames šia galimybe, kai tam tikriems asmenims arba asmenų grupei reikia papildomų lengvatų prie tų, kurias jau numatė valdžios institucijos.

Kodėl Baltarusijoje neįteisinta privalomoji notarinė turto perdavimo forma?

Anksčiau teisės aktuose buvo numatytas privalomasis notarinis nekilnojamojo turto sutarčių tvirtinimas, tačiau šiuo metu įgaliojimus tvirtinti tokias sutartis turi ne tik notarai, bet ir valstybinės registracijos teritorinių tarnybų ir žemės kadastro registatoriai. Atsižvelgiant į notarų kompetenciją ir į išsiskojusią Baltarusijos teritorijoje veikiančią notariato sistemą, atsirado poreikis grįžti prie anksčiau galiojusios privalomosios notarinės nekilnojamojo turto perdavimo sutarčių formos siekiant, kad gyventojams būtų užtikrinta galimybė naudotis tokiomis paslaugomis, ir gerinant tokių paslaugų kokybę. Be to, aktyviai naudodamiesi elektroniniais dokumentais, šalies gyventojai ir juridiniai asmenys per notarą galės atlikti visus reikalingus veiksmus: gauti kadastrinius, registracinius dokumentus ir pažymas apie nuosavybės teisę.

Kokie šiuo metu yra vidiniai ir tarptautiniai Baltarusijos notariato tikslai?

Kaip vieną iš vidinių tikslų, be abejo, reikia paminėti turimo potencialo išnaudojimą plečiant notarų kompetenciją. Tai galima padaryti nustatant privalomąją notarinę formą nekilnojamojo turto

perdavimo sandoriams ir suaktyvinant notarų veiklą registruojant verslo subjektus. Šioje srityje, siekiant nustatyti galimas notarų kompetencijos pritaikymo sritis, reikia aktyviai domėtis Baltarusijos notarų rūmų užsienio partnerių patirtimi.

Svarbi Baltarusijos notariato užduotis tarptautinėje erdvėje yra siekis įstoti į Tarptautinę notariato sąjungą (UINL) ir išplėsti bendradarbiavimą su kitų šalių notariatais.

Kaip klostosi jūsų santykiai su UINL?

Beveik visi Baltarusijos notarų rūmų šalių partnerių notariatai yra UINL nariai, todėl Baltarusijos narystė šioje sąjungoje taip pat yra vienas prioritetinių tarptautinės politikos tikslų. 2016 metų rugpjūtį UINL notarų tarptautinio bendradarbiavimo komisijos (CCNI) ekspertai pagal pateiktą prašymą atliko Baltarusijos notariato vertinimą, siekdami nuspręsti, ar Baltarusijos notariatas gali tapti UINL nariu. Buvo vertinama kasdienė notarų veikla ir analizuojami su notariatu susiję Baltarusijos Respublikos teisės aktai. Atsižvelgę į notarų veiklos organizavimo pokyčius po 2014 metų reformos, praktiniams notarų veiklos vykdymo aspektams ekspertai priekiaštų neturėjo. Komisijos nariai teigiamai įvertino notariato reformos rezultatus ir pastebėjo, kad viena iš reformos ypatybių, leidusių maksimaliai atsižvelgti į gyventojų ir valstybės interesus, buvo išsaugotos dvi organizacinės notarų veiklos formos – notariatų ir notarų biurų.

Šiuo metu UINL Baltarusijai suteikė Europos reikalų komisijos (CAE) stebėtojos statusą, be to, Baltarusija dalyvauja posėdžiuose, darbo grupėse ir kituose seminaruose, kuriuos organizuoja UINL.

Kaip įsivaizduojate notariatų bendradarbiavimą regionų lygmeniu?

Naujų ekonominių santykių formavimasis, tarptautinių rinkų plėtra, neabejotinai, reikalauja efektyvaus notaro dalyvavimo, notaro, kurio pagrindinis darbo tikslas yra ne tik padėti sudaryti sąlygas skaidriems ir stabiliems santykiams Baltarusijai bendradarbiaujant su kitomis valstybėmis ekonominėje ir socialinėje srityje, bet ir užtikrinti šalies piliečių ir verslo teises ir teisėtus interesus.

Palaidydamai Baltarusijos Respublikos tarptautinės politikos kryptį, Baltarusijos notarų rūmai aktyviai mezga glaudžius ryšius su Eurazijos ekonominės sąjungos valstybėmis ir su UINL narėmis. Baltarusijos,

Rusijos, Armėnijos ir Kazachstano notariatai pasirašė susitarimą dėl tarpusavio bendradarbiavimo. Juo šalys susitarė pranešti viena kitai apie teisės aktų raidą savo šalyse, apie pokyčius teisės aktų ir teismų praktikoje su notarų veikla susijusiose srityse ir plėtoti bendradarbiavimą dalijantis notarų praktikos patirtimi naujovių ir informacinių technologijų srityje.

Viena iš prioritetinių Baltarusijos notarų rūmų tarptautinio bendradarbiavimo vystymo kryptių yra užmegzti glaudžius ryšius su kolegomis iš Rytų. Mes jau pasirašėme bendradarbiavimo tarp Baltarusijos ir Kinijos notariatų memorandumą. Juo šalys susitarė ne tik išanalizuoti abiejų šalių teisės aktus dėl notariato, bet ir nuolat dalytis patirtimi organizuojant bendrus mokomuosius seminarus ir konferencijas. Dokumentas buvo pasirašytas 2015 metų rudenį Baltarusijos notarų rūmų delegacijai atvykus oficialaus vizito į Kiniją, o 2017 metais kolegos iš Kinijos atvyko atsakomojo vizito į Baltarusijos notarų rūmus. Per šiuos vizitus notariatai susipažino su notarų veiklos organizavimu, notariato kompetencijomis ir tolesnės abiejų šalių notariatų plėtros planais.

Baltarusijos notarų rūmai taip pat palaiko ryšius su Balkanų pusiasalio šalimis. Bendradarbiavimo memorandumai buvo pasirašyti su Bulgarijos ir Serbijos notarų rūmais.

Jau kelerius metus Baltarusijos Respublikos notariatai negauna finansavimo iš biudžeto ir ne kartą dalyvavo tarptautinėse konferencijose ir seminaruose, kur ne tik dalijosi patirtimi su kolegomis, bet ir mezgė draugiškus ryšius su įvairių šalių notarų sąjungų atstovais.

Baltarusijos notarų rūmai palaiko glaudžius ryšius su Kazachstano, Lenkijos, Lietuvos, Latvijos, Estijos, Austrijos, Vokietijos, Bulgarijos, Ukrainos, Vengrijos, Serbijos, Armėnijos, Gruzijos ir kitais notariatais. Daugelio šių šalių notariatai dalyvavo ir skaitė pranešimus Baltarusijos notarų rūmų organizuotose tarptautinėse konferencijose.

Kokios paramos jums reikia?

Iš esmės įvykdžius šalyje notariato reformą ir nustojus notariatą finansuoti biudžeto lėšomis, notariatas tapo savivaldė ir finansiškai nepriklausoma organizacija. Tokia reforma suteikė galimybę notariatui itin efektyviai vystyti valstybės interesų, šalies piliečių ir juridinių asmenų teisių ir teisėtų interesų įgyvendinimo užtikrinimo ir jų apsaugos srityse. Tolesnį notariato vystymąsi turėtų paskatinti glaudus bendradarbiavimas su kitų šalių notarų sąjungomis ir jų patirtis įgyvendinant notarinę veiklą,

plečiant Baltarusijos notarų kompetencijas.

Kokių teisės aktų pakeitimų ir kokiais tikslais dabar reikia, kad Baltarusijos notariatas toliau vystytųsi?

Su notariatu susijusių teisės aktų plėtra yra glaudžiai susijusi su turtinių ir asmeninių neturtinių santykių tarp šalies gyventojų vystymusi, todėl pokyčiai šioje srityje neišvengiamai paveikia ir notariato veiklą reglamentuojančio įtvirtinimo turinį. Numatoma, kad tolesnė teisės aktų dėl notariato raida turi būti susijusi su nuosekliu pagrindinių notariato veiklos principų įgyvendinimu, notarų įgaliojimų išplėtimu šalies piliečių ir juridinių asmenų teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo srityje, garantijų stiprinimu, kad notariatai teiks kvalifikuotą teisinę pagalbą, remdamiesi teisėtumo, nepriklausomybės ir nešališkumo principais. Siekdami šių tikslų, Baltarusijos notarų rūmai pateikė siūlymus į 2018 metų teisės aktų rengimo planą įtraukti Baltarusijos Respublikos įstatymo projektą „Dėl Baltarusijos Respublikos įstatymo „Dėl notariato ir notarų veiklos“ pataisų ir papildymų“.

Kokios kompetencijos yra suteiktos notarams ir kokie yra jūsų tikslai šioje srityje?

Svarbiausia notariato funkcija, susijusi su jo užduotimi užtikrinti šalies gyventojų ir juridinių asmenų teisių ir teisėtų interesų apsaugą, yra notarinių funkcijų vykdymas. Įstatymo 54 straipsnyje nurodoma, kokius notarinius veiksmus atlieka notariatai. Pastebėtina, kad jų yra daugiau nei dvidešimt, ir tokių funkcijų sąrašas nėra baigtinis. Be kita ko, notarų funkcijos apima: sandorių (įskaitant testamentų) tvirtinimą; sutikimų, įgaliojimų tvirtinimą; pažymos apie teisę į palikimą išdavimą; pažymos apie teisės į santuokos metu užgyvento sutuoktinių turto dalį išdavimą; dokumentų ir išrašų iš dokumentų tikrumo patvirtinimą; parašų ant dokumentų tikrumo patvirtinimą; elektroninio dokumento pateikimo popierine forma patvirtinimą; įvairių faktų patvirtinimą; vykdomųjų įrašų darymą ir kitas.

Be notarinių veiksmų atlikimo funkcijos, notarams taip pat suteikti įvairūs kiti įgaliojimai ir pareigos. Pavyzdžiui, notariatai turi teisę reikalauti duomenų ir (arba) dokumentų, kurių reikia notariniams veiksmams atlikti; rengti sandorių, sutikimų, pareiškimų ir kitų notarinių dokumentų projektus; rengti dokumentų kopijas ir jų išrašus; teikti paaiškinimus ir konsultacijas notarinių veiksmų atlikimo klausimais;

stabdyti arba atidėti notarinio veiksmo atlikimą. Jei valstybiniame nekilnojamojo turto registracijos registre pagrindas yra dokumentai, kuriuos patvirtino arba išdavė notaras, pagal raštišką prašymą notaras gali atstovauti atitinkamų asmenų interesams valstybinės nekilnojamojo turto registracijos organizacijoje dėl tokio turto registracijos, teisių į jį ir sandorių dėl tokio nekilnojamojo turto. Vykdydamas šią funkciją, notaras turi teisę pasirašyti prašymą dėl valstybinės registracijos, pateikti tokį prašymą ir kitus dokumentus, kurių reikia atliekant registraciją valstybinės nekilnojamojo turto registracijos organizacijoje dėl tokio turto registracijos, teisių į jį ir sandorių dėl tokio nekilnojamojo turto, gauti pažymą (patvirtinimą) dėl valstybinės registracijos ir (arba) kitus dokumentus bei apskųsti registratoriaus veiksmus (arba jų nebuvimą).

Žinoma, notariatas gali toliau vystytis dar labiau plėsdamas notarų kompetencijas, todėl šiuo metu svarstomos galimybės notarams aktyviau dalyvauti ūkio subjektų valstybinės registracijos procese ir sudarant sandorius dėl nekilnojamojo turto.

Kaip klostosi notarų rūmų santykiai su teisėkūros ir vykdomosios valdžios institucijomis?

Šiuo metu pavyko užmegzti gana glaudžius Baltarusijos notarų rūmų ryšius su Baltarusijos Respublikos nacionaline asamblėja, Baltarusijos Respublikos Prezidento administracija, Teisingumo ministerija, Nacionaliniu teisinės informacijos centru, Nacionaliniu teisėkūros ir teisių tyrimų centru teisės aktams tobulinti tiek bendradarbiaujant teisės aktų tobulinimo srityje, tiek sprendžiant aktualius notariato veiklos klausimus.

Ar sutampa notarų rūmų ir teisėkūros valdžios institucijų požiūris į notariato vystymąsi?

Atsižvelgiant į notariato plėtros klausimų aptarimą Baltarusijos notarų rūmų organizuotoje tarptautinėje praktinėje mokslinėje konferencijoje „Neteisinė fizinių ir juridinių asmenų teisių apsauga – dabartinė notariato padėtis ir plėtros perspektyvos“, pastebėtina, kad teisės aktų leidėjas palaiko daugumą notarų bendruomenės iniciatyvų, tiek skirtų tobulinti civilinės ir šeimos teisės aktams, kurie naudojami vykdančią notarinę veiklą, tiek ir bendrai su notariatu susijusiems teisės aktams.

Kaip notariatai vertinami Baltarusijos

visuomenėje?

Per tą laiką, kai notarai dirbo naujomis sąlygomis, tapo akivaizdu, kad notariatas geba efektyviai spręsti kasdienes jam keliamas užduotis, išlaikydamas gerą prieigą ir reikalingą notarinių veiksmų kokybę. Notariato, kaip teisinio instituto, esmė liko nepakitusi – jo tikslas yra ginti gyventojų ir juridinių asmenų teises ir teisėtus interesus ir užtikrinti teisinį civilinės teisės dalyvių saugumą.

Kaip rezultata, dera paminėti ne tik didesnę notariato vaidmenį teisinėje valstybės sistemoje ir išaugusį jo autoritetą bendraujant su įvairiomis valstybinėmis struktūromis, bet ir išaugusį gyventojų pasitikėjimą notarų teikiamomis paslaugomis. Baltarusijos notarų rūmai stengiasi reguliariai organizuoti visuomenės nuomonės apie notarų darbą apklausas, tiek pateikdami užpildyti anketas notarų biurų lankytojams, tiek apklausdami oficialios Baltarusijos notarų rūmų interneto svetainėje lankytojus. 2015 metais atlikome platų savo klientų nuomonės tyrimą ir per mėnesį apklausėme 3 900 žmonių. Į notarą besikreipusiems Baltarusijos piliečiams buvo pasiūlyta atsakyti į anketos klausimus ir išreikšti savo nuomonę dėl notarų paslaugų kokybės, pateikti pasiūlymų, kaip būtų galima geriau organizuoti notariato darbą. Vėliau Baltarusijos notarų rūmai visus pasiūlymus įgyvendino. Taip pat džiaugiamės, kad beveik pusė mūsų respondentų nurodė, jog į notarą kreipėsi norėdami gauti išsamią ir kvalifikuotą specialisto konsultaciją.

Kaip Baltarusijos notarai dalyvauja teisinių paslaugų skaitmeninio procese?

Nuo 2017 metų pradžios Baltarusijos Respublikoje veikia bendroji elektroninė notarinių veiksmų ir paveldėjimo bylų sistema. Sistema priklauso Baltarusijos notarų rūmams. Į sistemą įkeliami duomenys apie notarų atliktus veiksmus, pradėtas paveldėjimo bylas ir kiti su notarų veikla susiję informacinio ir analitinio pobūdžio duomenys. Oficialiame Baltarusijos notarų rūmų tinklalapyje visi lankytojai gali naudotis informacine atšauktų įgaliojimų ir nuo 2017 metų sausio 1 dienos pradėtų paveldėjimo bylų duomenų baze.

Kaip, jūsų nuomone, notariatai ir valstybinės struktūros turi dalyvauti kuriant elektronines sistemas?

Manome, kad kuriant ir naudojant elektronines

sistemas notariatams ir valstybinėms struktūroms būtų efektyviausia bendradarbiauti remiantis atitinkamomis teisės normomis ir sudarytomis sutartimis.

Papasakokite apie vykdomą notariato skaitmeninio projekto.

Vadovaudamiesi 2013 metų lapkričio 27 dienos Baltarusijos Respublikos Prezidento potvarkiu Nr. 523 „Dėl notarų veiklos organizavimo Baltarusijos Respublikoje“, Baltarusijos notarų rūmai sukūrė skaitmeninę informacinę sistemą „Bendroji informacinė notariato sistema“. Vienas iš jos modulių yra bendroji notarinių veiksmų ir paveldėjimo bylų apskaitos sistema.

Nuo 2017 metų sausio 1 dienos į šią informacinę sistemą notarai siunčia duomenis apie visus atliktus notarinius veiksmus ir apie pradėtas paveldėjimo bylas.

Naudodamasis mūsų informacine sistema, kiekvienas notarinius veiksmus atliekantis notaras internetu gali gauti informaciją iš valstybinių informacijos šaltinių.

Šiuo metu notarai gali gauti duomenis apie fizinius asmenis iš valstybinės duomenų sistemos „Gyventojų registras“, duomenis apie nekilnojamąjį turtą iš informacinės duomenų bazės „Bendrasis nekilnojamojo turto, teisių į jį ir sandorių dėl jo valstybinis registras“. Netrukus atsiras galimybė naudotis informacine duomenų baze „Bendrasis juridinių asmenų ir individualiąją veiklą vykdančių verslininkų registras“ ir kitais duomenų šaltiniais.

Be to, Baltarusijos notarų rūmų interneto svetainėje yra serveriai, kur galima patikrinti pradėtas paveldėjimo bylas ir atšauktus įgaliojimus.

■

Radim Neubauer

Čekijos Respublikos notarų rūmų prezidentas

Kaip galėtumėte apibūdinti Čekijos notariato padėtį bendrosios Čekijos Respublikos teisinės sistemos kontekste?

Notaro profesija Čekijos Respublikoje yra labai gerbiama – notarus gerbia ne tik šalies gyventojai, bet ir valdžios institucijos. Čekijos notariai turi gerai įtvirtintas kompetencijas ir valstybė jiems suteikia įgaliojimus.

Su kokiais didžiausiais iššūkiais susiduria Čekijos notariatas? Kokią įtaką įvairūs procesai Europos Sąjungoje (ES) turi Čekijos notarų darbui?

Pagrindinius iššūkius galima apibrėžti dviem žodžiais – liberalizacija ir skaitmeninimas. Bendrosios teisės sistemos įtaka nuolat stiprėja, todėl siekiant paspartinti šį procesą vis mažiau dėmesio skiriama prevencijai. Šios tendencijos visiškai prieštarauja lotyniškojo notariato principams.

Kokia yra pusiausvyra tarp notariato funkcijų reguliavimo ir liberalizavimo Čekijos Respublikoje? Ar Čekijos Respublikoje notarų įtaka turi galimybių augti, ar jų funkcijos gali būti plečiamos?

Liberalizavimo tendencijos stiprėja visoje ES, taigi Čekijos Respublika – ne išimtis.

Notaro profesija neabejotinai turi potencialo augti, ypač tose srityse, kur notariai turėtų ne išimtinės

kompetencijas, bet piliečiai patys pasirinktų, eiti pas notarą ar ne.

Ką manote apie notarų dalyvavimą veikloje, kuri jiems yra gana nauja, pavyzdžiui, tvirtinant skyrybas ar santuoką?

Skyrybų formavimo notaro biure klausimą praėjusiais metais daugiausia kėlė žiniasklaida, pranešdama apie naujas prancūzų notarų kompetencijas.

Aš iš tiesų matau galimybę gauti pridėtinės vertės, jei neginčytinas skyrybų procesas būtų tvarkomas notaro biure. Visas procesas vyktų gerokai greičiau, sutartys būtų sudaromos notaro aktais, tai yra jos būtų vieši dokumentai. Kita vertus, mes nesvarstome galimybės notaro biure sudaryti santuoką.

Kokie yra Čekijos notarų tikslai ir uždaviniai Europoje?

Mūsų tikslai ir uždaviniai yra ginti lotyniškojo notariato principus, siekti prevencinės kontrolės, užkirsti kelią teisminiems ginčams, tačiau kartu nestabdyti progreso.

Kaip manote, kur pavyko pasiekti sėkmės ir kokiose srityse ES numato veikti?

Teisiniu požiūriu – paveldėjimo reglamentai ir reglamentai dėl situotinių turto teisinių režimų ir registruotosios partnerystės pasekmių nuosavybės teisėms.

Ką manote apie galimą „Brexit“ įtaką teisei padėčiai Europoje? Ar „Brexit“ gali padidinti civilinės teisės įtaką ir sustiprinti tradicinio lotyniškojo notariato pozicijas?

„Brexit“ pasekmės juntamos jau dabar – iš tam tikrų institucijų pasitraukė keli svarbūs asmenys ir tai gali turėti reikšmingos įtakos lotyniškajam notariatui.

Kur, Čekijos notariato nuomone, yra pagrindinis problemų ir iššūkių lotyniškojo notariato principams šaltinis?

Pagrindinės lotyniškojo notariato problemos ir iššūkiai kyla iš abejonių ir jo principų nesilaikymo.

Ką manote apie spartų skaitmeninimo procesą teisinėje srityje? Kokios turite patirties ir kiek aktyvūs yra Čekijos notariai informacinių technologijų (IT) srityje?

Skaitmeninimas yra neatsiejama kasdienio gyvenimo dalis, todėl to nepavyks išvengti. Kita vertus, net jei skaitmeninimas yra neišvengiama tendencija, jis turi turėti ribas, ypač dėl to, kad nebūtų pakenkta teisiniam patikimumui, kurį užtikrina notariai.

Nuo 2002 metų Čekijos Respublikos notarų rūmai turi elektroninį testamentų (teisinių veiksmų mirties atveju) registrą. Čekijos notarų rūmai taip pat turi užstatų ir vedybinių sutarčių registrus. 2015 metais interneto prieigą prie pastarojo registro mes suteikėme visiems piliečiams. Šiomis ir kitomis internetinėmis priemonėmis Čekijos notariai naudojami kiekvieną dieną.

Ar yra kokia riba, vadinamoji raudonoji linija, ties kuria IT plitimas notariato srityje turėtų sustoti?

Skaitmeninės priemonės negali pakeisti tapatybės patvirtinimo, kurį notaras atlieka asmeniškai, jos negali pakeisti patvirtinimo, kad tam tikras asmuo yra gyvas, elektroninis parašas negali pakeisti asmens valios pareiškimo. Be to, skaitmeninės priemonės negali atstoti patarimo, kurį notaras duoda klientui.

Ką norėtumėte pasakyti Lietuvos notarams, kurie 2017 metų gruodį švęs 25-ąsias

notariato reformos metines?

Lietuvos notarams linkiu stabilios teisinės aplinkos, kurioje dirbdami jie teiktų pagalbą valstybei, verslininkams ir gyventojams, ir noriu pasveikinti Lietuvos notariatą šio svarbaus jubiliejaus proga.

■

Merle Saar-Johanson

Estijos notarų rūmų prezidentė,
Talino notarė

Kaip galėtumėte apibūdinti Estijos notariato padėtį bendrosios Estijos teisinės sistemos kontekste?

Estijos notariatas teisinėje sistemoje atlieka specifines funkcijas. Svarbiausia jo užduotis yra teisminių ginčų prevencija. Tradicinės notarų kompetencijos apima notarinį patvirtinimą ir paveldėjimo procedūrų vykdymą, tačiau pastarąjį dešimtmetį valstybė skyrė notarams dar daugiau užduočių, pavyzdžiui, sudaryti santuokas ir išduoti jų liudijimus, išduoti apostiles ir registruoti įrašus registruose.

Su kokiais didžiausiais iššūkiais susiduria Estijos notariatas? Kokią įtaką įvairūs procesai šalyje ir bendrai Europos Sąjungoje (ES) turi Estijos notarų darbui?

Vienas didžiausių iššūkių yra neatsilikti nuo pokyčių informacinių technologijų (IT) srityje, o jie gana sparčiai skverbiasi į notarų veiklą, pavyzdžiui, registrų priežiūra. Siekdami neatsilikti nuo skaitmeninių naujovių, mes nuolat tobuliname el. notaro informacinę sistemą.

Neseniai susidūrėme su problema, susijusia su konkurencijos įstatymo taikymu notarų veiklai. Estijos konkurencijos tarnyba rengiasi pateikti analizę dėl notarų mokesčių, kurie yra apibrėžiami įstatymu.

Kokia yra pusiausvyra tarp notariato funkcijų reguliavimo ir liberalizavimo Estijoje? Ar

Estijoje notarų įtaka turi galimybių augti, ar jų funkcijos gali būti plečiamos?

Iki šiol tarp su notariatu susijusio reguliavimo ir notarų veiklos liberalizavimo buvo balansas. Šiuo metu vyksta diskusijos dėl to, ar derėtų sumažinti oficialaus notarų patvirtinimo galiojimo reikalavimus, pavyzdžiui, su įmonėmis susijusiuose teisės aktuose. Interneto portaluose žmonės gali atlikti įvairius veiksmus, pavyzdžiui, steigti įmones. Dėl to sumažėjo notarinių aktų skaičius.

Per pastaruosius dešimt metų notarams buvo skirtos kelios naujos užduotys ir artimiausiu metu tikriausiai jų bus dar daugiau. Pavyzdžiui, nuo 2018 metų kovo 1 dienos notarai turės teisę daryti įrašus sutuoktinių turto registre (kol kas šią funkciją vykdo teisėjo padėjėjas), o notarų rūmai tvarkys sutuoktinių turto registrą.

Ką manote apie notarų dalyvavimą tvirtinant skrybas ir santuokas?

Estijoje nuo 2010 metų liepos 1 dienos norintieji sudaryti santuoką ar išsiskirti gali kreiptis į notarus.

Iš 6 071 santuokos, 2016 metais sudarytos Estijoje, 8 proc. (483 santuokas) patvirtino notarai. 2016 metais Estijoje užregistruota 3 197 skrybos, iš jų 9 proc. (289 skrybas) patvirtino notarai.

Ką manote apie galimą „Brexit“ įtaką teisei padėčiai Europoje? Ar „Brexit“ gali padidinti

civilinės teisės įtaką ir sustiprinti tradicinio lotyniškojo notariato pozicijas?

Dabartiniais skaičiavimais „Brexit“ neturėtų reikšmingai paveikti Estijos ekonomikos ar teisės, nes Jungtinės Karalystės (JK) nėra tarp svarbiausių Estijos partnerių, todėl mūsų nacionalinėje teisėje nenumatoma jokių esminių pokyčių.

Tačiau civilinė teisė gali įgyti daugiau svorio ES. Tikėkimės, kad tai turės teigiamos įtakos tradicinio lotyniškojo notariato pozicijoms.

Kokie yra didžiausi Estijos notariato laimėjimai praėjus daugiau nei 25 metams po nepriklausomybės nuo Sovietų Sąjungos atgavimo? Kaip vertinate notariatų padėtį Baltijos šalyse ir Rytų Europoje?

Nuo tada, kai Estija atgavo nepriklausomybę, Estijos notarų vaidmuo ir padėtis teisinėje sistemoje pastebimai pagerėjo.

Atsižvelgiant į tai, kad notarai rengia nemažai aktų komercinės teisės srityje, įskaitant didelės vertės ir svarbos aktus, pavyzdžiui, nekilnojamojo turto perdavimas, užtikrinimo teisės, paveldėjimo procedūros ir kt., notarai atlieka svarbų vaidmenį ir užtikrina tokių aktų saugumą.

Mes manome, kad notarų padėtį Baltijos šalyse ir Rytų Europos valstybėse galima lyginti su Estija, nors, žinoma, kiekvienoje šalyje yra savų aspektų.

Ką manote apie spartų skaitmeninimo procesą teisinėje srityje? Kokios turite patirties ir kiek aktyvūs yra Estijos notarai IT srityje? Kaip valstybė ir notarų rūmai dalijasi (arba turėtų dalytis) našta, atsakomybe ir indėliu, kurdami notarų darbe naudotinas elektronines sistemas?

Mūsų nuomone, notariatas turi žengti koją kojon su pokyčiais IT srityje. Nuo 2007 metų mes naudojame el. notaro informacinę sistemą, ji mums suteikia galimybę susisiekti su kitais elektroniniais registrais.

Nuo 2018 metų pradžios planuojame pradėti trečiąjį el. notaro projekto etapą, jis suteiks mūsų klientams galimybę bendrauti su notarais per saugų interneto portalą ir atlikti skaitmeninį patvirtinimą. Skaitmeninis patvirtinimas suteikia galimybę kai kuriuos aktus rengti nuotoliniu būdu naudojant vaizdo tiltą tarp Estijos ambasadų ir notaro biuro

(pavyzdžiui, patvirtinant įgaliojimą, įmonės akcijų perdavimą ar įkeitimo sutartį).

2017 metų gruodį pradėsime naują elektroninės apostilės projektą. Jis suteiks galimybę pridėti apostilę prie skaitmeniniu būdu pasirašytų dokumentų. Tarnautojai užsienio šalyse galės naudotis tokiais dokumentais ir elektroniniu būdu patikrinti, ar pridėta apostilė yra tikra.

Ar yra kokia riba, vadinamoji raudonoji linija, ties kuria IT plitimas notariato srityje turėtų sustoti?

Vis daugiau popierinių procesų neišvengiamai pakeis skaitmeninė komunikacija. Nors notarų darbe išaugo elektroninės galimybės, vis dėlto notarai visuomet privalo vykdyti pareigą savo klientams užtikrinti pakankamą teisinę pagalbą ir teisinį sandorių, kuriuos jie padeda vykdyti, tikrumą.

Ką norėtumėte pasakyti Lietuvos notarams, kurie 2017 metų gruodį švęs 25-ąsias notariato reformos metines?

Lietuvos notarų rūmams ir notarams norime palinkėti tolesnės sėkmės jų darbe ir linksmų 25-ųjų metinių! Tikimės, kad ateinančius dešimtmečius santykiai tarp mūsų notarų, kaip ir Baltijos šalių notariatų padėtis, toliau stiprės.

■

Asel Žanabilova

Kazachstano respublikinių notarų rūmų prezidentė

Kaip galėtumėte apibūdinti Kazachstano notariato padėtį bendrosios Kazachstano Respublikos teisinės sistemos kontekste?

Notariatas Kazachstano Respublikoje – tai teisinis kvalifikuotos juridinės pagalbos institutas, notariais veiksmais užtikrinantis fizinių ir juridinių asmenų teisių ir teisėtų interesų apsaugą.

Kazachstane notariato veikla reguliuojama 1997 metų liepos 14 dienos Kazachstano Respublikos įstatymu „Dėl notariato“ ir įstatymo įgyvendinamaisiais teisės aktais.

Su kokiais didžiausiais iššūkiais susiduria notariatas jūsų šalyje?

Nepakankamas notarų skaičius; notaro atliekamų veiksmy apribojimas dėl: 1) tam tikrų sandorių (pavyzdžiui, turto perdavimo, įgaliojimų valdyti transporto priemonę) notarinės formos panaikinimo; 2) elektroninės dokumentacijos įvedimo tarp valstybės institucijų; 3) tam tikrų dokumentų išdavimo tik skaitmenine forma.

Kokie šiuo metu yra Kazachstano Respublikos notariato ir Tarptautinės notariato sąjungos (UINL) santykiai?

Šių metų rugpjūtį Respublikiniai notarų rūmai išsiuntė UINL paraišką dėl narystės.

Kaip įsivaizduojate notariatų bendradarbiavimą regioniniu ir pasauliniu lygmeniu?

Tarpusavio pagalba stiprinant ir toliau vystant notariatą; lotyniškojo notariato principų sklaida; dalijimasis patirtimi su UINL valstybėmis narėmis; aktyvus dalyvavimas tarptautinėse konferencijose ir kongresuose siekiant sustiprinti notariato instituto svarbą šalies viduje ir pasaulinėje visuomenėje.

Kokios tarptautinio notariato pagalbos jums reikia?

Kazachstano Respublikos notariato formavimas pagal lotyniškojo notariato principus (nustatyta privalomoji notarų skaičiaus kvota, sandorių, kuriems būtinas notaro patvirtinimas, apimties didinimas); notariato statuso gerinimas Kazachstano Respublikos teritorijoje; UINL dalyvavimas rengiant ir priimant teisės aktus.

Kaip klostosi notarų rūmų santykiai su teisėkūros ir vykdomosios valdžios institucijomis?

Respublikiniai notarų rūmai dalyvauja su notariatu susijusių įstatymų projektų rengimo ir ekspertinėje veikloje.

Ar sutampa notarų rūmų ir teisėkūros valdžios institucijų požiūris į notariato vystymąsi?

Respublikinių notarų rūmų ir teisėkūros valdžios institucijų nuomonės dėl tolesnio notariato vystymosi Kazachstano Respublikoje sutampa, tačiau

Respublikinių notarų rūmų požiūriu ne visada priitariama ir jį ne visada atsižvelgiama priimant teisės aktų pataisas ir papildymus. Pavyzdžiui, jau kurį laiką niekaip nepavysta į priimamus teisės aktus įtraukti reikalavimų nustatyti kvotas užimti laisvą notaro vietą, numatyti griežtą notarų veiklos kontrolę ir nustatyti privalomąją notarinę formą tam tikriems sandoriams.

Kokiais principais grindžiama atlygio už notaro veiksmus kainodara?

Atlygio suma už privataus notaro notarinius veiksmus yra nustatyta teisės aktais, t. y. Mokesčių kodekso 536 straipsniu ir Kazachstano Respublikos įstatymo „Dėl notariato“ 30–31 straipsniais.

Kokios yra pagrindinės notaro kompetencijos ir kokiose srityse įteisinta privalomoji notarinė sandorio forma?

Kazachstano Respublikos įstatymo „Dėl notariato“ 34 straipsnyje pateikiamas notaro atliekamų veiksmų sąrašas. Notaras: 1) tvirtina sandorius; 2) tvirtina ūkinių draugijų steigimo dokumentus; 3) skiria paveldimo turto valdytoją patikėtinio teisėmis; 4) išduoda paveldėjimo teisės liudijimus; 5) išduoda bendrojo turto pažymas dėl teisės į dalį sutuoktinių ir kitų asmenų, kuriems turtas priklauso jungtinės nuosavybės teise, turto; 6) patvirtina ir atšaukia draudimus perduoti turtą; 7) tvirtina dokumentų kopijų ir jų išrašų tikrumą; 8) liudija parašo dokumentuose tikrumą; 9) tvirtina dokumentų vertimo iš vienos kalbos į kitą tikrumą; 10) tvirtina faktą, kad fizinis asmuo yra gyvas; 11) tvirtina fizinio asmens buvimo tam tikroje vietoje faktą; 12) tvirtina dokumentų pateikimo laiką; 13) perduoda vienų fizinių ir juridinių asmenų pareiškimus kitiems fiziniams ir juridiniams asmenims; 14) į depozitinę sąskaitą priima pinigines sumas; 15) atlieka vykdomuosius įrašus; 16) tvirtina taikos susitarimus; 17) protestuoja vekselius; 18) priima saugoti dokumentus ir vertybinius popierius; 19) priima jūrinius protestus; 20) užtikrina įrodymus.

Be to, išimtinai notarų kompetencijai priskiriami: paveldėjimo teisių įforminimas, sandorių su ribotos atsakomybės draugijos dalimis, kuriose dalyvauja fiziniai asmenys, tvirtinimas; šeiminių vedybų sutartis; vedybų sutartys, susitarimai dėl alimentų mokėjimo, susitarimai dėl turto padalijimo; turto

valdymo ir tvarkymo įgaliojimai; sutuoktinių sutikimai naudoti nekilnojamąjį turtą ir sandoriai, kuriems privalomas notaro patvirtinimas arba registracija; bendrosios nuosavybės savininkų sutikimas sudaryti sandorius, kuriems būtinas notaro patvirtinimas arba registracija; sutartys dėl rentos.

Pastebėtina, kad nekilnojamojo turto sandoriams privalomoji notarinė forma nenumatyta.

Kaip manote, ar jūsų šalyje yra problemų, susijusių su notarų skaičiaus reguliavimu ir jų veiklos ribų nustatymu?

2011 metų gruodžio 26 dienos sprendimu Kazachstano Respublikos įstatymas „Dėl notariato“ buvo pakeistas ir papildytas. Pakeitimais ir papildymais numatytos įvairios kryptys, jomis siekiama pagerinti prieigą prie notarų veiklos ir padidinti dirbančių notarų skaičių, pavyzdžiui, buvo atšaukti nustatyti reguliavimo ir kandidatų užimti laisvas notaro vietas konkursinės atrankos mechanizmai.

Kokie yra valstybinių ir privačių notarų santykiai?

Kaip numatyta 1997 metų liepos 14 dienos Kazachstano Respublikos įstatymo Nr. 155 „Dėl notariato“ 1 straipsnio 2 skirsnio 1 punkte, teisę atlikti notaro veiksmus įstatymo nustatytais atvejais turi valstybiniai notariai ir privatūs notariai. Šiuo metu Kazachstano Respublikos teritorijoje valstybinio notaro pareigybės nėra (panaikinta 2012 metų kovą).

Ar per didelis notarų skaičius Kazachstane, jūsų nuomone, kelia problemų?

2012 metų pradžioje Kazachstane buvo įgyvendinta reforma. Ja buvo siekiama pakeisti leidimo dalyvauti notarinėje veikloje tvarką. Taip iš esmės buvo atšaukta notarų skaičiaus reguliavimo sistema, supaprastinta konkursinė atranka užimti privataus notaro vietą. Dabar notaru gali dirbti asmuo, turintis licenciją užsiimti notarine veikla, tapęs notarų rūmų nariu, turintis biuro patalpas ir užsiregistravęs atitinkamose teisminėse institucijose. Be to, netaikomas joks vienoje teritorijoje dirbančių notarų skaičiaus ribojimas.

Šiuo metu Kazachstano notariatas beveik pasiekė balansą tarp naujų ir dėl objektyvių ir subjektyvių

priežasčių iš notarinės paslaugų teikimo veiklos pasitraukusių notarų. 2016 metais notarų rūmų nariais iš naujo tapo **257** notariatai, o iš notariato dėl įvairių priežasčių pasitraukė 243 asmenys.

Visoje šalyje 2016 metais buvo **4 170** notarų, tačiau realią veiklą vykdė tik **3 933** notariatai.

Atšaukta notarų skaičiaus ribojimo sistema turėjo tam tikrų neigiamų pasekmių. Pavyzdžiui, buvo pažeistas notarų veiklos teritorinis ir kokybinis balansas, pablogėjo ekonominė notarų padėtis (taip pat dėl kai kurių kitų priežasčių, pavyzdžiui, mažesnio atliekamų notarinių veiksmų skaičiaus panaikinimas notarinę tam tikrų sandorių formą, įvedus elektroninį dokumentų perdavimą tarp valdžios institucijų ir kt.), sumenko notarinių veiksmų kokybę, padidėjo notarų migracija.

Kaip Kazachstano notariatai dalyvauja teisinių paslaugų skaitmeninio proceso?

Kazachstano notariatas yra vienas iš lyderių skaitmeninių technologijų srityje. Nuo 2010 metų pradėjo veikti duomenų bazė „Bendroji notarinės informacijos sistema el. notariatas“, suteikianti galimybę fiksuoti notarinius veiksmus elektroniniu formatu.

Kazachstano Respublikos teisingumo ministerija, bendradarbiaudama su AB „Nacionalnye informacionnye tehnologii“ ir notarų bendruomene, nuo tada, kai sistema pradėjo veikti, nuolat ją tobulina ir optimizuoja. Šiuo metu sistema yra sujungta su valstybinėmis duomenų bazėmis „Nekilnojamojo turto registras“, „Juridiniai asmenys“, „RP ZAGS“ – taip notariatai turi galimybę gauti patikimą ir svarbią informaciją apie fizinius ir juridinius asmenis, jų turtą, teises ir suvaržymus, gali patikrinti teikiamų dokumentų galiojimą.

Koks yra notaro vaidmuo registracijos procese ir kaip notariatai bendradarbiauja su registrais? Su kokiomis problemomis jie susiduria šioje srityje?

Nuo 2015 metų įvesta privalomoji elektroninė nekilnojamojo turto sandorių, kuriuos tvirtina notaras, registracija. Norėdamas atlikti elektroninę registraciją, notaras, patvirtinęs sandorį, nusiunčia teises nustatančio dokumento kopiją į informacinę teisinio kadastro sistemą.

Kaip, jūsų nuomone, notariatai ir valstybinės struktūros turi dalyvauti kuriant elektronines sistemas?

Kad neatsilikėtų nuo šiuolaikinių realiųjų vystantis skaitmeninėms technologijoms, notariatas ir valstybinės struktūros privalo aktyviai kurti ir diegti skaitmenines sistemas, kurti skaitmenines gyventojų, juridinių asmenų, informacijos apie nekilnojamojo turtą, sudarytas santuokas ir kt., duomenų bazines. Finansuoti tokius projektus turi jų sukūrimu suinteresuota šalis.

■

Sandra Stīpniece

Latvijas prisiekušųjų notarų rūmų prezidentė

Kaip galėtumėte apibūdinti Latvijos notariato padėtį bendrosios Latvijos teisinės sistemos kontekste?

Notariatas – tai teismų sistemai priklausanti institucija. Notarų veiklą prižiūri atitinkamas apylinkės teismo pirmininkas. Teisės aktų nustatyta tvarka notaras yra fizinių ar juridinių asmenų teisinių interesų apsaugos pagrindas. Tačiau Latvijoje yra nedaug dokumentų, kuriems nustatytas privalomasis notaro patvirtinimas. Iki šiol mes mėginome įtikinti teisės aktų leidėją numatyti notaro patvirtinimą sandoriams su nekilnojamoju turtu, tačiau, deja, nesėkmingai. Šiuo metu notaras tvirtina parašą, teisinį veiksnumą ir patvirtina prašymus dėl teisių atstovauti žemės registre.

Taigi notaro statusas yra gana aukštas, tačiau jam skiriamų funkcijų nepakanka.

Su kokiais didžiausiais iššūkiais susiduria Latvijos notariatas? Kokią įtaką įvairūs procesai šalyje ir bendrai Europos Sąjungoje (ES) turi Latvijos notarų darbui?

Informacinės technologijos (IT) iš tiesų keičiasi ir pakeis dabartinį notarų darbo modelį. ES taip pat apibrėžė tikslą plėtoti skaitmeninę ekonomiką. Vienas pagrindinių iššūkių yra įtikinti teisės aktų leidėją, kad notaro dalyvavimas nekilnojamojo turto sandoriuose yra svarbus ir IT suteikia galimybę padaryti notarų darbą dar našesnę, tačiau jos niekada nepakeis notaro. Latvijoje yra iniciatyvų, kuriomis mėginama įrodyti, kad dokumentai su elektroni-

niais parašais ir įvairūs sisteminiai sprendimai gali pakeisti notarą.

Kokia yra pusiausvyra tarp notariato funkcijų reguliavimo ir liberalizavimo Latvijoje? Ar Latvijoje notarų įtaka turi galimybių augti, ar jų funkcijos gali būti plečiamos? Kokių naujų privalomųjų notarinių formų ir funkcijų jūs norėtumėte?

Latvijoje notaro profesija yra griežtai reglamentuojama. Daugiau nei prieš dešimtmetį teisės aktų leidėjas atsisakė numerus clausus principo, bet netrukus suprato, kad tai klaida ir grįžo prie ankstesnės sistemos. Šiuo metu notaro profesija nėra pakankamai liberalizuota. ES Teisingumo Teismo sprendimas dėl notaro pilietybės šiam procesui įtakos neturėjo.

Latvijos notariatui reguliariai skiriamos naujos funkcijos, nesusijusios su tradicinėmis funkcijomis. Prieš kelerius metus notarams buvo perduotos neginčijamos skyrybų bylos ir teisės vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą, jei notaras yra išlaikęs taikinamojo tarpininkavimo egzaminą. 2013 metais notarams buvo leista priimti notarinius potvarkius, kurie galioja taip pat, kaip teismo sprendimai. Mes neturime santuokų registravimo funkcijos. Šiuo metu vyksta diskusija dėl notarų tvirtinamos apostilės. Notarams turi būti perduotas neginčytinų priverstinių prievolių bylų vykdymas ir priverstinis įspėjimo bylų vykdymas.

Latvijos notariato tikslas yra sustiprinti savo vaidmenį nekilnojamojo turto ir komercinės teisės sandoriuose.

Ką manote apie notarų dalyvavimą tvirtinant skrybas?

Nuo 2010 metų Latvijos notariatai tvirtina skrybas, jei abu sutuoktiniai sutinka skirtis ir neturi bendro mažamečio vaiko ir bendrosios nuosavybės. Jei sutuoktiniai turi bendrą vaiką ar nuosavybės, jie turi sudaryti raštišką sutartį dėl vaiko globos, teisės maityti, vaiko išlaikymo ir turto dalybų.

Ką manote apie galimą „Brexit“ įtaką teisei padėčiai Europoje? Ar „Brexit“ gali padidinti civilinės teisės įtaką ir sustiprinti tradicinio lotyniškojo notariato pozicijas?

Mes esame įsitikinę, kad „Brexit“ pagerins lotyniškojo tipo notariatų statusą, nes sumažės anglosaksiškosios sistemos spaudimas. Žemyninės Europos tradicijos ES sustiprės. Nebeliks esamos įtampos tarp šių dviejų tradicinių teisinių sistemų. Gali būti, kad situacija Latvijoje taip pat pagerės, nes, deja, kai kurios ministerijos ir parlamentas dažnai nejaučia skirtumo tarp šių dviejų sistemų ir priima sprendimus, remdamiesi anglosaksiskąja sistema.

Kokie yra didžiausi Latvijos notariato laimėjimai praėjus daugiau nei 25 metams po nepriklausomybės nuo Sovietų Sąjungos atgavimo? Kaip vertinate notariatų padėtį Baltijos šalyse ir Rytų Europoje?

Atgavus nepriklausomybę, teisės aktų leidėjai grąžino 1937 metų notariato įstatymą, taip pabrėždami notariato ir valstybės tęstinumo doktriną.

Didžiausias laimėjimas yra notariato, kuris šiuo metu veikia labai efektyviai, atkūrimas. Notariatas tapo svarbia teismų sistemos institucija. Notarų tarybos pirmininkas yra ex officio Teisingumo reikalų tarybos narys. Notariatas vertinamas kaip stipri, patikima, puikiai savo darbą išmananti institucija. Kalbant apie notarų vaidmenį nekilojamojo turto ir komercinės teisės reikaluose, norėtusi drąsesnių teisėkūros institucijų sprendimų. Estijoje ir Lietuvoje padėtis šioje srityje yra pastebimai geresnė. Bendrai Baltijos šalių notariatų padėtis yra stabili, tačiau šis regionas taip pat susiduria su pasauliniais iššūkiais.

Esu įsitikinęs, kad Baltijos šalių, Rytų Europos ir kitų regionų notariatai turi glaudžiau bendradarbiauti savo nacionaline kalba leisdami teisinę literatūrą apie notariatus ir notariato įstatymus. Įvairias

teisines sistemas lyginanti teisinė literatūra gali padėti paaiškinti notaro vaidmenį.

Ką manote apie spartų skaitmeninimo procesą teisinėje srityje? Kokios turite patirties ir kiek aktyvūs yra Latvijos notariatai IT srityje? Kaip valstybė ir notarų rūmai dalijasi (arba turėtų dalytis) našta, atsakomybe ir indėliu, kurdami notarų darbe naudotinas elektronines sistemas?

Skaitmeninimas notariatui yra ir galimybė, ir grėsmė. Kai kurios organizacijos teigia, kad IT leis apsieiti be notarų su nuosavybės teise susijusiuose procesuose. Todėl svarbu dirbti aiškinant šį klausimą teisės aktų leidėjams.

Šiuo metu notariatas, bendradarbiaudamas su vienu sėkmingiausių startuolių Latvijoje, kuria naują elektroninį notarų portalą. Tam tikrais atvejais įstatymas leidžia notarui susisiekti su asmeniu internetu ir elektroniniu būdu patvirtinti dokumentą. Tai suteiks galimybę užsienyje, ypač anglosaksiskosiose šalyse, gyvenantiems asmenims patvirtinti įgaliojimus, ir jie galios Latvijoje.

Latvijoje pati Notarų taryba siūlo idėjas ir savo įgėmis jas įgyvendina. Deja, valstybė šių iniciatyvų finansiškai neremia.

Ar yra kokia riba, vadinamoji raudonoji linija, ties kuria IT plitimas notariato srityje turėtų sustoti?

„Raudonoji linija“ yra teisinis tikrumas, asmeniui teikiamų paslaugų kokybė ir duomenų apsauga. IT plėtra negali paveikti šių kokybės rodiklių. IT sprendimai turi juos pagerinti, o ne pabloginti. Jei kokybės rodikliai blogėja, IT priemonių įgyvendinimas yra klaida.

Ką norėtumėte pasakyti Lietuvos notarams, kurie 2017 metų gruodį švęs 25-ąsias notariato reformos metines?

Latvijos notariatai ir aš asmeniškai labai džiaugiamės kiekviena mūsų kolegų, kaimynų ir draugų iš Estijos ir Lietuvos sėkme. Linkiu jums nuolat stiprinti savo vaidmenį ir pozicijas Lietuvoje. Tegų 25-osios metinės jus įkvepia naujiems ir didiems darbams!

Jacek Wojdyło

Lenkijos nacionalinės notarų tarybos prezidentas

Kaip galėtumėte apibūdinti Lenkijos notariatą šalies teisinėje sistemoje?

Lenkijos notariatas – tai institucija, priklausanti sistemai, kuri suteikia neteisminę teisinę apsaugą ir atlieka svarbų vaidmenį šalies jurisdikcijoje. Tokią apsaugą užtikrina notaro pozicija – notarui, kaip nurodoma notariato įstatyme, užtikrinama valstybės tarnautojams teikiama apsauga, jis veikia kaip valstybės patikėtinis ir dėl įvairių notarui suteikiamų galių, kurios, jei įgyvendinamos teisėtai, suteikia dokumentui oficialų statusą.

Taip pat nereikėtų nuvertinti notarų profesinių organizacijų vaidmens – jos atstovauja asmenims, kurie yra valstybės patikėtiniai. Tokioms organizacijoms, kaip nurodyta Lenkijos Respublikos Konstitucijoje, patikėta užtikrinti, kad notariai savo veiklą vykdytų su deramu stropumu ir neperžengdami viešojo intereso ribų bei jo labai.

Kokie pagrindiniai Lenkijos notarų iššūkiai? Kokie šalies vidaus ir išorės procesai daro įtaką Lenkijos notariatui?

Vienas didžiausių iššūkių, su kuriuo šiuo metu susiduria Lenkijos notariatas, yra išlaikyti aukštus notarų veiklos standartus, užtikrinančius notarų nešališkumą, kompetenciją, pasiryžimą su visomis notariate sudaromo sandorio šalimis elgtis vienodai ir užsiimant šia veikla nepažeisti notaro orumo, nes dėl įvairių reikšmingų notaro profesijos srityje pastaraisiais metais įgyvendinamų reglamentavimo mažinimo priemonių notarų skaičius pernelyg išau-

go ir jiems teko kovoti, kad liktų rinkoje. Dėl to jie pradėjo teikti pirmenybę ir privilegijas tam tikriems juridiniams asmenims, pavyzdžiui, bankams, nekilnojamojo turto vystytojams, arba mėgino pritraukti nekilnojamojo turto agentų. Taigi susikūrė saujelės notarų monopolija.

Negalima nuvertinti notariato pokyčių, kuriuos paskatino šiuolaikinės informacinės technologijos (IT).

Be abejonės, Lenkijos notariato veiklos pokyčius ir iššūkius, su kuriais jis šiuo metu susiduria ir kuriuos sukėlė pasikeitimai nacionaliniu lygmeniu, tam tikra prasme įkvėpė Europos Sąjungos (ES) tendencijos, pavyzdžiui, konkurencingumas, supaprastinimas ir skaitmeninimas.

Ar Lenkijoje pasiekta pusiausvyra tarp notarų funkcijų reguliavimo ir liberalizavimo? Ar įmanoma plėsti notarų atsakomybės sritis ir funkcijas?

Teigiama, kad Lenkijos notariato modelis yra, viena vertus, reguliuojamųjų valstybės tarnautojo pareigų, kita vertus, verslininko, kuris priklauso nuo įvairių rinkos jėgų, veiklos hibridas.

Reguliuojamosios notaro veiklos kontekste pastebėtina, kad būtent Teisingumo ministerija skiria, atšaukia ir steigia notarų biurus, apibrėžia didžiausią notarų mokesčių tarifą ir prižiūri notarų ir notarų profesinių organizacijų veiklą. Vienas notaras gali

dirbti tik viename biure ir paprastai jam draudžiama užsiimti bet kokia papildoma veikla ar dirbti dar kur nors kitur, išskyrus kelias išimtis.

Vis dėlto šios profesijos liberalizacijos pavyzdžiai, be kita ko, yra numerus clausus principo, notarų biurų paskirstymo planų ir minimalių notarų mokesčių tarifų nebuvimas; be to, notarų profesinės organizacijos neturi realios įtakos notariato struktūrai ir finansinei būklei.

Nors Lenkijos notariato padėtis tikrai specifinė, notarų pareigas ir funkcijas vis dar galima plėsti – praktikoje būtent tai ir vyksta. Kartu su teismais notariatai gali išduoti dokumentus, kurie naudojami paveldėjimo procedūroje, ir nuo 2016 metų rugėjo Lenkijos notariatas prižiūri Teismų ir paveldėjimo notarinių liudijimų bei Europos paveldėjimo liudijimų registrą. Notariato perimamos teismų kompetencijos neginčytinai klausimais ir mokėjimo tvarkos procedūrose yra akivaizdi notariato veiklos plėtra. Atsižvelgiant į tai, notariatai privalo turėti galią tokių sandorių šalių vardu reikalauti dokumentų, kurių reikia tokioms funkcijoms vykdyti.

Lenkijoje notariatai suskirstyti į regioninius rūmus. Koks Nacionalinių notarų rūmų vaidmuo? Kokie santykiai tarp nacionalinio ir regioninio lygmens notarų organizacijų?

Lenkijos nacionalinė notarų taryba yra notarų profesijos atstovė. Lenkijos nacionalinės notarų tarybos galios apima šias (bet jomis neapsiriboja):

- teikti nuomonę ir siūlymus dėl su notariato veikla susijusių reglamentų pakeitimų;
- reikšti savo poziciją Teisingumo ministerijos ar kitų notarų profesinės organizacijos institucijų iškeltais klausimais;
- bendradarbiauti su kitų šalių notariatais;
- priimti vidinius potvarkius dėl notarų biurų veiklos;
- reikšti nuomonę klausimais, susijusiais su notarų profesine etika;
- organizuoti notarų praktikos programas ir stebėti notarų praktikantų ugdymo procesą;
- nustatyti notarų mėnesinės įmokos dydį siekiant patenkinti notarų profesinės organizacijos poreikius ir apibrėžti tokių įmokų panaudojimo principus.

Išskyrus administracinius reikalus, Lenkijos notarų nacionalinė taryba nevykdo jokių priežiūros funk-

cijų, susijusių su 11 regioninių notarų rūmų tarybų, kurios yra visiškai autonomiškos ir nepriklausomos. Tai nereiškia, kad Lenkijos nacionalinė notarų taryba ir regioniniai notarų rūmai nebendradarbiauja ir nederina savo veiklos ar pozicijų. Tokį bendradarbiavimą ir derinimą, be kita ko, užtikrina organizuojami bendri Nacionalinės notarų tarybos susitikimai su regioninių notarų rūmų tarybų prezidentais ar kasmečiai visų notarų profesinių organizacijų atstovų susirinkimai. Be to, Nacionalinės notarų tarybos nariai dalyvauja regioninių notarų rūmų tarybų susirinkimuose ir visuotiniame notarų susirinkime.

Ką manote apie „Brexit“ galimą įtaką teisinei padėčiai Europoje? Ar šis procesas sustiprins tradicinio lotyniškojo notariato padėtį?

Nesu įsitikinęs, kad „Brexit“ turėjo kokios nors reikšmingos įtakos stiprinant lotyniškojo notariato poziciją ar didinant žemyninės teisės jurisdikcijų svarbą. Tai galima palyginti su nekilnojamojo turto krize XXI amžiaus pirmojo dešimtmečio pabaigoje. Ją sukėlė netinkamos arba net neatsakingos bankų pasiūlytos hipotekinių paskolų schemos. Ta krizė reikšmingai nepadidino pasitikėjimo notariniais sandoriais ir nepaskatino atsisakyti liberalaus požiūrio į nekilnojamojo turto sandorius.

Didier Coiffard

Prancūzijos aukštosios notariato tarybos prezidentas

Kaip galėtumėte apibūdinti Prancūzijos notariato padėtį bendrosios šalies teisinės sistemos kontekste?

Notaras yra teisininkas, vykdamas viešosios valdžios pavedimą; jis savo klientams ruošia sutartis, t. y. autentiškus dokumentus. Notaras – tai valdžios pareigūnas, savo funkcijas atliekantis kaip laisvosios profesijos atstovas. Notaro veikla apima šias teisės sritis: šeimos, nekilnojamojo turto, mokesčių ir turto, įmonių, kaimo, vietos valdžios institucijų ir kt.

Kadangi notaras skiriamas teisingumo ministro ir veikia valstybės vardu, jo parengti dokumentai laikomi rimtais ir autentiškais. Tai reiškia, kad jis turi tikras iš valstybės gautas oficialiosios valdžios prerogatyvas.

Šiuo metu nenumatyta koreguoti Prancūzijos notarų kompetencijos ar kvestionuoti autentiškumo.

Su kokiais didžiausiais iššūkiais susiduria Prancūzijos notariatas? Kokią įtaką įvairūs procesai Europos Sąjungoje (ES) turi Prancūzijos notarų darbui?

Pagrindinis Prancūzijos notariato iššūkis – naujų notarų priėmimas, kaip numatyta įstatyme dėl augimo.

Profesinės struktūros pasirengė kuo geriausiai priimti naujai atvykstančiuosius.

Įstatymas dėl augimo kilo iš Europos semestro rekomendacijų. Europos Komisija (EK) prašė Prancūzijos padidinti notarų skaičių ir sustiprinti konkurenciją tarp teisės specialistų.

Kalbant apie ES teisės įtaką profesinei veiklai,

Prancūzijos notariato praktiką iš tiesų sukrėtė tik Europos reglamentas dėl paveldėjimo klausimų. Dabar Prancūzijos notariatai turi nuolat praktikuoti užsienio valstybių teisę.

Kokia yra pusiausvyra tarp notariato funkcijų reguliavimo ir liberalizavimo Prancūzijoje? Ar matote kokių nors grėsmių, susijusių su notarų funkcijų ir tarifų liberalizacija?

Perdėtume, jeigu kalbėtume apie tikrą profesijos liberalizavimą Prancūzijoje, nes esmė to, ką daro notariatas, buvo išsaugota.

Įstatyme dėl augimo reikalaujama, kad atsirastų 1 650 papildomų notarų, bet yra įsikūrimo žemėlapis, ir naujų notarų skaičius, nors jis ir didelis, negali viršyti zonos limito. Kita vertus, notarų kompetencijos nepasikeitė. Pagaliau tarifams taikomas nedidelis lankstumas, bet jis išlieka reguliuojamas; kai kurie nedidelių dokumentų tarifai buvo smarkiai sumažinti, ir tai sukėlė tam tikrų sunkumų kaimiškose zonose įkurtiems biurams.

Vienintelis tikras pasikeitimas – tai naujų daugia-profesijų veiklos struktūrų atsiradimas. Laikui bėgant, reikės pažiūrėti, kokios šios reformos pasekmės. Šiuo metu tarpprofesinių veiklos struktūrų dar neįsteigta.

Naujų notarų atsiradimas sukuria įtampą profesijos viduje. Dabar kiekvienas turi prisitaikyti, daug biurų turi peržiūrėti savo darbo metodus, kad atlaikytų konkurenciją.

Išsilavinimo reikalavimai norintiesiems tapti notariais Prancūzijoje nepasikeitė, bet šiuo metu vykdoma reforma, numatanti doktorantūros kelią.

Ar Prancūzijos notarų įtaka turi galimybių augti, ar jų funkcijos gali būti plečiamos? Kokiose srityse notarų kompetencijos galėtų būti išplėstos?

2017 metų nacionalinių rinkimų proga Prancūzijos notariatas parengė tam tikrą kiekį labai techninių pasiūlymų. Juos galima parsisiųsti čia:

<http://en.calameo.com/read/0051251988b7fe1ba71e4>.

Prancūzijos notariatas pageidauja, kad vis daugiau notarų lankytų mokymus. Juos baigę, galėtų veikti kaip taikinamieji tarpininkai.

Notariatas taip pat ragina notarų įgyti kvalifikaciją, kad galėtų veikti ir tose veiklos srityse, kuriose jiems nesuteikta išskirtinės kompetencijos, pavyzdžiui, įmonių teisės srityje.

Vis dėlto nelengva priversti Prancūzijos notarų keistis, nes nekilnojamas turtas užima svarbią ir augančią vietą jų veikloje. Nuo 2016 metų birželio iki 2017 metų birželio Prancūzijos notariatai patvirtino 921 000 nekilnojamojo turto sandorių. Tai 100 000 daugiau nei 2015 metų birželio–2016 metų birželio laikotarpiu.

Ką manote apie notarų dalyvavimą veikloje, kuri jiems yra gana nauja, pavyzdžiui, tvirtinant skrybas ar santuoką?

Prancūzijoje notaras nenutraukia santuokos, bet savo parašu santuokos nutraukimą padaro galiojančią.

Pagal naują tvarką santuokos nutraukimą bendru abiejų sutuoktinių sutikimu vykdo du advokatai, jie parengia sutartį dėl santuokos nutraukimo pasekmių. Prie sutarties pridamas notaro atliktas nekilnojamojo turto padalijimo akto nuorašas. Parengdamas deponavimo aktą, pridėdamą prie sutarties dėl santuokos nutraukimo pasekmių, notaras šiai sutarčiai suteikia vykdomąją galią; ta proga jis oficialiai patikrina, ar viskas atitinka viešąją tvarką. Abu dokumentai archyvuojami pas notarą.

Prancūzijos notariatas labai aktyviai bendrauja su EK. Kokie yra Prancūzijos notarų tikslai ir uždaviniai Europoje?

Prancūzijos notariatas siekia daugelio tikslų:

- pasiekti, kad ES teisė būtų aiški ir suprantama, jog notariatai galėtų ją naudoti kasdien;
- taip orientuoti ES biudžetą, kad jame būtų ei-

lučių, kurias būtų galima naudoti notarų rengimo programoms arba žemės reformoms besivystančiose šalyse;

- sustiprinti teisinę ES piliečių apsaugą, kad jie gyventų saugesnėje teisinėje sistemoje;
- padaryti taip, kad ES teisė netrukdytų veiksmingai verstis reglamentuojamomis profesijomis.

Kaip manote, kur pavyko pasiekti sėkmės?

Mūsų nuomone, ES reglamentas dėl tarpvalstybinių paveldėjimų – tikras laimėjimas.

Labai teigiamai priimame abu ES reglamentus dėl porų: dėl sutuoktinių turto teisinių režimų ir registruotųjų partnerystės turtinių pasekmių. Manome, kad jie padės sukurti saugesnę teisinę sistemą ES piliečiams.

Mes norime, kad ES būtų reglamentuotas pažeidžiamų asmenų apsaugos sistemų pripažinimas.

Ką manote apie galimą „Brexit“ įtaką teisei padėčiai Europoje? Ar „Brexit“ gali padidinti civilinės teisės įtaką ir sustiprinti tradicinio lotyniškojo notariato pozicijas?

Vidutinės trukmės laikotarpiu „Brexit“ galėtų pasunkinti teisės normų suartėjimą ES, pavyzdžiui, sutarčių teisės srityje.

Žvelgiant retrospektyviai, kokią įtaką Prancūzijos notariatui turėjo ES direktyva dėl pilietybės po Europos Teisingumo Teismo sprendimo? Kaip dažnai prancūziškai kalbančių ES šalių piliečiai tampa notariais Prancūzijoje ir atvirkščiai?

Notarų mobilumas tarp visų trijų frankofoniškų ES notariatų tarybos (CNUE) šalių yra labai mažas.

Aukščiausioji notarų taryba neturi statistinių duomenų apie notarų pilietybę. Žinome, kad portugalų ir slovėnų notariatai mėgino įsikurti Prancūzijoje, bet procedūra buvo nebaigta.

Kur, Prancūzijos notariato nuomone, yra pagrindinis problemų ir iššūkių lotyniškojo notariato principams šaltinis?

Pagrindinis iššūkis – tai įsivaizduoti, koks bus no-

taras 3.0 pasaulyje. Iššūkis bus sujungti skaitmeninį autentiškumą ir jo fundamentus.

Dėl naujų technologijų notarui nebereikia atlikti kai kurių visiškai biurokratinių užduočių. Sutaupyta laikas turėtų būti panaudotas didesniai kiekiui konsultacijų ir paslaugų suteikti.

Koks vaidmuo dabar tenka Prancūzijos notariatui Tarptautinės notariato sąjungos (UINL) veikloje?

Prancūzijos notariatas nori išsaugoti pagrindinį vaidmenį UINL.

Prancūzijos notariatas padeda naujiems notariatams, organizuoja mokymus, teikia techninę pagalbą, kai planuojamos reformos, ir dalyvauja tarptautinėse organizacijose (Pasaulio banke, Jungtinių Tautų organizacijoje (JTO), Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijoje (MŽŪO) ir kt.).

Ką manote apie spartų skaitmeninimo procesą teisinėje srityje? Kokios turite patirties ir kiek aktyvūs yra Prancūzijos notariatai informacinių technologijų (IT) srityje? Kaip valstybė ir notarų rūmai dalijasi (arba turėtų dalytis) našta, atsakomybe ir indėliu, kurdami notarų darbe naudotinas elektronines sistemas?

Nuo 2012 metų Prancūzijos notariatai gali rengti autentiškus dokumentus elektroninėje laikmenoje. Turėjome tik geros patirties. Kasdien užregistruojama 6 700 naujų autentiškų elektroninių dokumentų. Jau buvo įregistruota daugiau kaip 4 000 000 dokumentų.

Artimiausiais mėnesiais bus galima vienu metu autentišką dokumentą elektroninėje laikmenoje patvirtinti dviejuose skirtinguose notarų biuruose. Du notariatai, dirbantys su tuo pačiu dokumentu, priims savo klientus savo biuruose; dokumentą ir veidus bus galima matyti abiejuose ekranuose, o klientai pasirašys kartu, naudodami rašiklius ir jutiklinius kilimėlius.

Naudodami šią sistemą, galime sumažinti klientų keliones. Tai naudinga, kai jie negyvena tame pačiame mieste; Prancūzijoje atstumai gali būti dideli.

Notarų, Aukščiausiosios notarų tarybos, Asociacijos notarinių paslaugų plėtrai (mūsų vidinės elektroninių paslaugų tiekėjos) atsakomybė yra apdrausta didelėmis sumomis. Dėl sutarties Aukščiausioji notarų taryba derėjosi už visą profesiją.

Ar yra kokia riba, vadinamoji raudonoji linija, ties kuria IT plitimas notariato srityje turėtų sustoti?

Mūsų požiūriu, raudonoji linija – tai roboto surašytas ir pasirašytas dokumentas be notaro įsikišimo.

Mašina gali padėti notarui surašyti dokumentą, bet notaras turi dokumentą patikrinti ir, prisiimdamas atsakomybę, pasirašyti. Teisėtumo patikros ir atsakomybės negalima perduoti mašinai.

Gal norite ką nors pasakyti Lietuvos notarams, kurie 2017 metų gruodį švęs 25-ąsias notariato reformos metines?

Pirmiausia sveikiname!

Nebijokite ateities! Notaro profesija gali prisitaikyti prie įvairių pokyčių, ji tai jau anksčiau įrodė.

Maloniai laukiame Jūsų Prancūzijoje, jeigu norite pamatyti, kaip dirbame ir kaip naudojame naujas technologijas.

■

Konstantinas Korsikas

Rusijos Federacijos Federalinių notarų rūmų prezidentas,
Maskvos notaras

Kaip galėtumėte apibūdinti Rusijos notariato padėtį bendrosios teisinės Rusijos Federacijos sistemos kontekste?

Teisinėje Rusijos Federacijos sistemoje notariatas atlieka labai svarbų vaidmenį, užtikrindamas civilinių teisinių santykių subjektų saugumą. Pastebėtina, kad prieš kelerius metus buvo pradėtas planuotas notaro kompetencijų plėtros ir jo vaidmens visuomenėje stiprinimo procesas ir jau šiandien galime užtikrintai kalbėti apie išaugusią notariato reikšmę Rusijos Federacijoje. Teisės aktų leidėjas patikėjo notarams daugybę naujų svarbių civilinių teisinių santykių sričių: nuo nekilnojamojo turto sandorių iki įvairių kompetencijų komercinės teisės srityje.

Su kokiais didžiausiais iššūkiais susiduria notariatas jūsų šalyje?

Gavęs nemažai naujų kompetencijų, Rusijos notariatas šiuo metu aktyviai mokosi jas pritaikyti, sprendžia aktualius naujų teisės aktų taikymo klausimus ir siekia užtikrinti bendrąją teisės saugos praktiką visoje šalies teritorijoje. Siekiame tobulinti įvairius mūsų darbo aspektus. Pastaraisiais metais notarų profesinė atsakomybė išaugo, gerėja notarinės veiklos kontrolė. Viena iš svarbiausių notariato vystymosi kryptių yra informacinių technologijų (IT) diegimas mūsų veikloje, tai labai teigiamai veikia Rusijos notariatą, paverčia jį vienu iš teisinių institutų lyderių. Ypač daug dėmesio skiriama ryšiams su visuomene, aktyviai naujų notaro kompetencijų sklaidai.

Kokie yra svarbiausi notarų rūmų siekiai plečiant notarų kompetencijas ir veiklos lauką?

Mes palaikome progresinę teisės aktų leidėjo politiką, plėsdami notariato kompetenciją, ir, specialistų nuomone, labai aktyviai bendradarbiaujame su valdžios institucijomis. Artimiausiu metu mūsų instituto veikla bus sutelkta į veiksmingą valstybės mums skirtų įgaliojimų vykdymą. Neseniai notariatui buvo patikėta teisinio reglamentavimo požiūriu viena sudėtingiausių sričių – tvirtinti sandorius su nekilnojamojo turto dalimis, sandorius, kurių dalyviai yra nepilnamečiai. Notariatas sukūrė ir tobulina pranešimų apie kilnojamojo turto įkeitimą registrą, užtikrindamas sandorių šioje srityje stabilumą, – tai svarbu ir šalies gyventojams, ir verslui.

Siekdamas suteikti paskolos gavėjo ir davėjo santykiams daugiau teisėtumo ir skaidrumo, teisės aktų leidėjas reikšmingai išplėtė notaro vykdomojo įrašo panaudojimo galimybes. Notarų užduotis – užtikrinti teisinių santykių teisėtumą ir saugumą šiose srityse, apsaugoti sąžiningus gyventojus ir verslininkus nuo sukčių, būti veiksminga prevencinio teisingumo priemonė. Ne taip seniai, 2009 metais, mums jau iš tiesų pavyko pademonstruoti, kad notariatas yra veiksmingas teisinių santykių teisėtumo ir skaidrumo garantas. Tuomet reikalas buvo susijęs su savininkų teisių apsauga verslo srityje. Numačius privalomąją notarinę formą tam tikriems sandoriams su įstatinio kapitalo dalimis ribotos atsakomybės bendrovėse leido sumažinti plėšikiškų užgrobimų bangą versle ir iki minimumo sumažinti jų galimybę ateityje.

Federaliniai notarų rūmai rūpinasi visais šios veik-

los aspektais: nuo metodinio darbo iki naujos kartos elektroninės komunikacijos, įskaitant tarpžinybinę komunikaciją, infrastruktūros sukūrimo – taip buvo sukurta bendroji informacinė notariato sistema. Vieši tinklalapiai, sukurti pagal bendrąją informacinę notariato sistemą, taip pat labai prisideda didinant visuomenės pasitikėjimą notariatu.

Kokią įtaką ekonominei ir teisei padėčiai turi faktas, kad nekilnojamojo turto perdavimo sandoriams nenumatyta privalomoji notarinė forma?

Beveik per visą Rusijos valstybės istoriją iki pat 1998 metų visi nekilnojamojo turto sandoriai privalomąja tvarka turėjo būti tvirtinami notaro. Tačiau vėliau dėl įvairių priežasčių vietoj notarinės formos sandoriai buvo sudaromi paprasta rašytine forma. Toks žingsnis buvo žengtas siekiant supaprastinti ir paspartinti sandorių sudarymą, tačiau ilgainiui jis turėjo reikšmingų neigiamų pasekmių, o jos pasireiškė savininkų, visų pirma socialiai jautrių grupių atstovų, teisių pažeidimais. Išaugo nusikaltimų skaičius nekilnojamojo turto rinkoje, padaugėjo teisminių ginčų. Paprasta rašytine forma sudaryti sandoriai vėliau buvo dažnai skundžiami, o įrašai valstybiniame registre – atšaukiami.

Šiandien teisės aktų leidėjas vėl grąžina privalomąjį notaro dalyvavimą sudarant nekilnojamojo turto sandorius, nes būtent notarinė nekilnojamojo turto sandorių forma reikšmingai padidina savininko teisių apsaugą ir registruose esančių valstybinių duomenų patikimumą. Pirmaisiais žingsniais siekiant šio tikslo tapo gerokai padidintas notarinės sandorių formos patrauklumas, tarifų reguliavimas, naujų patogių tarnybų sukūrimas, leidžiančių notarams dirbti vieno langelio principu – dėl to pastebimai išaugo kreipimosi į notarus skaičius. Kitas žingsnis buvo privalomasis notaro patvirtinimas bet kokiems sandoriams, kuriais perduodama nekilnojamojo turto dalis, sandoriams, kuriuose dalyvauja nepilnamečiai ir neveiksnius asmenys. Šiuo metu ekspertai diskutuoja dėl tolesnio notaro įgaliojimų didinimo šioje srityje. Notaro dalyvavimas skatina civilizuotą nekilnojamojo turto rinką Rusijoje.

Kiek Rusijos Federacijos notariatas atitinka pagrindinį lotyniškojo notariato principą – būti teisėtumo garantas civilinės teisės srityje ir vykdyti prevencinę civilinės teisės funkciją?

Šiuolaikinis Rusijos Federacijos notariatas įveikė ilgą savo raidos kelią ir tapo atsakingu ir iniciatyviu teisiniu institutu. Mes matome, kad šiandien notaras yra turtine prasme visiškai atsakingas kartu su išvystytu profesinės atsakomybės draudimo institutu ir Federalinių notarų rūmų sukurtu kompensavimo fondu užtikrina gyventojų ir verslininkų teises. Aukšta mūsų šalies notarų kvalifikacija suteikia galimybę užtikrinti kokybišką teisinę pagalbą piliečiams visoje šalies teritorijoje, todėl mes įsitikinę, kad atitinkame aukštus lotyniškojo notariato tikslus.

Dėl kokių priežasčių 1999 metais buvo atsisakyta numatyti privalomąją notarinę formą ir kodėl siekiate prie jos grįžti?

Manau, toks sprendimas buvo pateisinamas dėl tuo metu šalyje vyravusios bendrosios ekonomikos liberalizavimo tendencijos. Kaip argumentai buvo pateikiami tvirtinimai, kad paprasta rašytinė sandorių forma padės išvengti biurokratijos ir popierizmo, reikšmingai sumažins gyventojų išlaidas. Tačiau, kaip jau minėjau pirmiau, tas sandorių sudarymo paprastumas pačioms sandorio šalims virto labai rimta problema. Augant neteisėtų veiksmų skaičiui nekilnojamojo turto rinkoje (apie tai aš taip pat minėjau pirmiau) ir dėl bendrosios teisės aktų leidėjo strategijos tobulinti valstybės teisinę sistemą ir sudaryti visas sąlygas civilinių teisių santykių subjektams veikti stabiliai ir saugiai, notariatui vėl buvo suteikti įgaliojimai šioje srityje. Ne mažiau svarbu ir tai, kad iš visų profesionalių nekilnojamojo turto rinkos veikėjų Rusijoje tik notaras yra visiškai turtine prasme atsakingas už savo veiklos rezultatą.

Mes ne tik suteikiame turtinių teisių laikymosi garantijas, bet ir nemažai nuveikėme siekdami, kad gyventojams kreiptis į notarą būtų patogiu ir naudingu. Notarui dirbant vieno langelio principu sandorio dalyviams nebereikia savarankiškai rinkti informacijos įvairiose institucijose. Be to, dėl skaitmeninių notariato galimybių nuosavybės teisės registracija atliekama labai greitai. Notaras taip pat padeda atlikti saugų atsiskaitymą pagal sutartį, suteikdamas sandorio šalims savo depozitinę sąskaitą, o ji dabar yra apsaugota nuo banko bankroto.

Kokiais principais grindžiama atlygio už notaro veiksmus kainodara?

Rusijos notariatas pats rūpinasi savo finansavimu. Notaro tarifą nustato valstybė. Teisinių ir techninių

paslaugų tarifas taip pat apskaičiuojamas įstatymo nustatyta tvarka, atsižvelgiant į vieno ar kito Rusijos Federacijos subjekto įvairių socialinių ir ekonominių rodiklių visumą. Kasmet jo ribinę sumą kiekvienam notaro veiksmui ir kiekvienam regionui nustato Federaliniai notarų rūmai, o galutinį dydį nustatytose ribose apibrėžia Regioniniai notarų rūmai.

Kaip naujas civilinis kodeksas paveikė notariato reformas?

Notariato reforma vykdoma pagal civiliniame kodekse numatytus pakeitimus ir, savo ruožtu, civilinis kodeksas užtikrina reikalingą tolesnės notariato plėtros bazę.

Kokie šiuo metu yra Rusijos Federacijos notariato ir Tarptautinės notariato sąjungos (UINL) santykiai?

Mūsų bendradarbiavimas su UINL aktyviai plėtojamas. Kasmet organizuojama daug dvišalių susitikimų su UINL priklausančiais kolegomis iš užsienio. Kiekvienas toks susitikimas – tai išskirtinė galimybė pasidalyti patirtimi, aptarti aktualius klausimus siekiant plėtoti notarų veiklą visame pasaulyje. Pasirašėme (arba su mūsų ilgamečiais partneriais pratęsėme) daug dvišalių susitarimų dėl bendradarbiavimo. Gausi Rusijos notariato delegacija reguliariai dalyvauja UINL generalinės asamblėjos posėdžiuose. Šių metų lapkritį būtinai dalyvausime UINL struktūrų susitikime Meksikoje.

Kaip įsivaizduojate notariatų bendradarbiavimą regioniniu ir pasauliniu lygmeniu?

Be abejonės, glaudų. Vietos lygmuo suteikia galimybę pastebėti smulkiausias niuansus, nuo kurių neretai priklauso visos šalies notariato veiklos rezultatai. Notariato instituto veiklos pasauliniu lygmeniu vertinimas leidžia apibrėžti bendras notarinės veiklos vystymosi tendencijas, suformuluoti prioritetus, pasirinkti sėkmingiausias kitų šalių praktikas. Mes stengiamės įtraukti Regioninius notarų rūmus į renginius, kuriuose dalyvauja mūsų kolegos iš užsienio. Maža to, aktyviai siekiame glaudžiai bendradarbiauti su Eurazijos ekonominės sąjungos valstybėmis narėmis – toks bendradarbiavimas atitinka valstybinės politikos reikalavimus plėtojant integ-

racinius procesus, taip pat teisinėje srityje. Federaliniai notarų rūmai taip pat palaiko ryšius su notariais, kurie šiuo metu nepriklauso UINL.

Kaip klostosi notarų rūmų santykiai su Rusijos Federacijos teisėkūros ir vykdomosios valdžios institucijomis?

Įvertinę realius rezultatus, matome, kad mūsų bendradarbiavimas yra efektyvus. Federalinių notarų rūmų atstovai reguliariai dalyvauja vyriausybės komisijos darbe, parlamento posėdžiuose, o į notariato ekspertinę nuomonę yra atsižvelgiama. Federalinių notarų rūmų ir Teisingumo ministerijos bendradarbiavimas yra pasiekęs aukštą profesinį lygmenį tiek bendrosios kompetencijos, tiek bendrojo pobūdžio klausimų srityje. Atitinkamai toks pat glaudus ir efektyvus bendradarbiavimas sieja Regioninius notarų rūmus ir Teisingumo ministerijos teritorines institucijas.

Ar sutampa notarų rūmų ir teisėkūros valdžios institucijų požiūris į notariato vystymąsi?

Teisėkūros institucijos notariatą vertina kaip veiksmingą ir pažangų teisinį institutą, ir jam patiki atsakingas funkcijas. Mes, savo ruožtu, dedame visas jėgas, kad pateisintume tokį pasitikėjimą. Mūsų bendras tikslas – suteikti Rusijos gyventojams kvalifikuotą teisinę pagalbą, apginti jų teises ir teisėtus interesus.

Ar jūsų šalyje yra problemų, susijusių su notarų skaičiaus reguliavimu ir jų veiklos ribų nustatymu? Jei taip, kokių?

Mūsų nuomone, notarų skaičius šalyje atitinka darbo, kurį mūsų institutui pavesta atlikti, apimtį. Net pačiuose atokiausiuose ir sunkiai pasiekiamuose šalies rajonuose gyventojai turi galimybę naudotis notarų paslaugomis, ir mes stengiamės tokiose teritorijose užtikrinti notarinę veiklą. Notarai reguliariai vyksta į atokesnius rajonus, o Federaliniai notarų rūmai juos palaiko.

Kokie yra valstybinių ir privačių notarų santykiai?

Šiuo metu efektyvus iš biudžeto nefinansuojamo

notariato modelis natūraliai beveik visiškai pakeitė valstybinį notariatą. Šiandien Rusijos Federacijoje dirba beveik 8 000 privačių notarų ir tik 9 valstybiniai notariatai. Kiekvienas notaras savo veiklą vykdo griežtai laikydamasis teisėtvarkos reikalavimų.

Kaip Rusijos Federacijos visuomenė vertina dviejų rūšių notarų? Kurių notarų paslaugų paklausa yra didesnė?

Pirmiau pateikti duomenys apie valstybinių ir privačių notarų santykį iškalbingi. Beveik visas notarų paslaugas šalyje teikia privačiąja praktika besiverčiantys notariatai. Būtent privati veikla suteikė galimybę teikti visuomenei paslaugas pačiu patogiausiu formatu – be eilių, patogiai ir greitai aptarnaujant klientus, naudojant šiuolaikines skaitmenines technologijas. Be to, jau susiformavo privačių notarų profesinės veiklos draudimo sistema. Notariato iniciatyva buvo sukurta ir išvystyta skaitmeninė XXI amžiaus notariato infrastruktūra.

Ar notarinė sistema patiria kokią nors naudą arba žalą dėl valstybinių notarų?

Esamoje Rusijos socialinėje ir ekonominėje padėtyje privačiai veikiantis notariatas natūraliai išstūmė valstybinį – valstybinio notariato modelis tikriausiai geriau tenkintų poreikius esant kitai socialinei ir ekonominei padėčiai.

Kokie yra privačių notarų privalumai, palyginti su valstybiniais?

Savarankiškai veikiantis notaras prisiima visą turtinę atsakomybę už savo veiksmus, todėl, žinoma, yra suinteresuotas kelti savo kvalifikaciją ir geriausiai tenkina visuomenės poreikius.

Kaip Rusijos Federacijos notariatai dalyvauja teisinių paslaugų skaitmeninimo procese? Koks yra notaro vaidmuo registracijos procese ir kaip notariatai bendradarbiauja su registrais? Su kokiomis problemomis jie susiduria šioje srityje?

Rusijos notariatas pelnytai didžiuojasi pažangaus teisinio instituto statusu. Skaitmeninių technologijų plėtra yra vienas iš mūsų plėtros prioritetų. Svarbiu

laimėjimu šioje srityje tapo mūsų sukurta bendroji informacinė notariato sistema. Dabar bendrojoje informacinėje notariato sistemoje veikia skaitmeniniai visų pagrindinių notaro veiksmų registrai, kiekvienas notaras turi savo sustiprintą kvalifikuotą elektroninį parašą ir privalo nuolat dirbti su bendrąja informacine notariato sistema.

Bendroji informacinė notariato sistema yra sujungta su tarpžinybinio skaitmeninio bendradarbiavimo sistema. Sistema suteikia notarams galimybę greitai patikrinti informaciją atitinkamuose valstybiniuose skaitmeniniuose registruose, o valstybinės ir savivaldybės tarnybos įstatymo nustatyta tvarka gali patikrinti reikalingus duomenis bendrosios informacinės notariato sistemos registruose. Pareiškėjui pageidaujant savo patvirtintus nekilnojamojo turto sandorius notaras užregistruoja „Roseestr“ (Federalinėje valstybinės registracijos, kadastro ir kartografijos tarnyboje), be to, notaras siunčia duomenis į Federalinę mokesčių tarnybą, kad jie būtų užregistruoti ir įtraukti į Bendrąjį valstybinį juridinių asmenų registrą. Mūsų šalyje notaras iš tikrųjų yra pirminė mokesčių tarnybos ir „Roseestr“ grandis. Kai dokumentai dėl teisės į nekilnojamojo turto elektroniniu būdu per notarą pateikiami registruoti valstybiniame registre, registracijos laikas sutrumpėja iki vienos darbo dienos. Federalinė mokesčių tarnyba taip pat glaudžiai ir konstruktyviai bendradarbiauja su notariatu – toks bendradarbiavimas visų pirma įmanomas dėl mūsų skaitmeninių technologijų. Tai puikus konstruktyvaus tarpžinybinio dialogo pavyzdys. Kylančius techninius klausimus, o jie yra neatsiejami nuo technologijų plėtros, mes sprendžiame bendradarbiaudami.

Be to, aktyviai naudojant skaitmenines technologijas notarų veikloje atsirado galimybė kurti atskirus viešus tinklalapius, jais gyventojai gali naudotis bet kada ir iš bet kurio įrenginio bet kurioje vietoje, kur veikia internetas. Šiuose tinklalapiuose galima patikrinti, ar kilnojamasis turtas neįkeistas, ar veikia įgaliojimas ir ar jo rekvizitai yra tikri. Be to, notaras gali patvirtinti elektroninio dokumento atitikimą popieriniam dokumentui ir atvirkščiai, jie taip pat suteikia galimybę, pavyzdžiui, beveik akimirksniu perduoti dokumentus į bet kurį Rusijos miestą ir dokumentas neparanda savo teisinės vertės.

Nuo 2018 metų sausio 1 dienos mes galutinai perisime prie skaitmeninės visų notaro veiksmų registracijos. Tai suteiks galimybę efektyviausiai patikrinti reikalingus duomenis ir užkirsti kelią mėginimams sukčiauti su notariniais dokumentais, o naudotis notaro paslaugomis bus dar patogiau.

Kaip, jūsų nuomone, notariatai ir valstybinės struktūros turi dalyvauti kuriant elektronines sistemas?

Gyvename informacinių technologijų amžiuje, taigi bet kokios paslaugų tarnybos, taip pat teisinės, turi būti aktyviai modernizuojamos, kad atitiktų šiuolaikinės visuomenės poreikius. Vystant skaitmenines sistemas turi dalyvauti visi viešieji institutai. Šiuo metu tai vienas iš mūsų valstybinės politikos prioritetų.

Notariatas savo iniciatyva rengia ir savo veikloje diegia naujausias skaitmenines technologijas. Žengiame koją kojon su laikmečiu ir norime, kad gyventojai jiems reikalingas paslaugas gautų kuo patogiau. Mūsų kompetencija ir puikus informacinių technologijų vystymosi notarų veikloje tendencijų išmanymas suteikia mums galimybę efektyviai bendradarbiauti su valstybinėmis tarnybomis kuriant normatyvinę bazę. Tačiau privalome išsaugoti teisinę tikrumą ir užtikrinti geriausią notarinių dokumentų apsaugą. Šiuo metu Rusijos notariatas puikiai tvarkosi su šiais jam keliamais uždaviniais.

Volodymyras Marčenko

Ukrainos notarų rūmų prezidentas

Kaip galėtumėte apibūdinti Ukrainos notariato padėtį bendrosios Ukrainos teisinės sistemos kontekste?

Klausimas apie notariato vietą bendrojoje Ukrainos teisinėje ir civilinės jurisdikcijos sistemoje yra labai aktualus. Ukrainos notariato sistema, nesvarbu, kokia jos organizavimo forma (valstybinis ar privatus notariatas), yra vieša teisinė sistema ir priklauso valstybiniam mechanizmui. Ukrainos notariato padėtį galima suprasti kalbant apie įgaliojimus, kuriuos notariatui suteikė valstybė.

Su kokiais didžiausiais iššūkiais susiduria notariatas jūsų šalyje?

Viena iš aktualiausių mūsų notariato problemų yra teisinės aplinkos nestabilumas. Šalyje priimama nepaprastai daug norminių teisės aktų, daugelis jų suformuluoti netiksliai, neretai vienas kitam prieštarauja, o kartais teisinių santykių reguliavimo mechanizmas išvis būna nenumatytas. Pavyzdžiui, notarai negali padėti persikėlėjams sutvarkyti turto, likusio Ukrainos nekontroliuojamoje teritorijoje, paveldėjimo reikalų ar įforminti tokio turto pirkimo–pardavimo sutarties. Sudėtinga ir nepilnamečių ar neveiksnių asmenų teisių patikrinimo procedūra perduodant gyvenamosios paskirties patalpas.

Ukrainos notarų rūmai nuolat bendradarbiauja su Ukrainos Aukščiausiaja Rada ir Ukrainos teisingumo ministerija tobulinant teisės aktus, aktyviai dalyvauja visose darbo grupėse ir teikia svarstyti savo pasiūlymus.

Kas notariate pasikeitė ir kuria linkme nuo tada, kai Ukraina įstojo į Tarptautinę notariato sąjungą (UINL)?

Ukrainos notarų rūmų narystė UINL yra labai svarbus žingsnis Ukrainos notariato, kaip lotyniškojo tipo notariato, vystymosi kelyje. Pasirinkome kryptį, ir ji apibrėžia pagrindines užduotis teisėkūros ir vykdomosios valdžios institucijoms.

Kaip įsivaizduojate notariatų bendradarbiavimą regioniniu lygmeniu?

Kaip numatyta Ukrainos notarų rūmų įstatuose, ši organizacija veikia visoje Ukrainos teritorijoje per regioninius Ukrainos notarų rūmų skyrius. Jie savarankiškai vykdo savo veiklą, siekdami Ukrainos notarų rūmų įstatuose numatytų tikslų.

Ukrainos notarų rūmų skyriai yra struktūriniai poskyriai. Jiems suteikti tokie įgaliojimai: savo teritorijoje užtikrinti Ukrainos notarų rūmų organų sprendimų vykdymą; užtikrinti veiksmų koordinavimą ir bendradarbiavimą su atitinkamų regionų vyriausiais teritoriniais teisingumo departamentais; vyriausiojo teritorinio teisingumo departamento kvietimu užtikrinti notarų dalyvavimą tikrinant skyriaus notarų darbą; kontroliuoti, kad notarai laikytųsi profesinės etikos taisyklių; rengti ataskaitas apie jų pažeidimus, o jos bus svarstomos notarų profesinės etikos komisijoje; jei tarp notarų kyla nesupratimų ar konfliktų, imtis priemonių ir juos išspręsti; skelbti informaciją apie Ukrainos notarų rūmų organų ir savo valdybos sprendimus; pranešti Ukrainos nota-

rų rūmų nariams apie priemones, kurių imasi Ukrainos notarų rūmų organai ir skyriai; kasmet pranešti Ukrainos notarų rūmų tarybai ir prezidentui apie skyrių veiklą; deleguoti atstovus į Ukrainos notarų rūmų organus; teikti pasiūlymus ir pastabas dėl Ukrainos notarų rūmų veiklos tobulinimo ir pasiūlymus dėl renginių, kuriuos derėtų organizuoti atitinkamo regiono teritorijoje; rinkti notarus, kad jie dalyvautų tikrinant Ukrainos notarų rūmų skyriaus notarų darbą; teikti notarų kandidatūras stažuotis užsienyje.

Kokios pagalbos jums reikia?

Siekiant Ukrainoje sukurti visavertį lotyniškojo tipo notariatą būtina įgyvendinti priemonių paketą – tiek teisėkūros lygmeniu, tiek profesinėje savivaldoje. Iš užsienio partnerių tikimės paramos reformuojant notariatą ir siekiant teigiamų rezultatų lobinant Ukrainos notariatų bendruomenės interesus valdžios institucijose, kad notarams būtų suteikti profesinei savivaldai būdingi įgaliojimai ir profesinės savivaldos organizacijos aktyviai dalyvautų teisėkūros procese bei Ukrainos Aukščiausiajai Raidai teiktų teisės aktų projektus.

Kaip klostosi notarų rūmų santykiai su teisėkūros ir vykdomosios valdžios institucijomis?

Ukrainos notarų rūmai, kaip profesinė notarų organizacija, aktyviai atstovauja jiems ir gina jų interesus, dalyvaudami darbo ir ekspertų grupėse. Tų grupių uždavinys – parengti su notariatu susijusių Ukrainos teisės aktų pataisas. Prie notarų rūmų yra sudaryta komisija, ji sprendžia bendradarbiavimo klausimus su valdžios institucijų organais ir regiono savivalda. Šios komisijos nariai svarsto svarbius ir notarų bendruomenei aktualius klausimus, o juos sprendžiant reikia teisėkūros ir teisėtvarkos valdžios institucijų įsikišimo. Jų pasiūlymai ir projektai nuolat siunčiami svarstyti į Teisingumo ministeriją, kur toliau yra derinami ir įtraukiami į įstatymų arba įstatymo įgyvendinamųjų normatyvinių teisės aktų projektus.

Ar sutampa Ukrainos notarų rūmų ir teisėkūros valdžios institucijų požiūris į notariato vystymąsi?

Notariatas yra viena pagrindinių reformų Ukrainoje krypčių ir daugelis parlamentarų tai supranta.

Todėl Ukrainos notarų rūmai stengiasi bendradarbiauti su įvairiais Aukščiausiosios Rados komitetais, rengdami teisės aktų projektus, ir lobinti profesinius interesus per tokių komitetų sprendimus ar rekomendacijas dėl vienu ar kitu teisės aktų priėmimo Aukščiausiojoje Radoje. Be to, Ukrainos notarų rūmai nuolat kviečia parlamentarų į notarų rūmų renginius, susijusius su notariato reforma arba su notarų dalyvavimu socialiniuose teisiniuose projektuose.

Kokiais principais grindžiama atlygio už notaro veiksmus kainodara?

Kaip nurodoma Ukrainos įstatymo „Dėl notariato“ 31 straipsnyje, privatūs notariatai už notarinius veiksmus ima mokesį, o jo dydis nustatomas susitarimu tarp notaro ir fizinio ar juridinio asmens, bet mokeskis negali būti mažesnis už nustatytą valstybinę rinkliavą.

Už kitų funkcijų, kurios notarams priskirtos įstatymo nustatyta tvarka, atlikimą notariatai ima mokesį, o jo dydis nustatomas atitinkamos srities teisės aktais.

Už papildomas privataus notaro teikiamas teisinės paslaugas, jei jos nepriskiriamos prie notarinių veiksmų, mokama šalių susitarimu.

Kokios yra pagrindinės notaro kompetencijos ir kokiose srityse yra įteisinta privalomoji notarinė sandorio forma?

Notaro kompetenciją apibrėžia tokie notariniai veiksmai, kuriuos jis atlieka pagal Ukrainos įstatymo „Dėl notariato“ 34 straipsnį. Notaras: tvirtina sandorius (sutartis, testamentus, laidavimus, vedybų sutartis ir kt.); užtikrina paveldimo turto apsaugos priemones; išduoda pažymą dėl teisės į paveldimą turta; išduoda pažymą dėl nuosavybės teisės į dalį bendrojo sutuoktinių turto; išduoda pažymą dėl gyvenamojo būsto pirkimo varžytinėse; išduoda dokumentų, kurie saugomi notaro biuro bylose, dublikatus; formina draudimus perduoti gyvenamąjį namą, butą, sodybą, sodo namelį, garažą, žemės sklypą, kitą nekilnojamąjį turta; tvirtina dokumentų ir jų išrašų tikrumą; draudžia atsakyti nekilnojamojo turto (turtinių teisių į nekilnojamąjį turta), jei jis yra registruotinas valstybiniame registre; draudžia perduoti pinigines sumas, kurias reikalavimus pateikęs asmuo, nustatytas pagal Ukrainos įstatymo „Dėl akcinių bendrovių“ 4 dalies 65-2 straipsnį, pervedė į sąlyginio indėlio sąskaitą, atidarytą pagal pirmiau nurodytą įstatymą; tvirtina dokumentų

vertimo iš vienos kalbos į kitą tikrumą; tvirtina faktą, kad fizinis asmuo yra gyvas; tvirtina fizinio asmens buvimo tam tikroje vietoje faktą; tvirtina asmens tapatybę pagal nuotraukoje esantį veidą; tvirtina dokumentų pateikimo laiką; perduoda vienų fizinių ir juridinių asmenų pareiškimus kitiems fiziniams ir juridiniams asmenims; priima į depozitinę sąskaitą pinigų sumas ir vertybinius popierius; daro vykdomuosius įrašus; protestuoja vekselius; pateikia mokėjimui čekius ir tvirtina neapmokėtus čekius; priima jūrinius protestus; priima saugoti dokumentus.

Be to, įstatymu notarui gali būti paskirta atlikti kitus notarius veiksmus.

Sutarčių, testamentų, įgaliojimų, pažymų, jūrinių protestų aktų ir užprotestuotų vekselių, vertimų, kai notaras tvirtina dokumento vertimo iš vienos kalbos į kitą tikrumą, pareiškimų, kuriuose notaras tvirtina parašo tikrumą, išskyrus tuos egzempliorius, kurie lieka notaro bylose, ir notarinių dokumentų dublikatų tekstai pateikiami specialiuose notarinių dokumentų blankuose. Specialių notarinių dokumentų blankų pavyzdžius, aprašą, naudojimo, laikymo ir apskaitos tvarką nustato Ukrainos ministrų kabinetas.

Kokios, jūsų nuomone, yra pasekmės to, kad notarų skaičius nebuvo reglamentuojamas ir nebuvo nustatytos teritorinės jų veiklos ribos?

Dėl to, kad nėra numatyto valstybinio notarų skaičiaus reguliavimo, ir dėl sunkios ekonominės situacijos šalyje dideliuose miestuose (Kijeve, Charkove, Odesoje) dirba daug notarų. Atitinkamai kaimo vietovėse ir priemiesčiuose notarų paslaugos yra sunkiau prieinamos.

Kokie yra valstybinių ir privačių notarų santykiai?

Valstybiniuose biuruose ir privačiai dirbantys notariai vykdo vienodas funkcijas, o jas numato Ukrainos teisės aktai. Visi jie yra Ukrainos notarų rūmų nariai ir kolegos.

Kaip Ukrainos visuomenė vertina dviejų rūšių notarų? Kurių notarų paslaugų paklausa yra didesnė? Ar notarinė sistema patiria kokią nors naudą arba žalą dėl valstybinių notarų?

Valstybiniai notarų biurai yra tas notariato organas, kuris tenkina pažeidžiamosios visuomenės da-

lies poreikius atlikdamas notarius veiksmus, nes tokie asmenys atleidžiami nuo mokesčių ir rinkliavų mokėjimo. Šiandien valstybinio notariato įstaigose daugiausia aptarnaujami vyresnio amžiaus žmonės, pensininkai. Jie psichologiškai nėra pasiruošę priimti privataus notaro kaip notariato dalies, turinčios tokius pačius įgaliojimus kaip ir valstybinis notaras.

Kaip galvojate spręsti Ukrainos notarų rūmų nario mokesčių surinkimo problemą?

Šiuo metu Ukrainos notarų rūmai ypač daug dėmesio skiria nario mokesčių mokėjimui – šiuo tikslu naudojamos organizacijos įstatuose numatytos poveikio notarams priemonės. Dabar svarbiausia paskata Ukrainos notarų rūmų nariams mokėti nario mokesčių yra galimybė dalyvauti profesinės kvalifikacijos tobulinimo renginiuose, gauti metodinę medžiagą ir naudotis informaciniais Ukrainos notarų rūmų ištekliais.

Kokie yra privačių notarų privalumai, palyginti su valstybiniais?

Valstybiniam notarui mokama alga, o privatus notaras vykdo individualiąją veiklą.

Kaip planuojama spręsti valstybinių notarų problemą?

Ar per didelis notarų skaičius Ukrainoje, jūsų nuomone, kelia problemų ir kaip planuojate jas spręsti?

Šį klausimą išspręsti galima tik priėmus tinkamą įstatymą – nustatius aiškius kriterijus, apibrėžiančius, kaip nustatyti reikalingą notarų skaičių kiekvienoje apylinkėje.

Kriterijai – tai gyventojų skaičius, notarinių veiksmų skaičius, tokių veiksmų sudėtingumas, rajono ekonominis išsivystymo lygis, gyventojų migracijos prognozės ir galimi teisės aktų pakeitimai.

Kaip Ukrainos notariai dalyvauja teisinių paslaugų skaitmeninio procese? Kaip, jūsų nuomone, notariatai ir valstybinės struktūros turi dalyvauti kuriant elektronines sistemas? Kaip Ukrainos notarų rūmai vertina ketinimus skaitmeninėse teisinėse sistemose naudoti blokų grandinės technologiją?

Elektroninio notariato tema labai aktuali notarų bendruomenei, ji aktyviai dalyvauja šioje srityje diegdama naujoves. Notarai aktyviai naudojami sistemomis, kurios užtikrina valstybinių ir bendrųjų registrų veikimą. Kai kurie jų patys sukūrė kompiuterines programas, padedančias palengvinti notarinį procesą ir susisteminti notarų darbą. Ukrainos notarų rūmai organizuoja įvairius teminius susitikimus su informacinių technologijų specialistais ir gilinaisi į įvairių sistemų, kurios jau naudojamos Europos Sąjungos (ES) šalyse, privalumus. Mes manome, kad siekiant sukurti bendrą informacinę notarinių veiksmų bazę turi prisidėti abi šalys – ir valstybė, ir notariatas. Taip pat reikia išteklių, leisiančių į sistemą įdiegti tuos būtinus elementus, kurie padės apsaugoti notarinį procesą.

Koks yra notaro vaidmuo registracijos procese? Su kokiomis problemomis jie susiduria šioje srityje?

Nuo 2013 metų notaras tapo turtinių teisių į nekilnojamąjį turtą valstybinės registracijos subjektu, o nuo 2015 metų – ir verslo. Naujovė turi daug niuansų, susijusių su sparčiu notarų mokymu ir papildomų išteklių naudojimu: prisijungimas prie registrų, reikalingos įrangos pirkimas ir prisijungimo mokestis, išaugęs notaro archyve saugomų dokumentų kiekis.

Kaip Ukrainos notarų rūmai sprendžia Ukrainos piliečių, gyvenančių Rusijos Federacijos okupuotose teritorijose ir antiteroristinės operacijos zonoje, notarinių veiksmų poreikio klausimą?

Šios teritorijos nepatenka į Ukrainos jurisdikciją. Tokioje teritorijoje notariškai patvirtinti dokumentai Ukrainoje nepripažįstami ir neturi juridinės galios.

Kaip išspręstas Rusijos Federacijos okupuotose teritorijose ir antiteroristinės operacijos zonoje esančių ir pagal Rusijos Federacijos jurisdikciją dirbančių notarų veiksmų teisinio vertinimo ir teisėtumo klausimas?

Teisingumo ministerijos įsaku Ukrainai nepavaldžioje teritorijoje likusiems notarams, kurie okupuotoje teritorijoje arba antiteroristinės operacijos zonoje atlieka notarinius veiksmus, atimta teisė užsiimti notarine veikla, nes jie sulaužė notaro priesaiką. ■

Dr. Jensas Bormannas

Vokietijos Federalinių notarų rūmų prezidentas,
Ratingeno notaras

Kaip galėtumėte apibūdinti Vokietijos notariato padėtį bendrosios Vokietijos teisinės sistemos kontekste?

Kaip valstybės paskirti tarnautojai, Vokietijoje notari atlieka svarbų vaidmenį prevencinio teisingumo srityje: patvirtindami tapatumą, jie vykdo valstybės pareigą užtikrinti teisingumo apsaugą. Konsultuodami šalis ir vykdydami sandorių, kuriuos valstybė laiko itin svarbiais paveldėjimo, asmeniniu ir socialiniu atžvilgiu, prevencinę ir neutralią teisinę kontrolę, notari užtikrina, kad šalių valia virstų aiškia ir nedviprasmiška teisine kalba ir kad tokie sandoriai atitiktų teisinio tikrumo principą. Notarams dalyvaujant oficialieji aktai įgyja ypatingos įrodomosios vertės ir gali būti naudojami kaip vykdomasis raštas, dėl to nereikia kreiptis į teismą. Taip notari reikšmingai prisideda prie ginčų prevencijos ir padeda mažinti teismų našta. Kartu jie apsaugo nepatyrusias šalis, kad jos neatsidurtų nepalankioje padėtyje, ir taip įgyvendina veiksmingą vartotojų apsaugą.

Glaudžiai bendradarbiaudami su teismais, notari taip pat reikšmingai prisideda, kad tinkamai veiktų viešieji registrai. Rengdami reikalingus dokumentus ir atitinkamai formuluodami paraiškas, jie užtikrina, kad įrašai registruose būtų daromi iš karto ir kad pateikiami duomenys būtų patikimi. Pasitikėjimu paremtas notarų bendradarbiavimas su žemės ir įmonių registrais užtikrina, kad gyventojams ir įmonėms svarbūs sandoriai būtų vykdomi saugiai ir efektyviai.

Su kokiais didžiausiais iššūkiais susiduria Vokietijos notariatas? Kokią įtaką įvairūs procesai Europos Sąjungoje (ES) turi Vokietijos notarų darbui?

Augančio skaitmeninio amžiuje vienas di-

džiausių notariato iššūkių bus užtikrinti, kad skaitmeninant teisines procedūras būtų išsaugotos su notariato intervencija susijusios garantijos. Todėl Europos valdžios institucijos turi gerai suprasti, kokį vaidmenį atlieka lotyniškas notariatas ir kokios svarbios yra jo, kaip pagrindinio prevencinio teisingumo administratoriaus, intervencijos. Vokietijoje notariatas užima lyderio poziciją teisingumo skaitmeninimo srityje. Ypač toli pažengta skaitmeninant komunikaciją tarp notarų ir viešųjų registru – šiuo metu ji visiškai suskaitmeninta. Mes ir toliau eisime šiuo keliu tol, kol skaitmeninimas atrodys pagrįstas ir galimas, neaukodami esminių procedūrinių notarų intervencijos garantijų.

Kitas svarbus iššūkis yra didėjanti teisių santykių europizacija ir tarptautiškumas. Notari vis dažniau susiduria su tarpvalstybiniais klausimais. Todėl ateityje bus labai svarbu, kad notari įgytų išsamių žinių privačios tarptautinės teisės srityje ir bazinių žinių apie užsienio teisines sistemas. Šioje srityje labai daug naudos suteikia dvišalės ir daugiašalės notarų mokymo programos, pavyzdžiui, ES notariatų tarybos (CNUE) įgyvendinama mokymo programa „Notari Europai, Europa notarams“ apie Europos paveldėjimo reglamentą; vėliau bus rengiami kiti mokymo kursai apie reglamentus dėl sutuoktinių turto teisių režimų ir dėl registruotosios partnerystės turtinių pasekmių.

Kokia yra pusiausvyra tarp notariato funkcijų reguliavimo ir liberalizavimo Vokietijoje? Ar Vokietijoje notarų įtaka turi galimybių augti, ar jų funkcijos gali būti plečiamos?

Kaip nurodyta pirmiau, notaras yra pagrindinis prevencinio teisingumo administratorius: teisės

aktų leidėjas reikalauja notaro intervencijos patvirtinant tokių sandorių galiojimą, kurie yra laikomi ypač svarbiais paveldėjimo, asmens ar visuomenės požiūriu ir kai dėl to teisinis tikrumas laikomas būtinu ne tik atsižvelgiant į gyventojų, bet ir į visos teisėtos komercinės veiklos interesus. Vykdydamas prevencinį teisingumą, savo, kaip teisinio tikrumo garanto, vaidmenį notaras gali atlikti tik laikydamasis aiškių taisyklių, kad būtų užtikrinta teisinga ir skaidri procedūra, ir tik tais atvejais, kai visiems gyventojams užtikrinama galimybė naudotis notaro paslaugomis (o kartu ir prieiga prie prevencinio teisingumo). Tam, savo ruožtu, būtina nustatyti fiksuotuosius tarifus. Jie turi priklausyti nuo sandorio vertės ir tolygaus notarų paskirstymo bei notaro prievolės neatsisakyti patvirtinti teksto autentiškumo, jei tik jis nėra neteisėtas ir neprieštarauja sąžiningos praktikos principams.

Galbūt būtų verta toliau plėtoti notaro vaidmenį savanoriškosios jurisdikcijos srityje, tose srityse ir tiek, kiek to reikia, siekiant sumažinti teismų našta.

Ką manote apie notarų dalyvavimą veikloje, kuri jiems yra gana nauja, pavyzdžiui, tvirtinant skyrybas ar santuokas?

Vokietijoje notarams patikėta tvirtinti santuokų ir skyrybų sutartis. Tačiau jie nedalyvauja sudarant santuokas ar skyrybose, kaip kai kuriose kitose ES valstybėse narėse. Naudodamasis proga, noriu pasveikinti notariatus, kuriems neseniai buvo suteiktos tokios kompetencijos. Būtų prasminga toliau plėsti notarų vaidmenį savanoriškosios jurisdikcijos srityje, tose srityse ir tiek, kiek to reikia siekiant sumažinti teismų našta. Tačiau kol kas Vokietijoje nėra jokių konkrečių projektų ar ambicijų dėl santuokų ar skyrybų. Mano nuomone, šiuo metu su šia pareiga puikiai tvarkosi Vokietijos civilinės metrikacijos tarnybos ir teismai.

Vokietijos notariatas palaiko labai aktyvų dialogą su Europos Komisija (EK). Kokie yra Vokietijos notarų tikslai ir uždaviniai Europoje?

Dėl Europos integracijos proceso nacionaliniams teisės aktams daug įtakos turi Europos teisės aktai. Todėl labai svarbu stebėti pokyčius Europos lygmeniu ir palaikyti dialogą su EK ir kitomis Europos institucijomis. Svarbiausias šio dialogo aspektas yra skatinti ir didinti prevencinio teisingumo supratimą, apie kurį yra žinoma daugelyje, bet ne visose ES

valstybėse narėse, ir kuriame notarai atlieka svarbiausią vaidmenį. Notaro, kaip aukštos kvalifikacijos, nepriklausomo ir nešališko tarnautojo, intervencija sukuria teisinį saugumą už protingą kainą ir užkerta kelią ginčams bei taip sumažina našta teismams. Teikdamas nepriklausomą, objektyvią informaciją ir konsultacijas, notaras taip pat atlieka svarbų vaidmenį ir apsaugo vartotojus. Mūsų užduotis yra užtikrinti, kad Europos teisėkūroje šis vaidmuo ir pridėtinė notaro intervencijos vertė būtų tinkamai pripažinti. Artimiausioje ateityje tai bus ypač svarbu dėl planuojamos EK iniciatyvos, susijusios su įmonių teisės skaitmeninimu.

Tuo pat metu Vokietijos notariatas stengiasi sutelkti visas savo žinias ir praktinę patirtį Europos teisėkūros procedūrai, siekdamas teisingos ir teisiškai pagrįstos teisėkūros, kuri tenkintų visus praktinius poreikius notariatų kompetencijos srityje. Šiuo požiūriu geriausias Europos notariato ir Europos institucijų bendradarbiavimo teisėkūros procese Europos piliečių labai pavyzdys yra naujausi reglamentai. Juose suderinamos privačios tarptautinės teisės normos dėl paveldėjimo įstatymo ir įstatymo, taikomo sutuoktinių turto teisiniams režimams ir registruotosios partnerystės turtingoms pasekmėms.

Kaip manote, kur pavyko pasiekti sėkmės ir kokiose srityse ES numato veikti?

Europos reglamentai dėl paveldėjimo¹, naujausi reglamentai dėl sutuoktinių turto teisinių režimų² ir dėl registruotosios partnerystės turtingų pasekmių³, kurie tvirtina bendradarbiaujant buvo priimti 2016 metais, notariato požiūriu yra vienas didžiausių laimėjimų. Suderindami taisykles, kurios taikomos šiai jurisdikcijai, įstatymams, pripažinimui ir sprendimų įsigaliojimui bei oficialių dokumentų dėl paveldėjimo, sutuoktinių turto teisinių režimų ir registruotosios partnerystės turtingų pasekmių įsigaliojimui, šie reglamentai Europos piliečiams suteikia teisinio saugumo ir nuspėjamumo. Tai ypač svarbu atsižvel-

1 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo.

2 2016 m. birželio 24 d. Tarybos reglamentas (ES) 2016/1103, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas jurisdikcijos, taikytinos teisės ir teismo sprendimų sutuoktinių turto teisinių režimų klausimais pripažinimo ir vykdymo srityje.

3 2016 m. birželio 24 d. Tarybos reglamentas (ES) 2016/1104, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų registruotųjų partnerysčių turtingų pasekmių klausimais pripažinimo ir vykdymo srityje.

giant į tai, kad šiandien ES gyvena 16 mln. tarptautinių porų ir kasmet Europoje įvyksta daugiau nei 450 000 pavaldėjimų su tarptautiniu aspektu.

Ateityje, stiprėjant globalizacijai ir gilėjant Europos integracijai bei kartu augant gyventojų judumui, šie skaičiai dar labiau padidės. Vis daugiau žmonių laikinai ar netgi visam laikui palieka savo gimtąją šalį dėl asmeninių ar profesinių priežasčių, norėdami studijuoti, dirbti ar ilsėtis išėję į pensiją kitoje ES valstybėje narėje. Europos įstatymų leidėjo sprendimas suderinti teisinių normų prieštaravimus šeimos teisės srityje suteikia taikomiems įstatymams nuspėjamumo net ir nesuderinus materialinių valstybių narių teisės aktų ir puikiai iliustruoja ES šūkį „Suvienijusi įvairovę“. Aš didžiuojuosi, kad Europos notariatai itin aktyviai dalyvavo teisėkūros procese priimančios šiuos svarbius reglamentus. Kaip tikriausiai žinote, Komisijos pasiūlymas buvo daugiausia paremtas tyrimu, ir jį atliko Vokietijos notarų institutas (vok. „DNotI“). CNUe dalyvavo šiame teisėkūros procese nuo pat pirmos dienos iki pat priimančios reglamentus.

Vienas didžiausių iššūkių artimiausioje ateityje bus EK darbotvarkė bendrovių teisės srityje. Kaip žinote, 2017 metų pabaigoje Komisija planuoja paskelbti vadinamąjį bendrovių įstatymų paketą, kuriame, kaip manoma, bus pasiūlymų, susijusių su bendrovės teisės skaitmeninimu (įmonių internetinis gyvavimo ciklas), su įmonėmis ir įmonių judumu (būstinės perkėlimas į kitą šalį, pasidalijimai ir susijungimai), ir susijusių teisinių normų prieštaravimai. Ateinančiais metais mūsų svarbiausia užduotis bus dalyvauti šiame teisėkūros procese ir užtikrinti, kad notarų vaidmuo būtų tinkamai įvertintas ir pripažintas.

Ką manote apie galimą „Brexit“ įtaką teisinei padėčiai Europoje? Ar „Brexit“ gali padidinti civilinės teisės įtaką ir sustiprinti tradicinio lotyniškojo notariato pozicijas?

Mane nuliūdino Jungtinės Karalystės (JK) žmonių pasirinkimas pasitraukti iš ES. Tai didelė nesėkmė Europos integracijos procese. Kartu manau, kad „Brexit“ gali tapti galimybe nuosekliai skleisti preventinio teisingumo vykdymo konceptą ES. Išties pastaraisiais metais matome augančią bendrosios teisės sistemos įtaką ES, jos šaknys daugiausia glūdėjo JK – daugiausia įtakos turinčioje šios sistemos atstovėje ES. Vienas jo neigiamų padarinių yra neapgalvotas bendrosios teisės konceptų perkėlimas į žemyninės teisės sistemą kuriant mišrius sprendimus, kurie tam daugiau nebetinka. Kita vertus, neskubėčiau

džiaugtis. Trokšdama panaikinti valstybės reguliavimą ir liberalizuoti, EK toliau ieškos kitų autoritetų, pavyzdžiui, Pasaulio banko ar Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisijos (UNCITRAL).

Žvelgiant retrospektyviai, kokią įtaką Vokietijos notariatai turėjo ES direktyva dėl pilietybės po Europos Teisingumo Teismo sprendimo? Kaip dažnai vokiškai kalbančių ES šalių piliečiai tampa notariais Vokietijoje ir atvirkščiai?

Po 2011 metų gegužės 24 dienos svarbaus ES Teisingumo Teismo sprendimo byloje Komisija prieš Vokietiją (C-54/08), kurioje pilietybės reikalavimas siekiantiesiems Vokietijoje dirbti notaru buvo paskelbtas neatitinkančiu įsisteigimo laisvės pagal Sutarties dėl ES veikimo 46 str., Vokietijos įstatymas dėl notaro profesijos (vok. Bundesnotarordnung, BNotO) buvo atitinkamai pataisytas, tad šiandien norinčiajam mūsų šalyje tapti notaru netaikomas reikalavimas būti Vokietijos piliečiu. Vokietijos įstatymų leidėjas nusprendė padaryti daugiau, nei buvo reikalaujama teismo sprendime, ir atvėrė galimybes vykdyti šias funkcijas ne tik kitų ES valstybių narių piliečiams, bet išvis pašalino reikalavimą dėl pilietybės. Tai reiškia, kad į Vokietiją atvažiuavę ES piliečiai pagal ES direktyvos dėl pilietybės nuostatas gali tapti notariais – jiems taikomos tokios pat sąlygos kaip ir Vokietijos piliečiams. Tačiau mes neturime statistinių duomenų dėl to, kiek užsienio piliečių tapo notariais ir atvirkščiai.

Kur, Vokietijos notariato nuomone, yra pagrindinis problemų ir iššūkių lotyniškojo notariato principams šaltinis?

Mano nuomone, pagrindiniai iššūkiai lotyniškojo notariato principams bus susiję su mūsų gebėjimu ginti notariato intervencijų sistemą nuo pastangų panaikinti reglamentavimą ir skaitmeninti. Privalome užtikrinti, kad mūsų civilinės teisės notariatai – patikimi, nepriklausomi ir nešališki tarnautojai – toliau teiktų kokybiškas paslaugas sandorio šalių ir valstybės naudai. Šiame kontekste bus svarbu modernizuoti notaro profesiją neatsisakant savo principų ir nemenkinant oficialaus dokumento vertės.

Vidiniame lygmenyje turime užtikrinti, kad nepasikeistų organizaciniai lotyniškojo notariato principai: aukštas mokymų lygis, fiksuotieji tarifai, valstybės skiriami notariatai, numerus clausus, nota-

rų biuro skaičiaus pritaikymas pagal gyventojų poreikius, profesinė paslaptis, klientų apsauga, kurią suteikia atitinkami notarų draudimo ir garantijų fondai, – notaro biuras turi likti patraukli ir vertinama darbo vieta, galinti pritraukti aukščiausios klasės teisės specialistų, galinčių teikti aukščiausios kokybės teisinės paslaugas.

Tuo pat metu turime įrodyti, kad šią sistemą apskritai verta išsaugoti. Tiesą sakant, tai susiję ne su konkrečių iš mados išėjusios profesijos interesų gynimu, kaip būtų galima pamanyti, tačiau tai yra sudėtinga, subalansuota ir pasitvirtinusi sistema, ją būtina išsaugoti tokia forma siekiant tinkamai veikti šiuolaikinėje sudėtingoje teisinėje aplinkoje ir, visų svarbiausia, siekiant suteikti teisinio saugumo. Todėl svarbiausia yra išsaugoti visuomenės pasitikėjimą ir parodyti, kad civilinės teisės notariatai dirba bendram interesui: mažina ginčų skaičių, užtikrina galimybę siekti teisingumo ekonomiškai pažeidžiamiems asmenims, stiprina teisinį saugumą, mažina teismų našta ir prisideda prie viešųjų registrų patikimumo.

Ką manote apie spartų skaitmeninimo procesą teisinėje srityje? Kokios turite patirties ir kiek aktyvūs yra Vokietijos notariatai informacinių technologijų (IT) srityje? Kaip valstybė ir notarų rūmai dalijasi (arba turėtų dalytis) našta, atsakomybe ir indėliu, kurdami notarų darbe naudotinas elektronines sistemas?

Vokietijoje notariatai savo kasdieniame darbe naudoja labai daug technologijų. Išties, nors dėl duomenų saugumo oficialiuosius aktus vis dar reikia pasirašyti ant popieriaus, didžiąją dalimi jie rengiami elektroniniu būdu – nuo 2007 metų komunikacija tarp notarų ir komercinių registrų yra visiškai suskaitmeninta naudojant išsivystusį šifravimą. Siekiant užtikrinti elektroninių dokumentų vientisumą ir autentiškumą naudojami kvalifikuoti elektroniniai parašai. Komunikacija su žemės registrais taip pat jau iš dalies suskaitmeninta ir netrukus visoje Vokietijoje bus vykdoma elektroniniu būdu. Be to, remiantis federaliniu įstatymu, kurį Vokietijos įstatymų leidėjas priėmė anksčiau šiais metais, 2022 metais visi notarų aktai bus saugomi centralizuotuose skaitmeniniuose archyvuose elektroniniu formatu ir užšifruoti. Tokius archyvus Vokietijos įstatymų leidėjas patikėjo Vokietijos federaliniams notarų rūmams. Todėl notarų darbo skaitmeninimas ir komunikacija yra federalinių notarų rūmų, regioninių notarų rūmų ir federalinio ir vietos lygmens kompetentingų valdžios institucijų glaudaus ir vaisingo bendradarbiavimo

rezultatas ir, mano asmeniniu įsitikinimu, toks bendradarbiavimas iš dalies ir lėmė šio projekto sėkmę.

Ar yra kokia riba, vadinamoji raudonoji linija, ties kuria IT plitimas notariato srityje turėtų sustoti?

Mano nuomone, tam tikrų notarų darbo procesų, pavyzdžiui, komunikacijos tarp notarų ir valdžios institucijų, skaitmeninimas yra naudingas, nes gali paspartinti procesus ir padidinti jų efektyvumą, ir mes nuolat dirbame jį tobulindami ir toliau plėtodami. Tačiau turime būti labai atsargūs, kad nesukeltume pavojaus notarų kompetencijoms ir griežtai reglamentuojamai autentiškumo patvirtinimo procedūrai, kad užtikrintume su notarų intervencija susijusias garantijas. Todėl Vokietijos notariatas tęs skaitmeninimą tol, kol tai atrodys pagrįsta ir galima, neaukojant esminių procedūrinių notarų intervencijos garantijų.

Gal norite ką nors pasakyti Lietuvos notariatais, kurie 2017 metų gruodį švęs 25-ąsias notariato reformos metines?

Labai laikiu, kada kartu su jumis švęsime 25-ąsias notariato reformos metines Lietuvoje. Naudodamasis proga, norėčiau jums padėkoti už tvirtą partnerystę, kuri sieja mūsų notariatus ir kurios išskirtinės ypatybės visada buvo patikimumas ir pagarba. Šilčiausiai sveikinu su laimėjimais ir pažanga, kurių jums pavyko pasiekti, ir siunčiu geriausius linkėjimus ateinantiems metams! Galite būti tikri, kad Vokietijos notariatas bus jūsų pusėje, kad mes visi kartu kovosime su ateities iššūkiais ir saugosime pagrindines mūsų profesijos vertybes!

■

Richard Bock

Koblenco notaras, teisės tarėjas,
Vokietijos Federalinių notarų rūmų
viceprezidentas

Kaip galėtumėte apibūdinti dabartinę lotyniškojo notariato padėtį visame pasaulyje?

Nemanau, kad galima pateikti bendrąjį viso pasaulio lotyniškojo notariato padėties vertinimą. Net apibrėžti lotyniškąjį notariatą nėra paprasta. Dėl šios priežasties Tarptautinė notariato sąjunga (angl. UINL) iš savo pavadinimo išbraukė žodį „lotyniškasis“.

Lotyniškumą galima įvertinti pagal penkis kriterijus, jie yra labai svarbi UINL notarų etikos principų dalis. Kaip nurodoma šiuose principuose, notariai yra valstybės tarnautojai.

- * Jie įgyja specialių žinių pagal savo profesijos standartus, kad galėtų atlikti jiems pavestas užduotis.
- * Skiriamas tik ribotas jų skaičius, atsižvelgiant į tai, kiek jų reikia norint tinkamai administruoti teisingumą.
- * Jie turi išimtines kompetencijas įstatymo apibrėžtose srityse.
- * Jie gali taikyti tik įstatymu nustatyto dydžio mokesčius.
- * Jų veiklą prižiūri valstybė.

Šalyse, kur yra notariatas, šių kriterijų laikomasi labai skirtingai. Atsakydami į pateiktą klausimą, pastebėsime, kad esama lotyniškojo notariato padėtis skirtingose šalyse yra stabilesnė, notariatai gali geriau atlikti savo užduotį, jei pirmiau nurodyti kriterijai yra geriau įtvirtinti nacionaliniuose teisės aktuose.

Su kokiais didžiausiais iššūkiais susiduria lotyniškasis notariatas?

Mano pastebėjimais, šiuo metu notariatas susiduria su dviem pagrindinėmis problemomis.

Pirmoji atsirado žlugus Sovietų Sąjungai ir Jugoslavijai bei šalims atitinkamai pereinant nuo valstybės valdomos ekonomikos prie rinkos ekonomikos (panašūs procesai vyksta ir kai kuriose Pietryčių Azijos šalyse, ypač Kinijoje), tarp bendrosios teisės teisinės sistemos, be notariato ir žemyninės Europos teisės, su notariatu vyksta nuolatinė tarpusavio konkurencija. Esminis skirtumas tarp šių dviejų sistemų (o jis yra gyvybiškai svarbus mūsų veiklai) yra faktas, kad notarų patvirtinti sandoriai yra vieši – taip užtikrinamas ekonominės ir teisės padėties skaidrumas ir su sandoriu susijusių pinigų srautų atsekamumas. Tokių sandorių skaidrumas yra viešasis interesas, jis yra ypač svarbus finansinėms valdžios institucijoms ir kompetentingoms tarnyboms, siekiančioms atskleisti kriminalinius nusikaltimus. Kuo daugiau kompetencijų notariatui suteikiama nacionaliniais teisės aktais, tuo geriau valstybei sekasi rinkti mokesčius ir kovoti su pažeidimais, pavyzdžiui, korupcija, pinigų plovimu ir kt., nes jie stabdo ekonomikos vystymąsi.

Savo ruožtu, bendrosios teisės sistemos atstovai tvirtina, kad lotyniškasis notariatas trukdo ekonomikos plėtrai. Pasak jų, tarpininkai neleidžia greitai sudaryti sandorių ir padidina jų kaštus. Jie remiasi Pasaulio banko metine ataskaita „Doing Business“, kurioje šis klausimas daugiausia nagrinėjamas iš JAV

ir Amerikos perspektyvos. Esame įsitikinę, kad bendrosios teisės šalininkų mėginimai destabilizuoti tokias notariato sistemas, kurios daugelį metų puikiai veikė šalyse, kurioms būdingos sudėtingos politinės ir etninės sąlygos, ypač Balkanuose, siekiant ten sukurti atitinkamą veiklos lauką teisininkams, yra apgailėtini.

Antras svarbus iššūkis yra skaitmeninimas. Vokietijoje mes jau daugelį metų siekiame visiško notariato sistemos skaitmeninimo. Šiuo metu Vokietijos notarų rūmų (vok. „Bundesnotarkammer“) informacinių technologijų (IT) departamente dirba apie 100 žmonių. Skaitmeninimas yra sudėtinga ir atsakinga užduotis notariatui, nes dėl savęs ir dėl savo klientų turime laikytis aukščiausių saugumo standartų ir kartu pasirūpinti, kad sistema būtų kuo veiksmingesnė. Duomenų saugojimas debesijoje mums jokiu būdu netinka, kaip ir informacijos blokų grandinės technologija ar kitų nevisiškai saugių perdavimo kanalų naudojimas. Norint sukurti saugias technologijas reikia laiko. Visišką notariato skaitmeninimą planuojame baigti 2020 metais.

Deja, reikia pastebėti, kad kai kurie notariatai, tikriausiai spaudžiami ir remiami savo ministerijos, spartina savo sistemų skaitmeninimą, neskirdami šiems aspektams deramo dėmesio. Be to, šiuo metu Europos Komisija (EK) rengia projektą dėl vadinaujamųjų bendrųjų skaitmeninių vartų ir dėl bendrojo bendrovių teisės skaitmeninimo Europos teisėkūros procese. Pagrindinis šių projektų tikslas yra visiškai pašalinti notarų iš su bendrovių teise susijusių procedūrų. Komisija jau anksčiau mėgino įgyvendinti projektus, susijusius su SPE (specialiosios paskirties įmonėmis) ir SUP (individualiomis įmonėmis), tačiau nė vienas jų nepavyko. Tačiau nei šios nesėkmės, nei faktas, kad Kroatijoje nacionalinis įstatymo projektas dėl internetinio įmonių steigimo be notaro neįsigaliojo, o Italijoje panašus įstatymas buvo panaikintas, EK nesustabdė.

Kaip liberalizacijos procesai paveikė lotyniškąjį notariatą skirtingose pasaulio dalyse? Kurie lotyniškojo notariato regionai šiuo metu yra stabiliausi ir labiausiai nuspėjami?

Sunku atsakyti į šį klausimą. Iš esmės galima teigti, kad tose šalyse, kurios kiek įmanoma visapusiškai atitinka pirmiau 1 klausime apibrėžtus lotyniškojo notariato sistemos kriterijus, destabilizacijos pavojus yra mažesnis. Negalima paneigti ir to, kad vairyaušybių kaita ir besikeičiančios galios struktūros taip pat neretai turi įtakos mūsų darbo sąlygoms.

Ar Europos ir Vokietijos notarų padėtis kuo nors skiriasi arba yra kuo nors išskirtinė, palyginti su kitais regionais?

Šiuo klausimu nėra bendro konsensuso. Europoje notaro darbo aplinkai taikomos taisyklės įvairiose šalyse gerokai skiriasi. Todėl yra šalių, kur nėra pakankamai kokybiškos atrankos, neribojamas notarų biurų skaičius ir įstatymai nenustato notarams mokamų mokesčių dydžio. Taip pat yra šalių, kur notaro kompetencijos buvo labai sumažintos. Panašiai yra ir Azijoje, tačiau šiame žemyne yra nemažai notariatų, kurių notariatai turi pusiau valstybės pareigūno statusą.

Kiek svarbus yra UINL bendradarbiavimas su regioninėmis notariatų organizacijomis, pavyzdžiui, CNUE? Kokie reikalai sieja UINL ir CNUE, kokias bendras problemas jos sprendžia?

Kuo labiau Europos šalys bus susijusios tarpusavyje ir kuo daugiau teisinių kompetencijų bus deleguojama ES teisėkūros institucijoms, tuo svarbesnė bus CNUE. CNUE vaidmuo yra ginti tiek atskiros valstybės narės notariatų, tiek viso notariato interesus ES. Be to, jį sudaro viršvalstybinės notariato institucijos, pavyzdžiui, mokymų, registrų, paramos skaitmeninant srityse, siekiant kuo labiau įtraukti visus Europos notariatus ir taip pastebimai pagerinti mūsų darbą ir išorinį įvaizdį. Europos lygmeniu sėkmės galime siekti tik tada, jei pasieksime konsensuso CNUE viduje. UINL ir CNUE bendradarbiavimas neabejotinai yra svarbus. Pavyzdžiui, yra UINL komisijų, kurios turi išskirtinę kompetenciją tam tikruose regionuose. Europoje tai yra Europos reikalų komisija (CAE). Be to, iniciatyviniame komitete yra po viceprezidentą kiekvienam žemynui ir atitinkamas viceprezidentas pačioje svarbiausioje komisijoje – notarų tarptautinio bendradarbiavimo komisijoje (CCNI). Šių asmenų tikslas yra užtikrinti koordinavimą su regioninėmis notariatų organizacijomis (iniciatyviniu komiteto lygmeniu) ir bendrauti bei teikti paramą atskiroms valstybėms narėms (CCNI lygmeniu). Jau kurį laiką susiduriame su užduočių atskyrimo tarp CAE ir CNUE problema. Šiuo metu susitarėta, kad CNUE suteikiamas politinis mandatas, o CAE susitelkia į mokslo sritį.

UINL ir jos komisijos nepaprastai aktyviai rėmė notariatų reformas tose šalyse, kurios atgavo nepriklausomybę subyrėjus Sovietų Sąjungai

prieš 25 metus. Kaip vertinate notarų padėtį Baltijos šalyse ir Rytų Europoje?

Šios situacijos negalima apibendrinti. Baltijos šalyse šiuo metu yra puikiai veikiančios notariatai. Kiek žinau, tą patį galima pasakyti ir apie Rusiją. Mano pastebėjimais, netgi notariatai su valstybinėmis notariato struktūromis, pavyzdžiui, Baltarusijoje ir Uzbekistane, turi gerai veikiančią notariato sistemą. Tą patį galima pasakyti ir apie notariatus, kurie veikia laisvosios profesijos pagrindu, pavyzdžiui, Gruzijoje ir Armėnijoje, nors pastebėtina, kad sąlygas visose šiose šalyse reikėtų pagerinti. Vokietijos notarų rūmai šiuo metu dirba siekdami įgyvendinti šiuos nedidelius (o kartais ir visai nemažus) patobulinimus dvidešimtyje transformaciją patiriančių valstybių. Mes remiame notarų rūmus, kalbamės su ministerijomis ir teisinėmis institucijomis. Jei reikia, veikiame parlamentuose. Tokių pastangų rezultatai yra įvairūs, tačiau, vertinant bendrai, esame patenkinti. Vis dėlto šiame darbe niekada negalima dėti taško.

Dalis nacionalinių notariatų vis dar kovoja, norėdami pasiekti bazinius lotyniškojo notariato standartus (pavyzdžiui, Kazachstane ar Baltarusijoje) ar juos išlaikyti (kaip Ukrainoje). Su kokiais, jūsų nuomone, iššūkiais šios šalys susiduria? Ko iš to gali pasimokyti kiti notariatai?

Notariato padėtis Kazachstane, Baltarusijoje ir Ukrainoje labai skiriasi. Kazachstane didžiausia problema yra neribotas notarų biurų skaičius. Šiandien vienas notaras skiriamas 4 000 gyventojų. Didmiesčiuose, pavyzdžiui, Astanoje ir Almatoje, šis santykis dar didesnis. 2013 metų CCNI ataskaitos duomenimis, šioje šalyje notarų egzaminai neatitinka kvalifikacinių profesinės praktikos reikalavimų. Šių metų rugpjūčio mėnesį 20-ųjų notariato Astanoje metinių proga šioje šalyje Kazachstano teisingumo ministras pareiškė, kad neriboto notarų biurų skaičiaus modelis pasiteisino. Notarų paslaugų kokybė išaugo. Toks priežastinis ryšys nevisiškai aiškus. Laimei, konferencijoje dalyvavę teisės specialistai pateikė pasiūlymų, kaip būtų galima situaciją pagerinti.

Baltarusijoje problemos yra struktūrinės. Tiesą sakant, tik nedidelė dalis iš beveik 900 notarų šioje srityje dirba ekonominės autonomijos ir nepriklausomybės sąlygomis, kaip reikalaujama UINL įstatuose, todėl šiuo metu Baltarusijos notariatas neatitinka stojimo į UINL sąlygų. Galbūt derėtų apsvarstyti, ar

UINL įstatuose nereikėtų daugiau dėmesio skirti bendrai notarų pozicijai ir tam tikrai nepriklausomybei nuo valstybinių institucijų, jų darbo kokybei, o ne ekonominei notarų darbo formai. Pavyzdžiui, Vokietijoje iki 2018 metų vis dar buvo maždaug 400 notarų valstybės tarnautojų (iš 6 500), jie šiuo metu pereina prie laisvosios profesijos darbo formos ir puikiai atliko savo darbą. Kalbant apie šalis, kurios šiuo metu patiria transformaciją, galima daryti tik vieną išvadą – pasaulis pasikeitė.

Apie Ukrainą nedaug ką galiu pasakyti. Šioje šalyje susiduriame su panašiomis problemomis kaip Kazachstane, nors notarų ir gyventojų skaičiaus santykis čia geresnis. Manau, kad CCNI būtinai turi suaktyvinti savo veiklą šioje šalyje. Tačiau, kiek girdėjau, šiuo metu tam yra nepalankios sąlygos.

Ar galite pasidalyti savo prisiminimais, susijusiais su Lietuvos notariato reformomis? Kada pirmą kartą susipažinote su Lietuvos notariais? Koks buvo jūsų vaidmuo vykstant Lietuvos notarų rengimo ir kvalifikacijos kėlimo procesams?

Pirmąją paskaitą Lietuvos notarams ir teisėjams skaičiau 2001 metų gegužės 21 dieną – ji buvo apie teisinį situacinių turto režimą. Vėliau buvo trumpa pertrauka. Tada 2005 metais skaičiau paskaitą apie Europos bendrovių teisę, o 2006 metais – apie notariatą ir paveldėjimo procedūrą Europoje. 2010 metų spalio mėnesį Vilniuje pasakojau apie galimybes įvesti Europos sutarčių teisę, o 2011 metais – apie garsų ES Teisingumo Teismo sprendimą dėl pažeidimo procedūros ir profesinių kvalifikacijų direktyvos ateitį. 2013 metais Tarptautinėje konferencijoje Vilniuje buvau pakviestas kalbėti apie Europos įstatymus ir Lotyniškojo notariato sistemą, o 2014 metais Lietuvos Respublikos 10-ųjų metinių įstojimo į ES proga sakiau kalbą apie Europos įstatymus bendrovių teisės srityje ir apie oficialių dokumentų pripažinimą. Praėjusiais metais, 2016 metų gruodžio 2 dieną, tarptautinėje konferencijoje nagrinėjau temą „Lotyniškas notariatas ir konstitucinė teisė Europoje“.

Gali būti, kad kokią nors savo veiklą ar kontaktus pamiršau. Prisimenu tik savo įspūdžius, kad Lietuvoje mano pašnekovai visuomet buvo aukštos kvalifikacijos profesionalai, visada pasiruošę spręsti kylančias problemas ir atsižvelgti į protingus pasiūlymus, kartu jie buvo savarankiški, gebantys įvertinti argu-

mentus ir užtikrinti ypač atvirą dialogą, o jis būtinas ieškant tinkamo sprendimo notariatui, pritaikytam prie konkretaus socialinio, ekonominio ir teisinio konteksto.

Noriu prisiminti įvairių organų tęstinumą Lietuvos notarų rūmuose. Toks tęstinumas suteikia galimybę ilgainiui užmegzti asmeninius santykius, jie suteikia pasitikėjimo, o pasitikėjimas yra būtinas siekiant veiksmingai bendradarbiauti. Šiame kontekste noriu paminėti nepaprastą Lietuvos kolegų geranoriškumą ir didelį svetingumą, kuriuo man tenka garbė džiaugtis kaskart, kai mes susitinkame. Visuomet džiaugiuosi galėdamas atvykti į Lietuvą.

Koks yra tarptautinio notariato narių vaidmuo ir svarba padedant nacionaliniams notariatams išlaikyti lotyniškojo notariato standartus?

Šie du klausimai yra susiję. Nei UINL įstatuose, nei notarų etikos principuose nėra nuostatų, įpareigojančių UINL priklausančius notariatus padėti vieni kitiems. Tam tikra prasme tai yra tik CCNI užduotis. Vis dėlto bendras bendradarbiavimo principas, kuris yra ypač būdingas mūsų profesijai, leidžia nustatyti savotišką bendrojo valdymo taisyklę, pagal kurią įsteigti notariatai turi remti lotyniškujų notariatų kūrimą ir stabilizaciją kitose šalyse.

Negalime pamiršti, kad yra nemažai transformaciją patiriančių šalių, jose notariatai veikia iš dalies tik dėl to, kad jiems padeda kai kurios Vakarų Europos šalys. Norėtuši, kad notariatus, kuriems tenka dirbti neapibrėžtomis teisinėmis sąlygomis ir neoptimalioje ekonominėje aplinkoje, dažniau remtų koligos iš tų šalių, kuriose per pastaruosius 25 metus pavyko sėkmingai sukurti savo notariato sistemą. Jų patirtis transformacijos procesų srityje suteikia galimybę dalytis žiniomis, o jos Vakarų šalyje yra gautos tik stebint, o ne iš asmeninės patirties. Dėl šios priežasties Lietuvos notarų rūmų prezidento Mariaus Stračkaičio iniciatyva dėl įsipareigojimų Centrinėje Azijoje, Ukrainoje ir galbūt kitose šalyse yra labai sveikintina.

SOCIOLOGINĖ APKLAUSA

Gyventojų pasitikėjimas notariais išaugo, jie lyderiai tarp teisinių profesijų

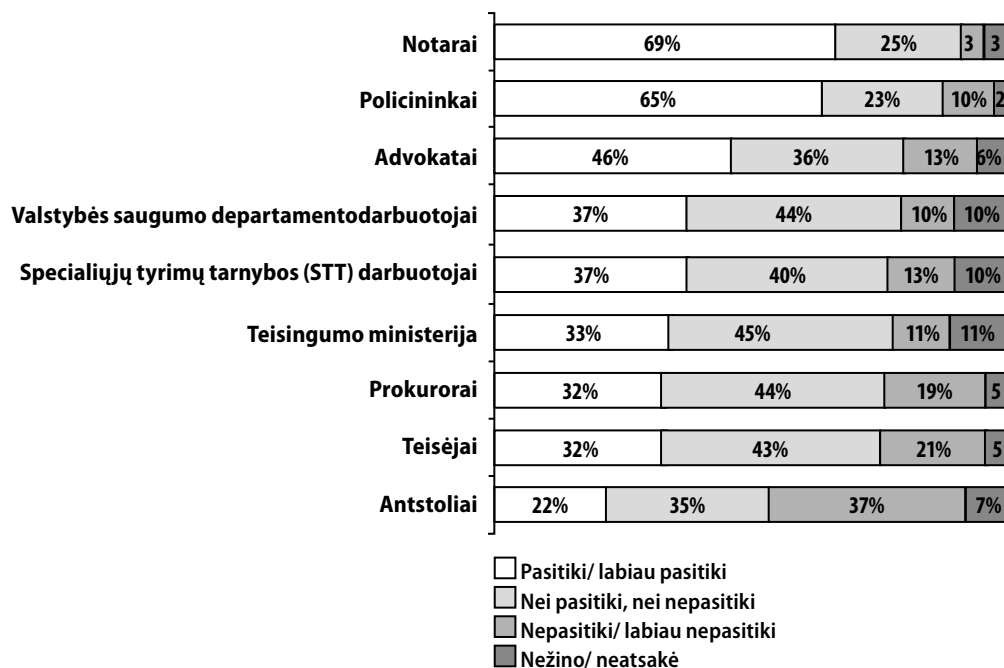
Lietuvos gyventojai kaip ir kasmet tarp visų teisinių profesijų ir institucijų labiausiai pasitiki notariais, ir šiemet žmonių palankus požiūris į notarus smarkiai išaugo. Tai rodo reprezentatyvi sociologinė apklausa, kurią Lietuvos notarų rūmų užsakymu atliko UAB „Vilmorus“.

Tendencija, kad žmonės labiausiai pasitiki notariais, gyvuoja jau 12 metų, nuo pat 2005-ųjų, kai buvo atliktas pirmasis toks sociologinis tyrimas.

Pastebima, kad drauge auga pasitikėjimas teisėsaugos institucijomis, tokiomis, kaip policija ir Valstybės saugumo departamentas, taip pat advokatūra.

Anketoje buvo pateiktas aštuonių teisinių profesijų sąrašas, taip pat Teisingumo ministerija. Buvo prašoma nurodyti, ar respondentai pasitiki šių profesijų atstovais Teisingumo ministerija.

1 pav. Kaip vertinate (pasitikite ar nepasitikite) šių teisinių profesijų darbuotojus?

	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Notarai	67%	63%	69%
Policininkai	61%	62%	65%
Advokatai	36%	40%	46%
Valstybės saugumo departamento darbuotojai	34%	32%	37%

	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) darbuotojai	35%	32%	37%
Teisingumo ministerija	31%	29%	33%
Prokurorai	27%	30%	32%
Teisėjai	26%	29%	32%
Antstoliai	17%	22%	22%

Tarp teisinių profesijų, be jokios abejonės, pagal pasitikėjimą pirmauja notariai: jais pasitiki 69 proc., o nepasitiki 3 proc. gyventojų. Notarais yra pasitikima visose socialinėse demografinėse grupėse.

Kiek mažiau yra pasitikinčių policininkais, jais pasitiki 65 proc. (nepasitiki 10 proc.) gyventojų.

Daugeliu kitų teisinių profesijų yra pasitikima mažiau, tačiau ir jomis yra labiau pasitikima, nei nepasitikima: advokatais, Specialiųjų tyrimų tarnybos darbuotojais, Valstybės saugumo departamento darbuotojais, prokurorais, teisėjais. Vienintelė profesija, kurios atstovais yra nepasitikima – tai antstoliai (22 proc. pasitiki ir 37 proc. nepasitiki). Be to, buvo

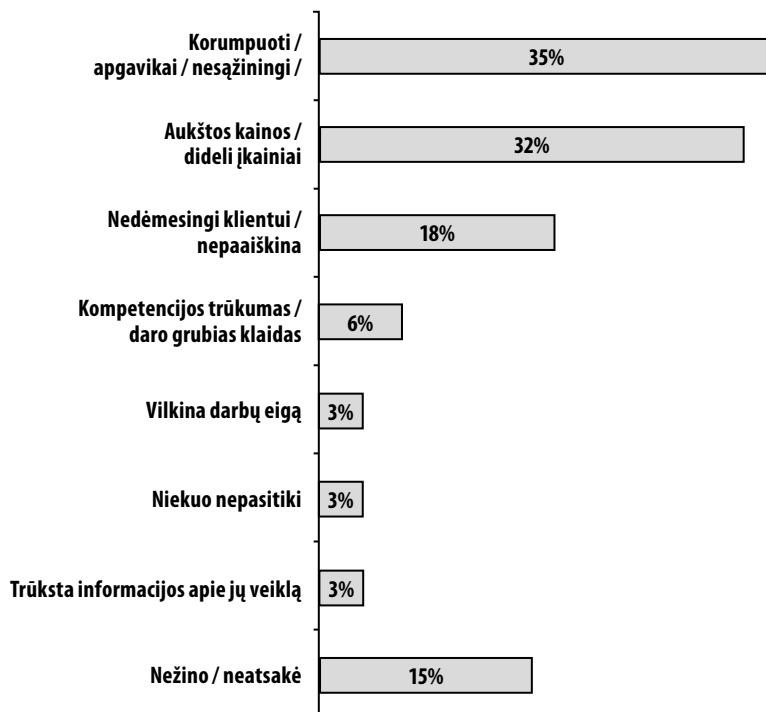
vertinama Teisingumo ministerija. Daugelis (45 proc.) negalėjo įvertinti jos darbo, o atsakiusieji ją vertino greičiau teigiamai (33 proc.), nei neigiamai (11 proc.).

Lyginant 2017 m. rezultatus su ankstesnių metų rezultatais, matome, kad pasitikėjimas notarais išaugo (nuo 63 proc. 2016 m. iki 69 proc. 2017 m.). Išlaugo pasitikėjimas ir kitų teisinių profesijų atstovais (išskyrus antstolius).

Nepasitikinčių notarais yra 3 proc. (N=34), jiems buvo pateiktas atviras klausimas apie nepasitikėjimo priežastis.

2 pav. Kodėl Jūs nepasitikite notarais? (atviras klausimas, galimi keli atsakymai)

Į šį klausimą atsakinėjo respondentai, kurie nepasitiki notarais (N=34)

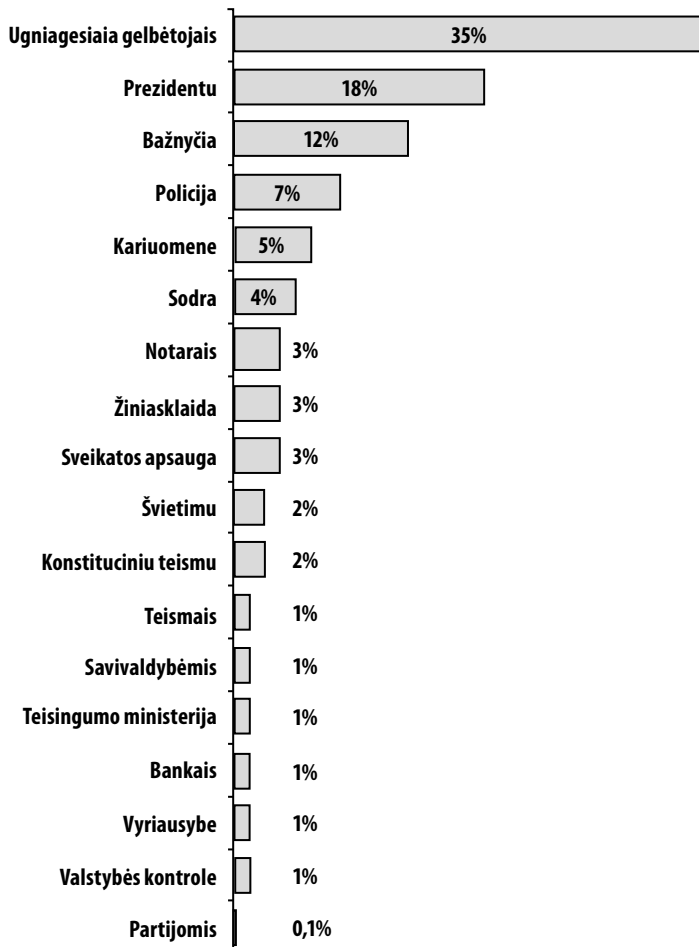

	2015 m. (N=69)	2016 m. (N=56)	2017 m. (N=34)
Korumpuoti/ apgavikai/ nesąžiningi	44%	25%	35%
Aukštos kainos/ dideli įkainiai	32%	32%	32%
Nedėmesingi klientui/ nepaaiškina	9%	5%	18%
Kompetencijos trūkumas/ daro grubias klaidas	-	13%	6%
Vilkina darbų eigą	-	4%	3%
Niekuo nepasitiki	-	-	3%
Trūksta informacijos apie jų veiklą	-	-	3%
Nežino/ neatsakė	17%	13%	15%

Dažniausiai nepasitikintys notaris minėjo nesąžiningumą – 35 proc. ir didelius įkainius – 32 proc.

Respondentų taip pat buvo klausiama, kokia institucija jie pasitiki labiausiai. Buvo galima paminėti tik vieną instituciją.

3 pav. Kuria iš šių institucijų labiausiai pasitikite? (vienas atsakymas)

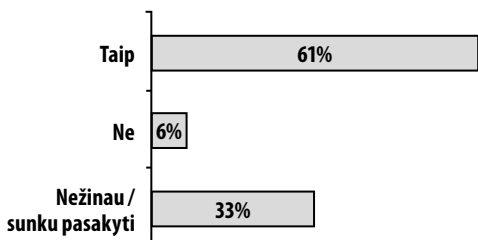
	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Ugniagesiais gelbėtojais	37%	35%	35%
Prezidentu	12%	16%	18%
Bažnyčia	14%	15%	12%
Policija	7%	7%	7%
Kariuomene	3%	3%	5%
Sodra	3%	3%	4%
Notarais	4%	3%	3%
Žiniasklaida	3%	2%	3%
Sveikatos apsauga	2%	3%	3%
Švietimu	2%	3%	2%
Konstituciniu Teismu	3%	3%	2%
Teismais	0,2%	1%	1%
Savivaldybėmis	1%	1%	1%
Teisingumo ministerija	2%	1%	1%
Bankais	2%	1%	1%
Vyriausybe	2%	1%	1%
Valstybės kontrole	1%	1%	1%
Partijomis	0,3%	0,2%	0,1%

Kaip ir ankstesnių tyrimų metu, didžiąją dalį pozityvių atsakymų apie pasitikėjimą sutelkia trys institucijos: ugniagesiai gelbėtojai – 35 proc., Prezidento institucija – 18 proc. ir Bažnyčia – 12 proc. Nurodžiusių išskirtinį pasitikėjimą notarais nėra daug – 3 proc., tačiau čia iš sąrašo reikėjo pasirinkti tik vieną instituciją ir tokiu atveju nėra paprasta pasitikėjimu aple-

nkti ugniagesius gelbėtojus, Prezidento instituciją ir Bažnyčią. Bet kuriuo atveju šiame sąrašo notarai yra 7-oje vietoje ir lenkia 11 kitų institucijų.

Dauguma respondentų mano, kad Lietuvoje notarų yra pakankamai – 61 proc. (4 pav.)

4 pav. Ar Lietuvoje, Jūsų manymu, pakanka notarų?

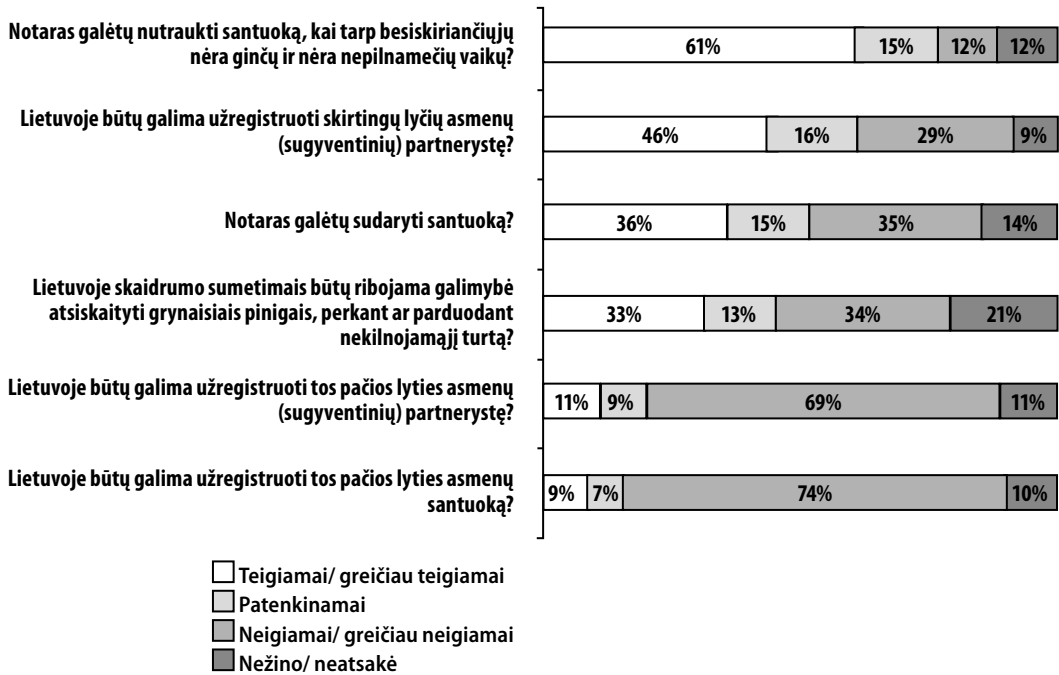

	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Taip	64%	61%	61%
Ne	7%	6%	6%
Nežinau/ sunku pasakyti	30%	33%	33%

Didelė dalis apklaustųjų (33 proc.) į šį klausimą neatsakė. Apie tai, kad notarų trūksta, paminėjo 6 proc. respondentų.

Respondentų buvo klausiama, ką jie galvoja apie 6 pasiūlymus, susijusius su santuokos nutraukimu, partnerystės/ santuokos registravimu, ribojimą atsiskaityti grynaisiais pinigais ir t.t.

5 pav. Kaip vertinate siūlymus, kad...

	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Notaras galėtų nutraukti santuoką, kai tarp besiskiriančiųjų nėra ginčų ir nėra nepilnamečių vaikų?	67%	64%	61%
Lietuvoje būtų galima užregistruoti skirtingų lyčių asmenų (sugyventinių) partnerystę?	42%	39%	46%
Notaras galėtų sudaryti santuoką?	38%	40%	36%
Lietuvoje skaidrumo sumetimais būtų ribojama galimybė atsiskaityti grynaisiais pinigais, perkant ar parduodant nekilnojamąjį turtą?	29%	36%	33%
Lietuvoje būtų galima užregistruoti tos pačios lyties asmenų (sugyventinių) partnerystę?	10%	11%	11%
Lietuvoje būtų galima užregistruoti tos pačios lyties asmenų santuoką?	8%	7%	9%

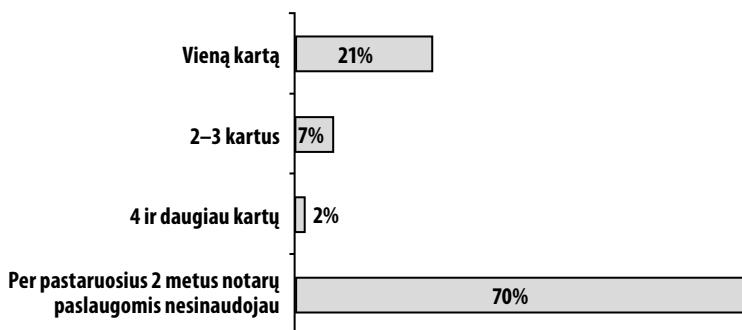
Kaip matome daugiausiai buvo pritariančių pasiūlymui, kad notaras galėtų nutraukti santuoka, kai tarp besiskiriančių nėra ginčų ir nėra nepilnamečių vaikų – 61 proc.

Yra pritariama dar trimis teiginiais: kad notarai galėtų užregistruoti skirtingų lyčių partnerystę (46 proc. „už“ ir 29 proc. „prieš“), o taip pat, kad notaras galėtų sudaryti santuoką (36 proc. „už“ ir 35 proc. „prieš“). Dėl kitų teiginių buvo pasisakoma greičiau neigiamai: kad būtų galima registruoti tos pačios lyties asmenų partnerystę (11 proc. „už“ ir 69 proc.

„prieš“), kad būtų galima užregistruoti tos pačios lyties asmenų santuoką (9 proc. „už“ ir 74 proc. „prieš“), kad būtų ribojama galimybė atsiskaityti grynaisiais pinigais perkant ar parduodant nekilnojamąjį turtą (33 proc. „už“ ir 34 proc. „prieš“).

Respondentų buvo klausama, ar jiems yra tekę per paskutiniuosius du metus tvarkyti reikalus notaro biure.

6 pav. Kiek kartų per pastaruosius 2 metus Jūs tvarkėte reikalus notaro biure?

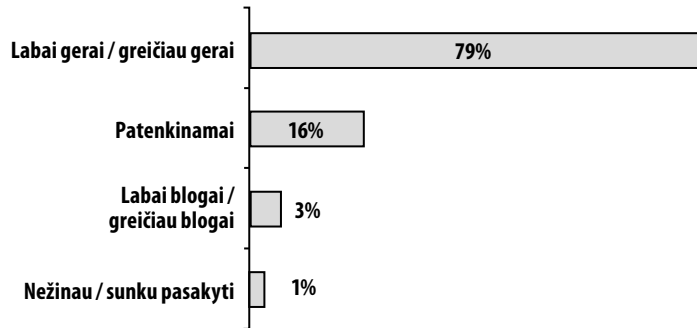

	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Vieną kartą	22%	22%	21%
2-3 kartus	9%	8%	7%
4 ir daugiau kartų	3%	2%	2%
Per pastaruosius 2 metus notarų paslaugomis nesinaudojau	67%	68%	70%

30 proc. gyventojų yra tvarkę reikalus notaro biure. Dažniau tai turintys aukštąjį išsilavinimą – 38 proc.

Tiems respondentams, kurie tvarkė reikalus notaro biure, buvo pateiktas klausimas apie paslaugų kokybę.

7 pav. Kaip vertinate notarų paslaugų kokybę?
(atsakinėjo tvarkiusieji reikalus notarų biure per 2 metus, N=296)

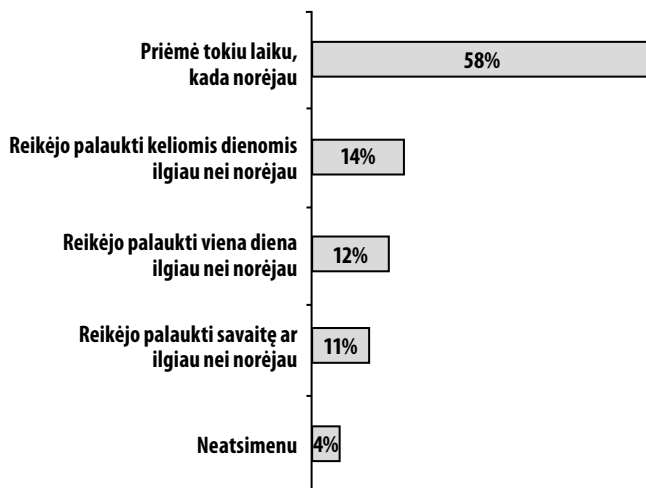

	2015 m. (N=332)	2016 m. (N=324)	2017 m. (N=296)
Labai gerai/ greičiau gerai	73%	69%	79%
Patenkinamai	21%	22%	16%
Labai blogai/ greičiau blogau	5%	8%	3%
Nežinau/ sunku pasakyti	1%	1%	2%

Dauguma notarų klientų yra patenkinti jų paslaugomis – 79 proc., nepatenkintų – 3 proc. Lyginant su ankstesniais metais gerai ir labai gerai vertinančių paslaugų kokybę skaičius išaugo (nuo 69 proc. 2016 m. iki 79 proc. 2017 m.)

Notarų biurų klientų buvo klausama, kiek jiems teko laukti priėmimo.

8 pav. Kiek laiko paskutinį kartą teko laukti priėmimo pas notarą?
(atsakinėjo tvarkiusieji reikalus notarų biure per 2 metus, N=296)

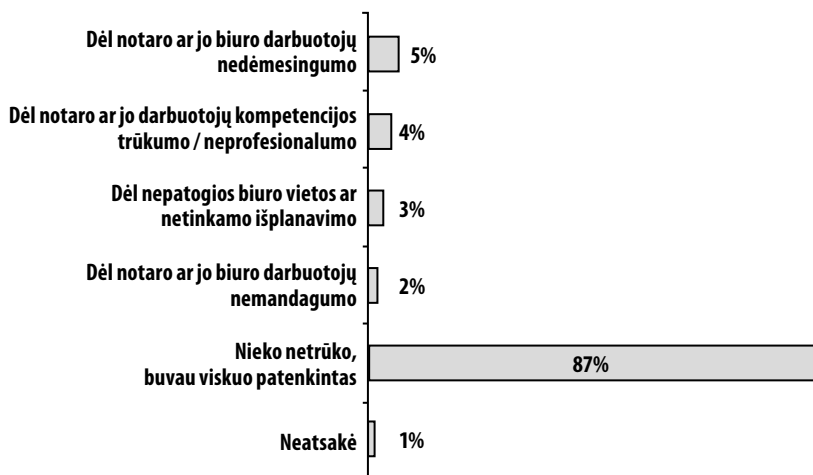

	2015 m. (N=332)	2016 m. (N=324)	2017 m. (N=296)
Priėmė tokiu laiku, kada norėjau	65%	60%	58%
Reikėjo palaukti keliomis dienomis ilgiau nei norėjau	10%	14%	14%
Reikėjo palaukti viena diena ilgiau nei norėjau	10%	13%	12%
Reikėjo palaukti savaitę ar ilgiau nei norėjau	10%	9%	11%
Neatsimenu	5%	4%	4%

Dauguma klientų notaro biure buvo priimti iš karto – 58 proc., rezultatas nuo 2016 m. praktiškai nepasikeitė.

9 pav. Jei susitikimas su notaru paliko blogą įspūdį, tai įvyko dėl...

Į šį klausimą atsakinėjo respondentai, kurie lankėsi pas notarą per pastaruosius 2 m. (N=296)

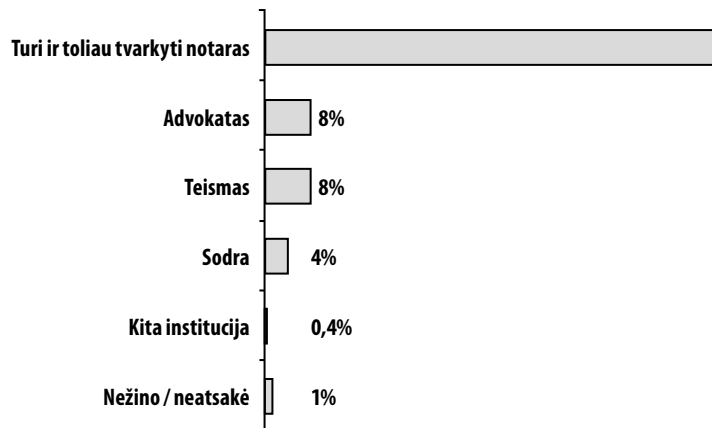

	2015 m. (N=332)	2016 m. (N=324)	2017 m. (N=296)
Dėl notaro ar jo biuro darbuotojų nedėmesingumo	5%	6%	5%
Dėl notaro ar jo darbuotojų kompetencijos trūkumo/neprofesionalumo	8%	9%	4%
Dėl nepatogios biuro vietos ar netinkamo išplanavimo	3%	3%	3%
Dėl notaro ar jo biuro darbuotojų nemandagumo	5%	6%	2%
Nieko netrūko, buvau viskuo patenkintas	83%	79%	87%
Neatsakė	1%	-	1%

Kai kurie respondentai, kurie lankėsi pas notarą per 2 metus, minėjo notaro ar jo darbuotojų nedėmesingumą (5 proc.), kompetencijos stoką (4 proc.), nepatogią biuro vietą ar išplanavimą (3 proc.), nemandagumą (2 proc.). Didžioji dauguma (87 proc.) nurodė, kad nieko netrūko.

Respondentų buvo klausama, kas, jų manymu, turėtų tvarkyti paveldėjimo reikalus.

10 pav. Pagal šiuo metu galiojančią tvarką, mirus asmeniui, paveldėjimo reikalus tvarko notaras. Jei tvarka būtų keičiama, kas, jūsų nuomone, turėtų tvarkyti paveldėjimo reikalus?

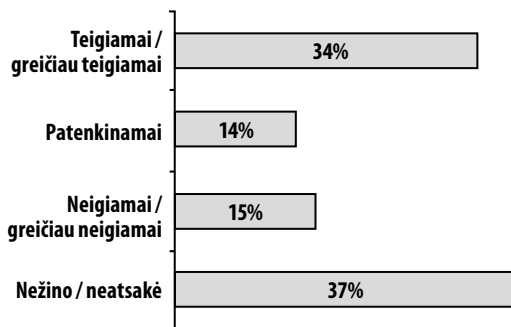
*Kita: savivaldybė (0,2%);
Registru centras (0,1%);
seniūnija (0,1%).

	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Turi ir toliau tvarkyti notaras	79%	71%	78%
Advokatas	5%	6%	8%
Teismas	6%	5%	8%
SODRA	3%	2%	4%
Kita institucija	-	-	0,4%
Centrinė hipotekos įstaiga	3%	3%	-
Nežino/ neatsakė	4%	13%	1%

Dauguma apklaustųjų – 78 proc. – nurodė, kad paveldėjimo reikalus turėtų tvarkyti notaras.

Anketoje buvo klausama apie saugiklius perleidžiant žemės ūkio paskirties žemę.

11 pav. Kaip jūs vertinate 2014 metais įsigaliojusius vadinamuosius saugiklius perleidžiant žemės ūkio paskirties žemę (reikalavimus, kad asmuo, pageidaujantis įsigyti žemės ūkio paskirties žemės, privalo užpildyti specialią deklaraciją, sudarius sandorį turimos žemės ūkio paskirties žemės plotas negali viršyti 500 hektarų ploto, žemės ūkio paskirties žemės gali įsigyti tik profesinių įgūdžių ir kompetencijos turintys fiziniai asmenys, o sandoris leidžiamas tik gavus Nacionalinės žemės tarnybos leidimą)?

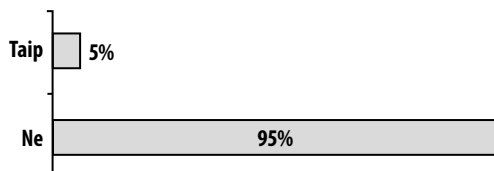

	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Teigiamai/ greičiau teigiamai	35%	33%	34%
Patenkinamai	14%	11%	14%
Neigiamai/ greičiau neigiamai	16%	14%	15%
Nežino/ neatsakė	35%	42%	37%

Gana didelė dalis – 37 proc. – neturėjo nuomonės apie šią problemą. Virš trečdalis (34 proc.) šį saugiklį vertino teigiamai, 14 proc. – patenkinamai, o 15 proc. – neigiamai. Kaime šis siūlymas buvo vertinamas irgi greičiau teigiamai (28 proc.) nei neigiamai (22 proc.).

Prieš klausimą apie papildomas procedūras perkant žemės ūkio paskirties žemę, buvo taip pat pateiktas klausimas – filtras, ar respondentui teko pirkti/ parduoti žemės ūkio paskirties žemę.

12 pav. Ar jums teko 2016 metais pirkti arba parduoti žemės ūkio paskirties žemę?

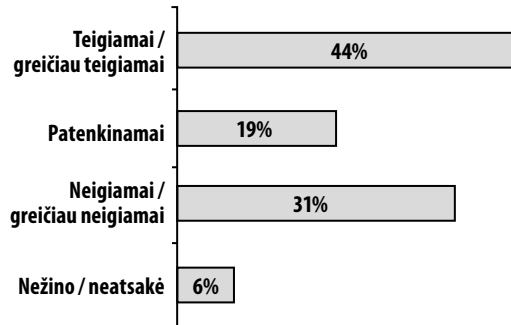
	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Taip	6%	6%	5%
Ne	94%	94%	95%

5 proc. respondentų nurodė, kad 2016 m. jiems teko pirkti/ parduoti žemės ūkio paskirties žemę,

kaime tokių buvo kiek daugiau – 8 proc. Rezultatas nuo ankstesnių metų praktiškai nepakito.

13 pav. Kaip jūs vertinate papildomas procedūras perkant žemės ūkio paskirties žemę: kreipimąsi į Nacionalinę žemės tarnybą, pirkėjo deklaracijos pildymą, laiką, kurį užtruko tos procedūros?

Į šį klausimą atsakinėja respondentai, kuriems 2016 m. teko pirkti arba parduoti žemės ūkio paskirties žemę (N=52).

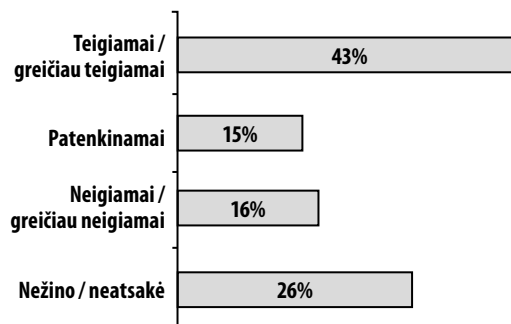

	2015 m. (N=58)	2016 m. (N=59)	2017 m. (N=52)
Teigiamai/ greičiau teigiamai	41%	36%	44%
Patenkinamai	22%	20%	19%
Neigiamai/ greičiau neigiamai	28%	34%	31%
Nežino/ neatsakė	9%	10%	6%

Tie, kuriems teko pirkti/ parduoti žemės ūkio paskirties žemę greičiau, kad teigiamai įvertino papildomas procedūras; 44 proc. teigiamai/ greičiau teigiamai, 19 proc. – patenkinamai ir 31 proc. neigiamai/ greičiau neigiamai. Teigiamų vertinimų yra kiek daugiau nei ankstesniais metais.

Respondentų buvo klausama apie siūlomas naujus sandorių patvirtinimo papildymus.

14 pav. Kaip vertinate siūlymus, kad notarui būtų perduota dalis teismo funkcijų, pvz., notarams būtų suteikta teisė išduoti leidimą perleisti turta, kai yra nepilnamečių vaikų bei atlikti vedybų sutarčių pakeitimus?

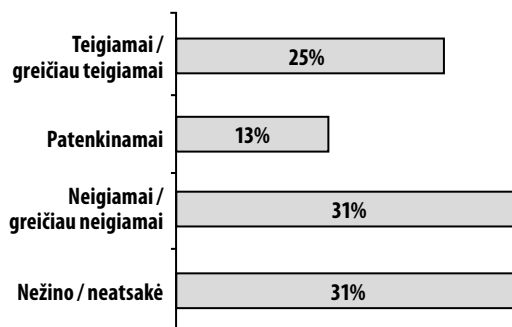

	2016 m.	2017 m.
Teigiamai/ greičiau teigiamai	40%	43%
Patenkinamai	15%	15%
Neigiamai/ greičiau neigiamai	17%	16%
Nežino/ neatsakė	28%	26%

43 proc. respondentų teigiamai žiūri į tai, kad notariui būtų perduota dalis teismo funkcijų (16 proc. - neigiamai).

Buvo klausiama ir apie kitą siūlomą pakeitimą (kad, nuorašų paliudijimas būtų perduotas iš notarų advokatams).

15 pav. Kaip vertinate siūlymus, kad notarų funkcijos būtų pavedamos atlikti ir kitoms teisinėms institucijoms, pvz. advokatams?

	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Teigiamai/ greičiau teigiamai	24%	24%	25%
Patenkinamai	11%	15%	13%
Neigiamai/ greičiau neigiamai	33%	28%	31%
Nežino/ neatsakė	32%	34%	31%

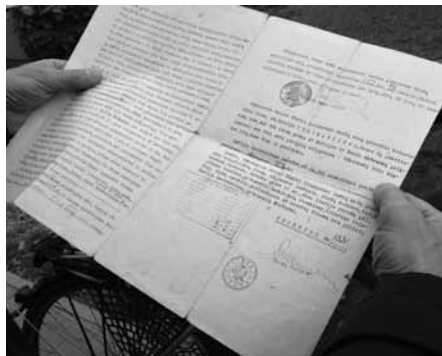
31 proc. neigiamai įvertino siūlymą, kad notarų funkcijos būtų pavedamos atlikti ir kitoms teisinėms institucijoms, pvz., advokatams (teigiamai – 25 proc., patenkinamai – 13 proc.). Nuo 2016 m. rezultatai mažai tepasikeitė.

Lietuvos notarų rūmų užsakymu UAB „Vilmorus“ 2017 m. spalio 6 – 15 dienomis apklausė 1000-tį Lietuvos gyventojų, kurių amžius 18 metų ir vyresni. Tyrimas vyko 21 mieste ir 26 kaimuose. ■

Biržuose atidengta notaro ir poeto Prano Lemberto atminimo lenta

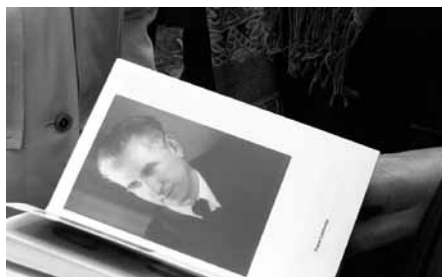
Dviračiu į renginį atmynusi ponia Eleonora atsivežė jos šeimos saugomą autentišką notaro Prano Lemberto patvirtintą dokumentą.

Biržų apskrities notaro Pr. Lemberto parašas ir anstpaudas.

Renginio dalyvių rankose – Pr. Lemberto poezijos knygelės.

Skulptoriaus Gedimino Piekuro sukurta Pr. Lemberto atminimo lenta.

LIETUVOS NOTARŲ RŪMAI

9 771822 812003